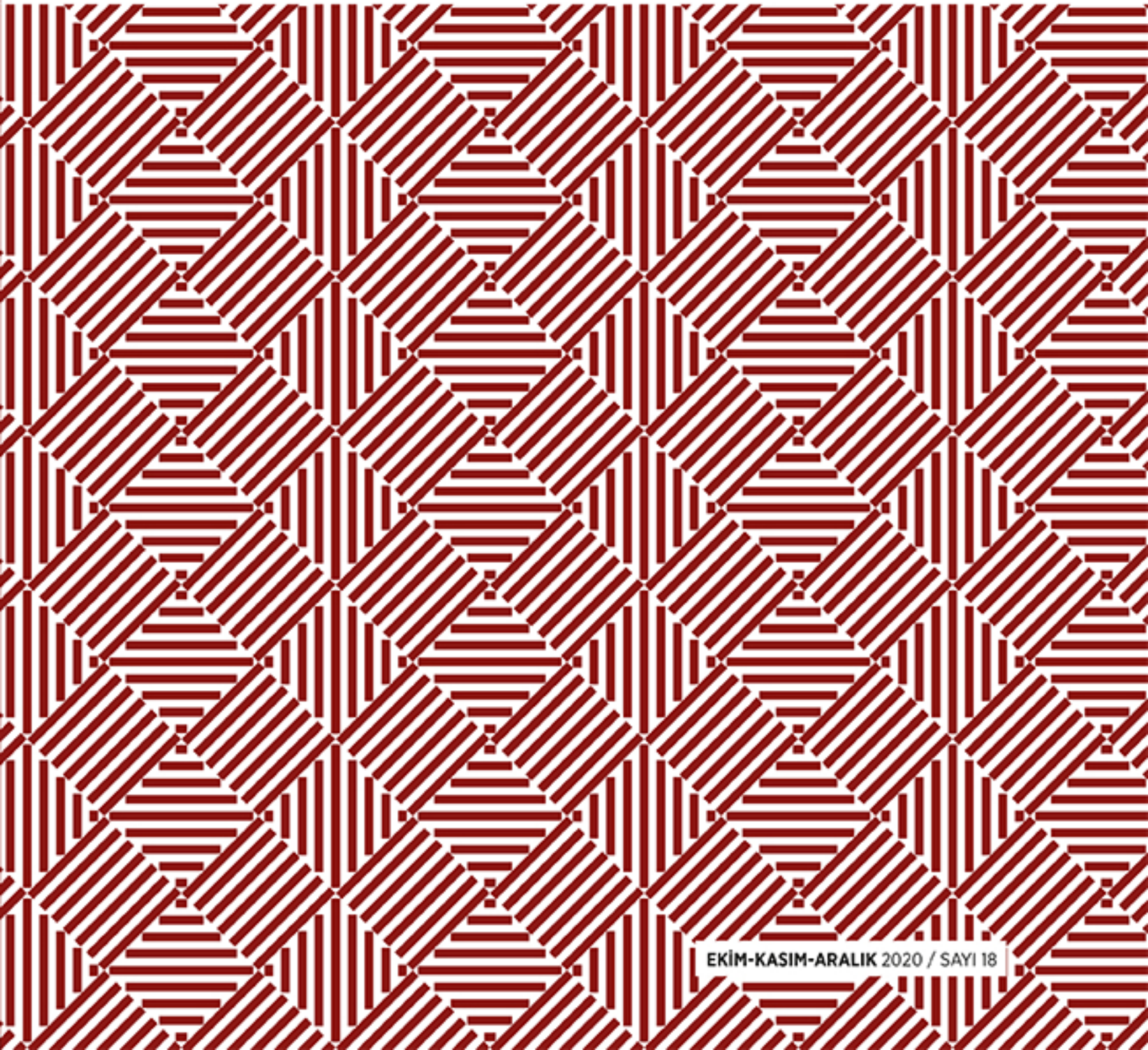

ISSN: 2458-9292

YÜKSEK ÖĞRETİM DERGİSİ

EKİM-KASIM-ARALIK 2020 / SAYI 18

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU

YÖK YÜKSEK ÖĞRETİM DERGİSİ

Sahibi

Prof. Dr. M. A. Yekta SARAC

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Süleyman Necati AKÇEŞME

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Rahmi ER

Prof. Dr. Hayati DEVELİ

Prof. Dr. Sezer Ş. KOMSULOĞLU

Prof. Dr. Özer KANBUROĞLU

Şener ASLAN

Fatih TIĞLI

Ali BULUT

Görsel Yönetmen ve Tasarım

Kurtuluş KARAŞIN

Dergi İletişim

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı

06539 Bilkent Ankara-Türkiye

E-Posta: yuksekogretimdergisi@gmail.com

Telefon: +90 (312) 298 70 00

Basım Yeri

Altan Matbaası

Ankara/Türkiye

ISSN: 2458-9292

Yılda 4 kez yayımlanır.

1.500 Adet basılmıştır.

Dergideki tüm yazıların her türlü hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Sunuş

Dergimizin 18. sayısı ile sizleri selamlıyoruz. Ekim 2020’de, 207 üniversite, 87.430 öğretim üyesi, 88.657 öğretim elemanı ve 8 milyonu aşkın öğrenci ile 2020-2021 Türkiye yükseköğretim-eğitim yılını açıyoruz.

Geçtiğimiz 20 yıl içerisinde, yükseköğretim algısı bütün dünyada büyük bir değişim göstermiştir. 2020’de bugün yaşadığımız COVID-19 salgını ile dünyada birçok alanda olduğu gibi yükseköğretimde de hızlı ve derin değişiklikler ortaya çıktı.

Bu dönemde, üniversitemizde farkındalığı, anlayışı, uyumu, verimliliği ve empatiyi teşvik eden yaklaşımları inşa etme ve dinamik, esnek ve uzaktan çalışma yöntemlerini teşvik etme gayretindeyiz. Süreci yönetirken üniversitemizle ve ilgili paydaşlarımızla entegre çalışarak kararlar almaya özen gösteriyoruz. Dönemin olağanüstü koşullar içerdiğini unutmamamız gerekiyor. Bugünkü şartlarda, yükseköğretimde normlar zor sınırlar arasında gidip gelmektedir. Tek bir normun, tek bir eğitim modelinin bütün üniversitemize aynı anda uygulanamayacağını görmekteyiz. Üniversitelerin buldukları kente, bölgeye, kendine özgü yapısına ve şartlara göre farklı modeller, misyonlar ve çalışmalar geliştirmelerini teşvik ediyoruz.

Pandemiden önce, 2019 yılında başlamış olduğumuz “Yükseköğretimde Dijital Dönüşüm Projesi”ni daha da geliştirerek ve yayarak çalışmalarımıza devam ediyoruz. Planlama ve değerlendirme çalışmaları için Yükseköğretim Kurulu bünyesinde, **Uzaktan Eğitim Komisyonu** oluşturduk.

Komisyonumuz, yeni uygulanan uzaktan eğitim ve iletişim yöntemlerinin güvenliğinin yeterli siber güvenlik önlemleri ile sağlanması, mevcut olan teknolojik çözümlerin yeterince dayanıklı ve eğitim yöntemleri ile uyumlu olması amacıyla öneriler üretmektedir. Buldukları bölgeler ve yeni kurulmuş olmaları gibi gerekçelerle olanakları kısıtlı olabilen 15 üniversitemize, gelişmesini tamamlamış üniversitemizden destekler sağlamaktayız. Salgından sonra da dijital dünyanın gerekliliğinin artarak devam edeceğini öngörerek, güçlü teknolojik altyapı, güçlü teknolojik araçlar ve bu uygulamaları etkin kullanabilen akademisyenler ve öğrenciler sistemde daha başarılı olacaklardır.

Bütün devlet üniversitemizde UZEM’lerin kuruluşu tamamlandı. Vakıf Yükseköğretim kurumlarımızda bu konuda hızlı ve dinamik süreçler yürütmektedirler. Üniversitemiz UZEM ofisleri bünyesinde, öğrencilerimizin endişeleri, beklentileri ve iletişim becerileri ile ilgili sorunlarına verilecek yardımlarla ilgili UZEM Öğrenci Ofisleri de kurulmalıdır. Bütün bu çalışmalarını bir toparlanma stratejisi başlığı altında yürütüyoruz.

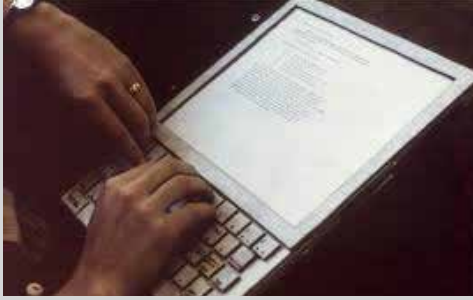
Bu yıl kayıt yaptıran yeni öğrencilerimiz için üniversitemizin, fakültelerimizin web sayfaları ve web siteleri her zamankinden daha fazla önem taşıyacaktır.

Salgın, dünya genelinde insanlara, kurumlara, çalışma hayatına, karar alma mekanizmalarına giderek artan bir şekilde zorluklar yaratmaktadır. Böyle günlerde en önemli husus, Devletimize, kurumlarımıza ve birbirimize olan güven duygusudur. İçinde bulunduğumuz bu zor günlerde özverili ve gayretli çalışmalarından dolayı tüm akademik camiaya teşekkürlerimi ve sevgili öğrencilerimize üstün başarı dileklerimi sunuyorum.

Saygılarımla,

Prof. Dr. M. A. Yekta SARAÇ
YÖK Başkanı

İÇİNDEKİLER

6 FELSEFENİN
ÖNEMİ

32 SİBER UZAYDA
GÜVENLİK

52 İĞDIR
ÜNİVERSİTESİ

10 OSMANLI BASININDA
KADIN YAZARLARIN
GÖRÜNÜRLÜĞÜ

36 VAN GÖLÜ KIYISINDA
TIBBİ VE AROMATİK
BİTKİLER BAHÇESİ

56 SABANCI
ÜNİVERSİTESİ

14 DÜNDEN BUGÜNE
LİBYA VE TÜRKİYE
İLİŞKİLERİ

41 KÜLTÜREL KODLARIMIZA
VE MİKROKÜLTÜREL
AİDİYETLERİMİZE DAİR
MİMARİ: GELİBOLU

61 YÜKSEKÖĞRETİM
KURUMLARI SINAVI
YERLEŞTİRME SONUÇLARI
RAPORU-2020

21 OSMANLI'DA
YURTDIŞI EĞİTİMİN
BAŞLANGICI
(1830-1839)

45 YÜKSEKÖĞRETİMDE
MOBİL ÖĞRENME
PARADİGMASI

73 SAYILARLA
YÜKSEKÖĞRETİM

27 HİTİT
İMPARATORLUĞU'NUN
DİĞER BİR BAŞKENTİ
ORTAKÖY/ŞAPINUVA
HİTİT ŞEHİRİ

50 TÜRKİYE'DE KENT TARİHİ
MÜZELERİ VE KÜLTÜREL
HEDEFLERİ

76 BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ
KOVİD-19 AŞISINDA
HAYVAN DENEYİ
AŞAMASINA GEÇTİ

77 ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SANAL CLINIC EKİBİ
TEKNOFEST 2020'DE
TÜRKİYE BİRİNCİSİ OLDU

83 EĞİTİM FAKÜLTELERİNİN
MÜFREDATLARINA
YÖNELİK ÇALIŞMALARDA
ÜNİVERSİTELERE YETKİ
DEVİRİ

87 GELECEĞİN BİLİM
İNSANLARI İÇİN:
"YÖK-GELECEK PROJESİ"

78 YAMACIN ÖTEKİ TARAFI
İTÜ HER ZAMAN DAHA
YEŞİL DEĞİLDİR

85 YERLİ İMKÂNLARLA
GELİŞTİRİLEN
"UZAKTAN ÖĞRETİM
PLATFORMU"
15 ÜNİVERSİTENİN
HİZMETİNE SUNULDU

91 2020'DE 627 BİN 532
ADAY ÜNİVERSİTE
KAYDINDA
E-KAYIT'I TERCİH ETTİ

81 YÖK SANAL
FUARI

92 YÖK BAŞKANI SARAÇ
CİBUTİ YÜKSEKÖĞRETİM
VE ARAŞTIRMA BAKANI
İLE GÖRÜŞTÜ

82 YÖK DESTEK BURSLARI
KAPSAMINA FELSEFE
PROGRAMI DA ALINDI

86 YÖK BAŞKANI SARAÇ,
KATAR EĞİTİM VE
YÜKSEKÖĞRETİM BAKANI
AL HAMMADİ
İLE GÖRÜŞTÜ

93 BASINDA
YÖK

FELSEFENİN ÖNEMİ

✍️ **Prof. Dr. Murtaza Korlaelçi***

Felsefenin önemini belirtmek için konumuza, bazı sorular sorup onları cevaplandırmakla, başlamayı uygun görüyorum. Felsefe nedir? Felsefe nerede ve kiminle başlar? Felsefenin beşiği neresidir? Birçok kimselerce doğru bilinen yanlış ortaya koymak amacıyla ilk önce üçüncü soruyu ele alıyorum. Genelde bilinenlerin aksine felsefenin beşiği antik Yunan veya antik doğu olmayıp insan zihnidir. Çünkü insandan başka hiçbir varlık felsefe yapamaz. O halde felsefe ilk insanla başlar. Gerçek bu olunca felsefe için “*bir Yunan mucizesidir*” ifadesi asla doğruluk taşımaz. İlk yaratılan insan, Hz. Adem (a.s.)’dir. Öyleyse felsefe Hz. Adem (a.s.) ile başlar. O zaman “*gerçek felsefe bir Peygamberle başlar*” hakikati net olarak ortaya çıkmış olur. Böylece bu açıklamamız ikinci sorumuzun cevabını da vermiş olur. Grekler insanlığın başlangıcı değildir. Yunanlıları düşüncenin, dolayısıyla insanlığın başlangıcı kabul etmek, Yunanlılardan önceki insanlık tarihi-

ni bütünüyle inkâr etmek demektir. Bu da akıl ve mantığın kabul edemeyeceği bir durumdur.

Milet Mektebinin kurucusu Thales’ten 2020 yılına kadar geçen zamanın toplamı 2582 yıl eder. Bu süre, on binlerce yıllık geçmişe sahip olan insanlık tarihinin çok cüzi bir kısmını oluşturur. Nasıl 2020 yılı 2019 yılı ve daha önceki yılların kültür dünyası üzerine dayanıyorsa, Antik Yunan Medeniyeti de o zamana kadar devam eden medeniyetler üzerine kurulmuştur. Milyonlarca yıl önceden beri devam eden insanlık kültürünü Antik Yunan ile başlatmak cehalet veya egoizmden başka bir şey olamayacaktır. Günümüz tekniğinin bile bazı sırlarını çözmekten aciz kaldığı Mısır Piramitleri, Yunan Medeniyetinden önceki asırlara ait değil mi? Dolayısıyla Yunan Medeniyeti bir başlangıç olmayıp medeniyet zincirinin bir halkasıdır.

*Türk Felsefe Derneği Başkanı

İlk sorunun yani felsefe nedir? sorusunun cevabını birkaç tarifle ortaya koyacağız. Bilindiği gibi felsefe kelimesinin Grekçesi Philosophia'dır. Bu kelime etimolojik olarak, sevgi (philia), hikmet (bilgelik) ve bilgi anlamına gelen (sophia)dan oluşmaktadır. (Foulquié, 1992:541) Böylece philosophia (felsefe) kelimesinin hikmet sevgisi anlamına geldiği görülmektedir. Philosophia sözcüğünü felsefi anlamda ilk defa kullanan Platon olmuştur. (Hadot, 2011:21) Platon'a göre "felsefe doğruya varmak, var olanı bilmek için düşüncenin yöntemli bir çalışmasıdır." (Akarsu, 1979:78) Aristoteles'e göre "felsefe hakikatin bilgisidir." (Aristoteles, 1985:150) "Felsefe varlık olmak bakımından varlık ilmidir." (Aristoteles, 1993:101) Aristoteles'in söylediği gibi "Felsefenin en yüksek kısmı teolojidir. Onun da konusu Mutlak Ruh, Tanrı'dan başka bir şey değildir." (Lalande, 1992:541) Asıl felsefe metafizik, konusu da Allah'ın varlığı olunca, İsmail Fenni şöyle diyor: "Acaba aklın kudreti bu konulara ait olan meselelerin halinde yeterli midir? (...) Her birisi asrının dâhisi olan o büyük feylesofların bu konuda beyan edilen fikirlerinde görülen tezatlar, aklın bu konudaki aczini ispat için başka delilin araştırılmasına ihtiyaç bırakmaz zannederim. Akla bu hususta verilen iktidar, (...) kâinatı bu güzel nizam üzere vücuda getiren Kadir-i Mutlak ve Sani'-i Hakim bir Allah'ın varlığını eserden müessire istidlâl tarihiyle anlamazdan ibarettir. O'nun künh ve hakikatini idraktan külliyyen acizdir. Bu konuda akli ölçü kabul etmek, sonsuz fezaı arşın veya metre ile ölçmeye kalkışmak kadar abes ve hüsrânı gerektiren bir kalın kafalılık (belâhet)tir." (Fenni, 1341:516)

Bu tanımlardan sonra şöyle bir tanımları da dile getirmenin yararlı olacağını düşünüyorum: Felsefe, varlık, bilgi ve değer alanlarında, rasyonel, objektif, şümulü ve tutarlı bir şekilde düşünmektir. Bu tanım, insan hayatının her alanında felsefenin yer aldığını ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir. Felsefenin ayrıca hikmetle ilişkisi de son derece değerlidir. Hikmetin önemini Cenab-ı Allah şöyle belirtiyor: "Allah hikmeti dilediğine verir. Kime de hikmet verilmişse muhakkak o birçok hayra erdirilmiş olur. Ve bunu

ancak üstün akıllılar anlar." (Bakara, 269) Bu Ayet-i Kerime'ye Elmalılı M. Hamdi Yazır, şöyle bir yorum getiriyor: "Demek ki hikmete ermek için vermek yetmez, almak da gereklidir. Veren Allah keremi geniş olduğundan, herhangi bir şarta bağlı ve muhtaç değildir, ama alacak olan kul şarta bağlıdır. Hikmete ermenin başlangıcı düşünmedir. Bu da temiz akıl ve temiz kalp ile olur. (...) Akıl ve iyi seçim hikmetin şartı, düşünce de başlangıcıdır." (Yazır, 204)

Antik Yunan dünyasının en büyük filozoflarından birisi Sokrates'tir. Bu filozof hiçbir eser yazmamıştır. Ancak bulunduğu her yerde inandığı değerleri hiçbir taviz vermeden yaşamıştır. Bu nedenle kıyamet kopana kadar, düşünce tarihinde ismi silinmeyecektir. Bir insanın büyüklüğü, bulunduğu ortama göre değişmekte değil, bulunduğu her ortamda inandığı değişmeyen değerleri tavizsiz yaşamından ileri gelir. İdam mahkûm edilen Sokrates savunmasında şunları söylüyor: "Gerçek şu ki ey Atinalılar, bilge olan yalnızca Tanrı'dır. (...) Tanrı'ya itaat ederek yoluma devam ettim. (...) Seni serbest bırakacağız ama bir şartla; artık bir daha böyle davranmayacağına ve kimseyi sorguya çekmeyeceğine, hatta filozofluk etmeyeceğine söz vermek şartıyla. (...) Eğer bir daha böyle davranırsan, bundan sonraki cezan ölüm olacaktır, desenz bile ben inandıklarımın asla vazgeçmeyeceğim. (...) Ama bilin ki, bir değil bin kere ölmem gerekse bile, yolumdan dönmeyeceğim, kendi doğrularımı söylemekten çekinmeyeceğim." (Platon, 2009:52-75)

İlim ve tefekkür hikmetin ocağında tüter ve dinimizde ilme ve tefekküre ilişkin çok güçlü vurgular söz konusudur. İlim ve düşünmeyi teşvikle ilgili ayetlerin sayısı 750'yi aşmaktadır. Ayrıca Kur'an'da, "akl" ve türevleri 49, tefekkür 18, tedebbür 4, kalp sahipleri 16, kalp ise 132 ayette geçmektedir. Allah'ın Resulü de şunları buyuruyor: "Hikmet, mü'minin kaybolmuş malıdır. Nerede bulursa onu almaya o, herkesten daha layıktır." "Bir saat düşünmek bir yıl ibadet etmekten - diğer bir lafızda - 60 yıl ibadet etmekten hayırlıdır." (Aclünî, 1351:310)

Gazâlî, felsefe hakkındaki görüşlerini şöyle dile getiriyor: *“Yakinen anladım ki bir bilimde, o sahadaki en âlim kimsenin seviyesine gelip de onu aşacak derecede, o ilme vakıf olmayan kimse, herhangi bir bozukluğa muttâlî olamaz, insan ancak bu şartlar altında iddia ettiği eksikliklerde haklı olabilir. Ben İslâm âlimleri içinde inayet ve himmetini buna teksif etmiş olan birini göremedim. (...) Nihayet anladım ki, mezhebi anlamadan ve künhüne varmadan reddetmek, karanlığa taş atmaktır.”* (Gazâlî, 1978:44) Burada görüldüğü gibi Gazâlî bir bakıma felsefeyle uğraşmayan İslâm âlimlerini eleştiriyor. Bununla birlikte Gazâlî, felsefeye ilişkin bir ölçüt de belirler. Ona göre ölçü, Kur’an ve sünnettir. Hangi düşünür veya filozof olursa olsun, bu ölçüye uyanların fikirleri doğru, uymayanları ise yanlış kabul edilir. Hangi eser olursa olsun ölçüye uyan düşünceler alınır uymayanlarsa atılır.

Felsefe tarihinde karşımıza çıkan sofistler, *“her şeyin ölçüsü insandır”* derken, Platon *“her şeyin ölçüsü Tanrı’dır”* demişti. Allah’ı ölçü olarak almaksa, O’nun hükümlerini, emir ve yasaklarını esas almak ve hayata uygulamak demek olur. Allah, zaman ve mekândan münezzehe olduğu için hükümleri, de zaman ve mekâna bağlı değildir. Dolayısıyla K.Kerim tarihsel değil evrenseldir. Allah mutlak bir şimdide sahip olduğu için koymuş olduğu hüküm ve ilkel hem geçmiş hem hal hem de gelecek için ölçü kabul edilir. Olaylar bu değişmeyen ezeli ve ebedî olan, yanlış olması imkânsız olan ilkelere göre değerlendirilir. Uyan olaylar doğru, uymayanlar ise yanlış kabul edilir. İnsanlık kurtuluşa kavuşmak istiyorsa Kuran-ı Kerimi ve bunun yaşanmış şekli olan sünnet-i Resulullahı, hayata uygulamak zorundadır. Kurtuluş İslâm’dadır. Antik doğu ve batı dünyasındaki, çağımızdaki ve gelecekteki vuku bulmuş ve vuku bulacak olan olgu ve olayların değerlendirilmesinde kullanılacak ölçü ise Kur’an ve sünnettir.

Felsefenin bamteli olan metafiziğin en üstün şekli İslâm dininde bulunmaktadır. Bunun için Müslümanların metafizikte doğuyu veya batıyı esas alması bütünüyle yanılığa götürür. Fizikteki üs-

tünlükleri almamız. Bunun için de çok çalışmalı ve çaba sarf etmeliyiz. Çünkü Yüce Rabbimiz şöyle buyuruyor: *“İnsan için ancak çalıştığına karşılığı vardır.”* (Necm, 39) O halde kaynağını ve usulünü kendimizde bulacağımız felsefe ve bu yoldaki çaba son derece önem arz etmektedir.

Kâtip Çelebi, felsefenin önemini şöyle belirtiyor: Bazıları, *“Yerin ve göğün ne olduğunu bilmezken âlim geçinen boş kafalı kimseler göklerin ve yerin hükümlerini, Allah’ın yarattığı her şeyi ve ecellerinin yaklaşmış olması ihtimalini düşünmüyorlar mı? Bunlardan sonra hangi söze inanacaklar.”* (A’raf, 185) Ayet-i Kerimesindeki nazarı (düşünmeyi), bakar (sığır) gibi gözle bakmak sandılar. Bu bizleri derin bir tefekkürden uzaklaştırmış oldu. Kâtip Çelebi ayrıca felsefeden uzaklaştığımız için neleri kaybettiğimize değinir. *“Fatih Sultan Mehmet Han, Semaniye Medreselerini yaptırınca Haşiye-i Tecrid ve Şerh-i Mevakıf derslerinin öğrenimini vakfiyesine şart olarak kaydetmişti. Daha sonra gelenler, ‘bu dersler felsefiyattır’ diyerek kaldırıp yerine Hidaye ve Ekmel derslerinin öğrenimini makbul buldular. Yalnız ona akla uygun gelmeyen kısaltmalar yapmakla ne felsefiyat ve ne de Hidaye ve Ekmel kaldı”*(Çelebi, 1286:3) Kâtip Çelebi bu husustaki görüşlerini, Keşf-üz Zunun isimli başka bir eserinde şöyle devam ettiriyor: *“Diyorum ki felsefe ve hikmet ilimleri, İslâm’ın fethinden sonra Osmanlı Devletinin orta devrelerine kadar Anadolu’da da faydalı oldu. Bu asırlarda kişinin şerefi, aklî ve naklî ilimlerde elde ettiği bilgiler ve bu sahadaki tahsilinin miktarı ile orantılı idi. Bu asırda hikmet ve şeriatı birleştiren allâme Şemseddin Fenarî, Fazıl Kadızâde Rumî, allâme Hocazâde, allâmé Ali Kuşcu, Fazıl İbn Müeyyed, Mirim Çelebi, allâme İbn Kemal ve Fazıl Kinalızade gibi derin (fuhûl) âlimler vardı. Kinalızâde bunların sonuncusudur. Gerileme devri başlayınca, bazı müftülerin felsefiy tedristen kaldırıp, onun yerine Hidaye ve Ekmel derslerini koymaları sebebi ile ilimlerin rüzgârı durdu. İlimler bütünü ile yok oldu.”* (Çelebi, 1971:680) Osmanlı Medreselerinde ilmin sönmesi, felsefenin tedrisattan kaldırılmasıyla vuku bulmuştur. Gerçek

felsefenin bugünkü kültürümüz için de aynı önemi taşıdığı söylemekle yanılmış olmayacağımızı düşünüyorum.

Felsefenin hikmet sevgisi olduğu düşünülürse, doğru felsefe yapmak Allah'ın bir emridir. K. Kerim ayetlerinde geçen hikmet kelimesi daima gerçek felsefeye tekabül eder. Ancak maneviyattan nasibini alamamış bazı filozofların hikmet kelimesine kendince bir anlam yüklemesi düzeltilmesi gereken bir görev arz etmektedir. Fikirlerin nihilizm, ateizm, pozitivizm, pragmatizm, agnostisizm, materyalizm gibi absürt sistemlere gömülüp kalmasındaki sorumluluk felsefeye değil, filozofa yüklenmelidir. Ayrıca felsefenin değil, filozofun dinlisi ve dinsizi olur. Gerçek filozof felsefenin içinde eriyen değil, felsefeyi içinde eritendir. Elmalılı M.Hamdi Yazır'ın da belirttiği gibi *“Kur'an'ı tercüme edip okuyan ve İslâm'a karşı onunla da silahlanan Frenkler, Müslüman olmuyorlarsa, onların felsefelerini okuyup anlayacak ve kendilerine karşı bununla da silahlanacak Müslüman niçin Frenk oluversin?”* (Janet- Séailles, 1978:XXX) Gerçek felsefe aklın, vahyin emrine verilmesiyle yapılabilir. Günümüz dünyasının kurtuluşu da bu şekilde yapılacak felsefeye bağlıdır.

2013 yılında İlahiyat Fakültelerindeki felsefe dersleri hakkında verilen yanlış karardan, o zaman başbakan olan Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip ERDOĞAN'ın yerinde yapılan çok önemli ve tarihi müdahalesiyle, bir ay gibi kısa zamanda dönülmüştür. Yüksek Öğretim Kurulu'nun 05 Ağustos 2020 tarihli beyanatıyla *“Yeni YÖK Destek bursları kapsamına felsefe lisans programlarının da dahil edildiği”* belirtilmiş, bu kararın, felsefenin alaka ve talep kaybına uğramasından dolayı gerçekleşmiş olduğu ifade edilmişti. Felsefenin önemini kaybetmesinin *“özelde bütün sosyal bilimler için, genelde ise tüm bilimler için olumsuz sonuçlar doğurabileceği”* gerçeği vurgulanmış ve eleştirel ve mantıkî düşüncenin gelişmesinde felsefenin rolü hatırlatılarak şöyle denilmişti: *“Felsefe üniversite öğrencisinin entelektüel düzeyini yükselten, onu münevver kılan,*

onun şahsiyetini olgunlaştıran bir programdır.” Yeni YÖK'ün almış olduğu bu karar, Kâtip Çelebi'nin, *“felsefe kaldırıldı Osmanlı medreselerinde ilim rüzgârı durdu”* uyarısının 20. yüzyıldaki bir yankısıdır. Türkiye'nin, bilim dünyasının son derece lehinde alınan bu karardan dolayı YÖK Başkanı Sayın Prof. Dr. Yekta SARAÇ Beyin zatında bütün YÖK üyelerini tebrik ediyor ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Yazımızda da belirttiğimiz gibi, metafizik yönü kuvvetli olanların yapmış olduğu çalışmaların insanlar için daha faydalı olacağını düşünmekteyiz. Bu nedenle İlahiyat ve İslâmî İlimler Fakültelerindeki felsefe dersleri iyi programlanmalıdır. Bu fakültelerde dört kredi saatlik Felsefe Tarihi dersinin yanında, iki kredi saatlik bir Felsefeye Giriş dersi, iki kredi saatlik bir Sistemantik Felsefe dersi konulması ülkemizin geleceği için çok önemlidir. Ayrıca Türkiye Üniversitelerinin her fakültesine iki kredi saatlik Felsefeye Giriş dersi konulması da son derece önem arz etmektedir.

Okumalar

- Aclünî (1351). Keşfü'l-Hfa ve Müzîlü'l-İlbas, Ammâ İstehera Mine'l-Ehâdis Alâ Elsinetinnas, C.I, Beyrut.
- Akarsu, B. (1979). Felsefe Terimleri Sözlüğü, Ankara.
- Aristoteles (1985). Metafizik, (Çev. Ahmet Arslan), C.I, İzmir.
- Aristoteles, (1993). Metafizik, (Çev. Ahmet Arslan), C. II, İzmir.
- Çelebi, K. (1286). Mizan-ül-Hak fi İhtiyar-il Ehakk. İstanbul.
- Çelebi, K. (1971). Keşf-üz- Zunun an Esâmi'l-Kütüp ve'l-Fünun C. I, İstanbul
- Fennî, İ., (1341). Lügatçe-i Felsefe, İstanbul.
- Foulquié, P. (1992) Dictionnaire de La langue philosophique, Paris.
- Gazâlî (19789). Dalaletten Hidayete, (Çev. Ahmet Suphi Furat), İstanbul.
- Hadot, P. (2011). İlk Çağ Felsefesi Nedir?, (Çev. Muna Cedden), Ankara.
- Janet, P. - Séailles, G. (1978) Metalip ve Mezahip, (Çev. Elmalılı M.Hamdi Yazır), İstanbul.
- Lalande, A., Vocabulaire Technique et Critique de La Philosophie, Paris.
- Platon (2009). Sokratesin Savunması, (Çev. Ahmet Görgülü), İstanbul.
- Yazır, E. H. Hak Dini Kur'an Dili, (Sadeleştirenler: İsmail Karacem ve Arkadaşları), C. 2, İstanbul.

Fatma Aliye

OSMANLI BASININDA KADIN YAZARLARIN GÖRÜNÜRLÜĞÜ

✍ Prof. Dr. Beyhan Kanter*

*Mardin Artuklu Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Osmanlı modernleşme teşebbüslerinde gazete ve dergilerin “sosyal fayda prensibini” gözeten ve halka rehber olmayı düstur edinen anlayışları, kadınların eğitimi ve toplumsal hayatta görünürlükleri gibi meselelerin de yoğun bir şekilde tartışılmasına zemin hazırlar. Sosyal yapının sağlıklı bir şekilde devamının ve istikbalin inşasının “mâder-i insaniyet” olan kadınlar sayesinde gerçekleşeceği vurgusu, Osmanlı matbuatında en çok gündeme gelen ve en çok tartışılan konular arasındadır. Bu bağlamda terakkinin/ilerlemenin gerçekleşmesi ve istikbalin inşası kadınların tahsil görmeleri ile ilişkilendirildiği gibi farklı saikler ya da kıstaslarla da olsa devrin aydınlarının pek çoğu bu görüşte birleşirler. Kadın dergileri de edebî, sanatsal, ilmî, siyasi, sosyal ve kültürel konuları işleyerek kadın eğitimi anlamında bir nevi okul görevi görürler. Nitekim Osmanlı matbuat hayatında en uzun kalan kadın dergisi olma özelliğini elinde tutan Hanımlara Mahsus Gazete, kadınlarla ilgili eğitimden sağlığa, edebiyattan moda kadar hemen her türlü konuyu ele alarak ve okur mektuplarına da yer vererek devri için önemli bir misyonu sahiplenir.

Tanzimat Dönemi’nde Namık Kemal, Şemseddin Sami, Ahmet Midhat Efendi gibi aydınların kadınların eğitimi ve “toplumsal hayatta mevkileri” konusunda ısrarla durmaları ve kadınların “terakki”nin kurucuları/destekçileri olacağı yönündeki görüşleri, kadın yazarların da matbuat âleminde görünür olmalarına etki eder. Kadın yazarların özellikle 1890’lardan sonra matbuat hayatında aktif bir şekilde görünmeye başlamaları ve “kadınlık bilinci” etrafında birlik oluşturmaları, kadınlara hitap eden süreli yayınların artmasına ve etki alanlarının genişlemesine etki eder. İlk yazılarında toplumsal çekişmeler nedeniyle müstear isimler kullanan kadın yazarlar, hem aileleri hem de devrin erkek aydınları tarafından desteklenmeleri neticesinde yazılarına kendi imzalarını açıkça atmaya başlarlar. Türk edebiyatında ilk kadın romancı olarak haklı bir şöhret edinen, Osmanlı devlet adamlarından Ahmet Cevdet Paşa’nın kızı Fatma Aliye, George Ohnet’in

Fatma Aliye

Volonté adlı romanını Meram başlığıyla Fransızca aslından Türkçeye çevirir ve söz konusu çeviride “Bir Hanım” imzasını kullanır. Eserin yayımlandığı ilk zamanlar, “Mütercime-i Merâm” müstearıyla ünlenen Fatma Aliye Hanım’ın yazı faaliyetleri özellikle “manevi pederim” şeklinde hitap ettiği Ahmet Midhat Efendi tarafından desteklenmiştir.

Ahmet Midhat Efendi’nin Fatma Aliye ile birlikte Hayal ve Hakikat (1891) başlıklı bir roman kaleme alması ve Fatma Aliye Hanım’la ilgili Fatma Aliye Hanım Yahut Bir Muharrire-i Osmâniye’nin Neş’eti (1893) adlı biyografiyi yazması, devri için önemli yeniliklerden olmasının yanı sıra -dolaylı da olsa- ‘Osmanlı kadın hareketi’nin başlamasına ve sınırlarının genişlemesine de etki eder.

Osmanlı bürokratlarının konaklarında özel eğitim alan entelektüel Türk kadınlarının inşa etmek için uğraştıkları “yeni kadın” tipi ya da “kadınlık mefkuresi”, özellikle kadınların tahsili ve kamusal alanlarda görünürlükleri gibi konuları içerir. İkinci Meşrutiyet’ten sonra kadınların hak ve taleplerinin sınırları da tedrici olarak genişlemeye başlar. Bu bağlamda

kadın yazarların varlık alanı inşa etmelerinde kadın gazete ve dergilerinin kurucu rolü yadsınamaz. Kadınların seslerini duyurabilmeleri ve sadece kendileriyle ilgili değil toplumu ilgilendiren her türlü meselede görüşlerini açıklayabilmeleri için önemli ve zengin bir alan oluşturan süreli yayınlarda; eğitim, edebiyat, sanat, ahlak, el sanatları, moda, evlilik, beden bakımı, sağlık, spor ve çocuk yetiştirilmesinde pedagojik hususlar gibi pek çok konu farklı bakış açılarıyla kimi zaman polemiklere yol açacak şekilde işlenir. Söz gelimi 1895- 1908 yılları arasında yayımlanan ve en uzun süreli kadın süreli yayını olma ayrıcalığını gösteren Hanımlara Mahsus Gazete; Fatma Aliye, Emine Semiye, Nigâr Binti Osman, Makbule Leman, Fatma Fahrunnisa, Zeyneb Sünbül Hanım, Şükûfe Nihal ve Halide Edib gibi aydın kadınların rol model olarak görüldükleri ve Osmanlı kadın hareketinin filizlenmesinin başladığı mecralardan biri olur. Kadın dergilerinin önemli bir özelliği de yazarlarının büyük bir çoğunluğunun devrin bürokratlarının eğitilmiş ve entelektüel kızlarından oluşmasıdır. Öte yandan toplumun farklı kesimlerine mensup okuryazar kadınların dergilere

mektuplar göndererek kendi tecrübelerini/görüşlerini paylaşmaları da kadınların kendilerine açtıkları sosyolojik alanı genişletmelerine imkân tanır.

Fatma Aliye ve kız kardeşi Emine Semiye, gazete ve dergilerde yazdıkları yazılarla Osmanlı-Türk kadınlarına rol model olmalarının yanı sıra edebî eserleri ile Türk edebiyat tarihine katkıda bulunmuşlardır. 1892'de yayımlanan Muhadarat adlı romanından dolayı Türk edebiyatındaki ilk kadın edebiyatçı olarak ün kazanan Fatma Aliye, gerek gazetelerdeki edebî, sosyal ve felsefi içerikli makaleleri gerek derneklerdeki sosyal faaliyetleri ile İslam kadınının aydın kimliğini yansıtmaya amacında

olduğunu sürekli vurgular. Yazılarında İslam dininin kadınların eğitimini destekleyen bir yapıda olduğunu dile getiren Fatma Aliye, Avrupalıların Türk kadınları ile ilgili olumsuz içeriklerle donatılan ön yargılarını ortadan kaldırmak için Nisvân-ı İslam (1892) adlı kitabını yazar. Bu bağlamda yazılarında İslam tarihindeki meşhur kadınlardan örnekler verir, Avrupalıların Müslüman kadınlarla ilgili iddialarını İslam tarihinden sunduğu delillerle çürütmeye çalışır. Bununla birlikte Fatma Aliye, devrin gelenekselci ya da aşırı muhafazakâr tutumunu benimseyen ve kadınların sosyal hayatta görünürlüğünü eleştiren erkek yazarlarla tartıştığı gibi kadınların ikincil konuma atılmasına karşı tavrını da açık bir şekilde ortaya koyar.

Osmanlı matbuatının kadın yazarları, inas mektepleri ve Dârulmuallimât gibi kız çocuklarının eğitim gördükleri örgün eğitim kurumlarını da yazılarında överek zaman zaman buralardaki müfredata Fransızca, İngilizce gibi bazı derslerin de eklenmesi hususunda önerilerde bulunurlar. Zira kendileri de birkaç lisan bilen ve yabancı basını takip eden Osmanlı kadın yazarları, kadınların da erkekler gibi kapsamlı bir şekilde eğitim almaları gerektiğini sürekli dile getirdikleri gibi bu konudaki duyarlılıklarını da her fırsatta gösterme eğiliminde olmuşlardır.

Osmanlı kadın yazarları, basın hayatındaki aktif görünürlüklerinin yanı sıra dernek faaliyetleri ile yardıma muhtaç ailelere, şehit ve gazi yakınlarına destek olarak toplumsal yapı içerisinde sosyal sorumluluklar üstlenirler. Söz gelimi Fatma Aliye; Fehime Nüzhet, Nigâr Hanım'ın da üyesi olduğu Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin ilk kadın üyesi olmasının yanı sıra şehit ailelerine yardım edilmesi amacıyla Cemiyet-i İmdâdiye adlı bir dernek kurar. Fatma Aliye'nin kız kardeşi Emine Semiye de gazete ve dergilerdeki yazıları ve romanlarının yanı sıra dernek faaliyetleri ile yoksul ve yardıma muhtaç kadınlara, şehit düşen asker ailelerine destek olduğu gibi kadın süreli yayınlarında dernek faaliyetlerini des-

Halide Edip Adivar

tekleyen ve kadınları şehit ailelerine destek olmaya çağıran yazılar kaleme alır. Nitekim Selanik'te Osmanlı- Yunan Savaşı sırasında şehit olan askerlerin ailelerine yardım etmek amacıyla 1898'de Şefkât-i Nisvân adlı bir dernek kurar.

İlk yazısını 1908'de Tanin gazetesinde yayımlayan Halide Edib Adivar da modernleşme teşebbüsleri sırasında Türk kadınının millî kimliğinden ödün vermeden Doğu- Batı sentezini içselleştirerek varoluşsal sınırlarını genişletmesi için mücadele etmiştir. İzmir'in işgali sırasında Sultanahmet Mitingi'nde yaptığı konuşmayla kadınların toplumsal hayattaki etkisini vatan bilinci ve duyarlılığı üzerinden gösteren Halide Edib, millî mücadele sırasında gerek yazıları gerek faaliyetleri ile Türk kadınlara örnek olur. Bu bağlamda toplumsal sorumluluk duygusunu yazılarında sürekli vurgulayan ve hayata geçiren kadın yazarlar, düzenledikleri konferanslarla Balkan Savaşları sırasında da Osmanlı- Türk kadınlarında vatan bilincini uyandırma gayreti gösterirler.

Dünden Bugüne LİBYA ve TÜRKİYE İLİŞKİLERİ*

 Prof. Dr. Süleyman Kızıltoprak**

Libya, 1.759.540 km² lik coğrafi alanıyla Türkiye'nin yaklaşık 2,4 katı kadardır. Afrika'da ise Sudan, Cezayir ve Kongo'dan sonra kıtanın dördüncü büyük ülkesidir. Yaklaşık 8 milyonluk nüfusun yüzde doksanı Akdeniz ikliminin egemen olduğu sahil şeridinde yaşar. Fenike, Kartaca, Yunan, Roma hâkimiyetinden sonra Hz. Ömer devrinde Mısır üzerinden başlayan Trablusgarb seferi 647'de Ukbe b. Nafi komutasındaki ordunun zaferiyle sonuçlandı. Ardından Hassân b. Nu'mân ve Musa b. Nusayr ile Kuzey Afrika'nın fetihleri 707'de tamamlandı. 711'de Tarık b. Ziyad'ın İspanya zaferiyle İslam güneybatıdan Avrupa'ya ulaştı.

*Bu makale, daha önce Doç. Dr. Şefaatin Deniz ile birlikte yayınladığımız (II. Abdülhamid Zamanında Bir Osmanlı Binbaşısının Gözünden Libya, (Yayına Hazırlayanlar: Süleyman Kızıltoprak-Şefaattin Deniz) İstanbul; Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2020) eserden faydalanmak suretiyle üretilmiştir.

**Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Tarih Bölümü

Kuzey Afrika'da iç huzuru ve güvenliği sağlamak amacıyla, Harun Reşid emirlerinden birinin oğlu İbrahim b. Ağleb'i 800 yılında vali tayin ederek Libya ve Tunus'u Abbasi Halifesine bağlı olarak yöneten Ağlebiler (800-909) hanedanını kendi eliyle kurdu. Fâtîmî Devleti (909- 1049) ve Muvahhidler Devleti (1160-1178) egemenliğinden sonra, bir müddet bir otorite boşluğu ve fetret devri yaşandı. Selâhaddin-i Eyyûbî'nin emri altındaki kölemen komutan Şerefeddin Karakuş 1174 yılında başlattığı seferlerle Trablus, Kayrevan ve Tunus'u yeniden Mısır'a dahil etmekle görevlendirildi. 1185 yılında Trablus şehrini ele geçirdi. 1212 yılına kadar süren Karakuş'un kurduğu düzenin en önemli sonucu, Kuzey Afrika seferine katılan birliklerindeki Oğuzların bir kısmının buraya yerleşmesidir. Oğuzlar guz ve gazaz adıyla Muvahhidler devletinde askeri birlik olarak kalarak varlıklarını sürdürdü. Bugün Yefrin'de var olan büyük ihtimalle Gazaz Kabilesi o günlerden kalmadır. Muvahhidler'den sonra Hafisiler aradaki fetret devri dışında uzunca bir süre (1228-1323) ve (1369-1510) Libya'ya egemen oldu.

AKDENİZ ve KUZAY AFRIKA'DA İSPANYOL HAÇLI SALDIRILARINA KARŞI OSMANLILAR'IN MÜCADELESİ

Haçlı ideolojisi ile hareket eden İspanyollar, Endülüs'teki İslam varlığına adım adım son verdikten sonra tüm kuvvetleriyle Kuzey Afrika'ya yöneldiklerinde karşılarında Osmanlı denizcilerini ve askerlerini buldular. İspanya'da yaptıkları etnik temizleme ve soykırım hareketlerini Kuzey Afrika'da gerçekleştiremedikleri gibi zorlu bir direnişle karşılaşp ağır yenilgiler aldılar.

Kaptanıderyâ Barbaros Hayreddin Paşa 1533'de şehri fethetti. Ancak bu fetih de İspanyolların karşı saldırılarıyla uzun ömürlü olmadı. 32 yıl süren bu mücadele sonunda, Kaptanıderyâ Sinan Paşa, Turgut Reis ve Murad Ağa'nın kuvvetleriyle Trablusgarb 15 Ağustos 1551'de Osmanlı topraklarına

katıldı. Fetihten sonra Murad Ağa, onun vefatından sonra ise Turgut Reis (1553-1565) valilik makamına gelince ülkenin sahil kısmıyla çöl bölgesini sosyal, siyasal ve ekonomik anlamda birleştirdi. Trablusgarb onun devrinde huzur ve refaha kavuştu. Eğer Kanuni Sultan Süleyman'ın vizyonu ve Barbaros, Sinan Paşa ve Turgut Reis gibi amirallerin dirayetli mücadelesi olmasaydı, Kuzey Afrika ve Trablusgarb'da Araplar ve İslam dini varlığını sürdürmek konusunda savunmasız kalıp Endülüs medeniyeti gibi yok olmak durumuyla karşılaşabilirlerdi. Bugün Libya adını alan coğrafyada Osmanlı Devleti zamanında Trablus, Bingazi ve Fizan adıyla ayrı ayrı idari merkezler vardı. Cezayir, Tunus ve Trablusgarb Ocağı, hepsi birlikte Garp ocakları adıyla anılırdı. Bu ocaklar merkezi devlet için kayda değer bir üretim ve gelir kaynağı oluşturma kapasitesinden yoksundu. Ancak Osmanlı Devleti'nin ve İslam aleminin savunması bağlamında Akdeniz'de ileri karakol görevi görüyordu.

OSMANLI DEVLETİ KUZAY AFRIKA'NIN NÜFUS YAPISINI GÜÇLENDİRDİ

Osmanlı Devleti merkezi askeri teşkilatına Balkanlardaki Hristiyan kökenli genç erkekleri devşirme usulüyle dahil ederken, Kuzey Afrika'daki topraklarını savunmak amacıyla Anadolu'dan genç erkekleri asker olarak Garp Ocaklarına gönderiyordu. Böylece, askerlik mesleği bakımından insan kaynağı sınırlı olan bölgenin askeri kapasitesini geliştirmeye çalışmıştır. Libya, Tunus ve Cezayir'de görev yapan bu profesyonel askerlere yerel halkın kızlarıyla evlenmelerine müsaade edilerek sayıları bugün milyonlarla ifade edilen bir "kuloğlu" nesli ortaya çıktı. Kuloğullarının babaları Anadolu kökenli askeri rütbesi olan ve anneleri yerel halk mensubu kişiler demektir. Kuloğullarının sayısı her yıl ocağa yazılan 1000-2000 civarındaki askerlere ilaveten aritmetik olarak artarken devlet kademelerinde çeşitli memuriyet ve ülke savunmasında ayrı bir askeri kuvvet kaynağı şeklinde değerlendirildi.

AKDENİZ'DE DEĞİŞEN DENGELER ve LİBYA'DAKİ OSMANLI İDARESİ

18. yüzyıla girilirken, İstanbul'dan gönderilerek Trablusgarb beylerbeyi tayin edilen kişiler dünyadaki ve Akdeniz'deki değişen dengelere karşı kendi pozisyonlarını korumakta güçlük çektiler, Akdeniz ticaretinin güvenliğini sağlamak yeni riskler oluşturdu. Ocaklılar ve arkalarında yeni toplumsal, ekonomik ve askeri bir güç olarak ortaya çıkan Kuloğulları Beylerbeylik makamında oturanlara karşı öne geçtiler. Zira Beylerbeyi 3 yıl görev yaptıktan sonra başka bir göreve gideceğini bildiğinden uzun vadeli icraat yapmak yerine asıl sorumluluğu Ocaklı Dayı'ya bırakıp temsili bir pozisyonda kalmayı tercih ediyordu.

1711 yılında dayı olan Karamanlı Ahmed Beye, bir tür sultan naibi gibi imtiyaz verilerek Trablusgarb üzerinde Karamanlı hanedanı kurmasına imkan verildi. 18. Yüzyılın sonunda, o zamana kadar kısmen de olsa Osmanlı Devleti'nin Garp Ocaklarına katkı sağlayan deniz akıncılığı, silahlı modern ticaret gemileri karşısında önemini kaybetti. Hatta Trablusgarb beylerbeyi tarafından güvenliği belli bir bedel karşılığında garanti edilen gemilerin korsan baskınları sebebiyle uğradığı zararları tazmin etme noktasında vali Yusuf Paşa zor durumda kaldı. 1827 yılına gelindiğinde Libya'da bir yönetim krizi yaşandığı gibi Osmanlı Donanması Navarin'de Avrupalı devletlerin ortak donanmasıyla yakıldığından Doğu Akdeniz'deki Yunan isyanı, Cezayir'in 1830'da Fransa tarafından işgali ve Mehmet Ali Paşa'nın isyanı gibi gelişmeler Trablus'a müdahale etmeyi geciktirdi. Nitekim 1839'da ilan edilen Tanzimat fermanı ile eyalet merkeze bağlandı. Fransa'nın Cezayir yanında Tunus ve Libya'ya yönelik emperyalist emelleri biliniyordu. Bu yüzden Fizan ve Orta Afrika'ya uzanan güzergahta yer alan Gat, Tuareg (Tevarik), Ezgar, Hoggar aşiretleriyle sıcak ilişkiler kuruldu. Sudan-Senegal, Sudan-Fas kervan ticaret yollarının güvenliğini sağlayacak adımlar atıldı. Ancak 1882 yılında Mısır ve Sudan İngiliz işgaline uğ-

rayınca Osmanlılar'ın kurduğu istikrar ve güvenlik ortamı ağır bir darbe aldı.

1877 yılında kurulan Osmanlı Meclisi'ne Trablus 3 vekil gönderdi. 1908'de II. Meşrutiyet ilan edildiğinde Hums'tan 1, Bingazi'den 2, Trablusgarb'tan 3, Fizan'dan 1 ve Cebeligarb'tan 1 vekil olmak üzere toplam 8 milletvekili Meclis'te Libya'yı temsil etti.

II. ABDÜLHAMİD'İN LİBYA POLİTİKASI

Libya'daki aşiret ileri gelenlerinin çocukları ve kuloğullarından oluşan Hamidiye alayları kurularak halkın herhangi bir işgale karşı hazırlıklı olması yönünde çaba harcandı. Sahilden yapılacak saldırıları püskürtmek amacıyla Tunus'tan Mısır sınırına kadar olan uzun sahil şeridinde stratejik savunma noktalarına silah depoları kuruldu, yetenekli subaylar görevlendirildi. İtalyanların Trablus'u işgalinden önce ve sonra Libya coğrafyası ile yakından ilgilendi. Libya'da İtalyan işgali başlamadan önce halkı örgütlemek ve Senûsî hareketine destek vermek üzere gizlice subaylar gönderildi. Binbaşı Abdülvâhid bu maksatla Libya'ya gönderildi. Onun gibi subayların hazırladığı raporlar Osmanlı Devleti'nin Libya'nın öz savunmasını hazırlamasına katkı verdi.

Trablus, Fizan ve Bingazi'de birer kanaat önderi olan tarikat şeyhleri ve kabile liderlerine madalyalar ve nişanlar verildi. Bölgedeki kabileler üzerinde etkisi olan Medeniyye tarikatı lideri Şeyh Zafir II. Abdülhamit'in davetiyle İstanbul'a gelerek hususi danışmanı unvanı aldı. Öte yandan, Sultan Abdülmecid ve Sultan Abdülaziz'den yakın ilgi ve destek gören Senûsilik, Sultan Abdülhamit devrinde İslam Birliği politikaları çerçevesinde daha fazla dikkate alınarak onlara verilen destek artırılarak sürdürüldü. Senûsilik, XIX. yüzyılda Muhammed b. Ali es-Senûsî (ö 1859) tarafından başlatılan bir tasavvuf hareketidir. İngiliz ve Fransız sömürgeciliğinin Afrika kıtasında rekabete giriştikleri yıllara rastlayan hareketin doğuşu ve gelişimi bir bakımdan ulusal kurtuluş hareketlerine maddi ve manevi destek

olma hikâyesidir. Başta Kuzey Afrika olmak üzere, kıtanın diğer bölgelerinde özellikle Sudan ve Sahra'da etkinlik kazanmıştır. Osmanlı Devleti'nin desteğiyle, Büyük Sahra'da Avrupa sömürgeciliğine karşı yerel direnişi Senüsiye hareketi örgütledi. Direniş, aynı zamanda Senüsîlik tarikatının şeyhi olan Muhammed b. Ali es-Senûsî liderliğinde harekete geçti. Büyük Senûsî ölünce yerine oğlu Muhammed el-Mehdî (ö. 1902) geçti. Senüsîlik hareketi Sahra kabileleri arasında daha fazla rağbet gördü. 1870'te Bingazi, 1882'de Trablusgarp zaviyeleri kurulmuştu.

Senüsiye tarikatı Bingazi ve Çad yolu ile Akdeniz'den Sahra altına ve oradan bir ucu Sudan'a bir ucu Senegal ve Fas'a uzanan ve Bilâdü's-Sudan ticareti adıyla bilinen ticaret yolu üzerindeki zaviyeleri ile bölgenin ekonomik, siyasal ve sosyal hayatında etkili idi. Nitekim, Fransız ve İtalyan emperyalist yayılmasına karşı Senüsiye mensupları çok istikrarlı ve güçlü bir direniş gösterdiler.

ATATÜRK ve LIBYA

Fizan sancağı Osmanlı Devleti'nin Jön Türkler'i sürgün ettiği bir yerd. Ancak İtalyanların sömürgeci saldırıları karşısında, Fizan'daki sürgün tıbbiyeli ve harbiyeli Jön Türklerin vilayetin çeşitli alanlarında istihdam edilmeleri sağlandı. Böylelikle vilayetin doktor, öğretmen ve idari memurluk pozisyonlarında Libyalılara hizmete başladılar. Libya'daki halkla kaynaşan bu kişilerin varlığı, yerel toplulukların Osmanlı halifesine bağlılıklarını zayıflatmak yerine kuvvetlendirdi. Öyle ki, 1908'de II. Meşrutiyet ilan edildiğinde Libya halkı, Trablus'taki Jön Türklerin büyük sevinç gösterilerine katılmadığı gibi tepki gösterenler de oldu. Bunun üzerine, İttihat ve Terakki ileri gelenleri, Meşrutiyet idaresi, hukukun üstünlüğü, eşitlik, adalet ve hürriyet gibi kavramların ne anlama geldiğini anlatmak üzere Mustafa Kemal'i Libya'ya gönderdi. Libya'ya sömürgeci İtalyanlara karşı düşünsel düzeyde karşı koyma noktasında faaliyette bulunan Mustafa Kemal, burada özgürlük tohumlarını ekti. 1911 yılında yüz bin civarındaki as-

kerleriyle Libya'yı işgale kalkışan İtalyanlara karşı, sadece 5500 askerle karşı koymak ve halkı direnişe katılmaya davet etmek suretiyle mümkün olduğunca yerel asker sayısını artırmak üzere harekete geçti. Trablus kumandanı Kurmay Albay Neş'et Paşa, Kurmay Binbaşı Ali Fethi (Okyar), Yüzbaşı Nuri (Conker), Bingazi Kumandanı Enver Paşa, Kolağası Mustafa Kemal (Atatürk), Süleyman Askerî ve Eşref Kuşçubaşı gibi önemli isimlerin başarılı çalışmalarıyla İtalyanlar sahil kısımlarına adeta hapsedildi ve Libya'nın iç bölgelerine giremedi.

Balkan Savaşları başlayınca, Libya'daki durum Osmanlı Devleti için acil çözümü zorunlu kıldı. 18 Ekim 1912'de Uşi Antlaşması imzalandı. İtalyanların Libya'daki hakimiyeti tanınırken Müslümanlar için Nâibü's-sultan ismiyle bir yetkili atandı. Birinci Dünya Savaşı başladığında, İtalya'nın İngiliz-Rus-Fransız ittifakına girmesini önleyici politikalar bağlamında Osmanlı Devleti, hiçbir zaman tam olarak uygulanmayan Uşi Antlaşması hükümlerini açıktan ihlal etmemeye özen gösterdi. İtalyanlara karşı canla başla savaşan Ahmed Şerif es-Senûsî (1873-1933), Senûsî ailesinden Seyyid İdrîs'in İngiliz ve İtalyanlar'la antlaşmasından sonra, 30 Ağustos 1918'de İstanbul'a bir denizaltı ile intikal etmek durumunda kaldı. VI. Mehmed (Vahdettin) için Eyüp Sultan Camii'nde yapılan tahta geçme töreninde kılıç kuşatma vazifesini yaptı. Bu görev Ahmed Şerif'e İstanbul'da gösterilen itibarın ne derecede yüksek olduğunun en açık kanıtıdır.

Ahmed Şerif, 15 Kasım 1920'de Ankara'ya geçti ve 25 Kasım'da Mustafa Kemal'le bir yemekte buluştu. TBMM Başkanı ve Başkumandan Mustafa Kemal'e mücevher kakmalı bir kılıç ve üzeri ayet ve hadislerle bezeli bir kemer hediye etti. Kurtuluş Savaşı sırasında Atatürk'ün yanında yer aldı. Milli Mücadeleye destek mahiyetinde, bütün gücünü seferber ederek "Türkiye'nin bağımsızlığı olmadan İslam alemi sömürgeci kurtulamaz" ve Libya'nın bağımsızlığı için önce Türkiye'nin bağımsızlığını kazanmalıyız" diyerek 18 Şubat 1921 Cuma günü Sivas'ta toplanan Büyük İslam Konferansı'na başkanlık etti. Mus-

tafa Kemal'in görevlendirmesiyle, Irak'taki Arap aşiretlerini İngiltere'ye karşı birleştirmek amacıyla Ahmed Şerif es-Senûsî faaliyetler yaptı. Ahmet eş-Şerif Cumhuriyetin ilanından sonra, Tarsus'un bir köyünde kıymetli bir misafir olarak ikamet ediyordu. Ancak, Türkiye'de bulunmasından İtalyanlar rahatsızlık duyuyorlardı. Diplomatik yolları kullanarak Şeyh Ahmet'in Türkiye'den ayrılmasını istemeye başladılar. İtalyanların yoğun baskısının da etkisiyle 1926 yılında Şeyh Türkiye'den ayrılarak Suriye'ye gitti. Oradan da Kral İbn Suud'un davetiyle Mekke'ye gitti ve 10 Mart 1933'de Medine'de öldü.

İTALYAN SÖMÜRGEÇİLİĞİNDEN BAĞIMSIZ LIBYA'YA

Libya'daki İtalyan işgal dönemi 1911'den 1943 yılına kadar sürdü. 1943'te İtalyan-Alman birlikleri yenilip Libya'yı terk ettikleri zaman, Trablus ve Bingazi İngiliz, Fizan ise Fransız askerlerince işgal edildi. BM tarafından Libya'nın geleceğine karar verilmesi aşamasında Libya-Türkiye ilişkileri yeniden başladı. Libya Kralı Şeyh İdris es-Senûsî, Türkiye'ye başvurarak üst düzeyde görevlendireceği uzman kişiler konusunda destek istedi. Libya hükümetine başkanlık eden Sadullah Koloğlu ve çok sayıda üst düzey görevli bu talep doğrultusunda Türkiye'den gitti. 24 Aralık 1951'de Libya devletinin ilanını yapan Kral I. İdris es-Senûsî, o sırada dünyanın en fakir ülkesinin kralı idi. 1953'te İngiltere ve 1954'te ABD ile yaptığı anlaşmalarla bu ülkelere askeri üsler verdi. Karşılık olarak bu ülkelere aldıkları kira ve tazminatlarla ülke bütçesine mali katkı sağladı. 1960'ların başında Libya'da zengin petrol yatakları keşfedilince ülkenin kaderi değişti. Dünyanın en fakir ülkesi durumundan zengin ülkeler arasına girmeye aday oldu.

KADDAFİ DEVRİ ve SONRASI

1969'da bir askeri darbe yapan Albay Muammer Kaddafi yaklaşık 42 yıl iktidarda kaldı. Bir süre kendi yazdığı "Yeşil Kitab" ile sosyalizm ve İslam'ın

bileşimi olan kendine özgü bir siyasi sistemi uygulamaya başladı.

1970'lerde Kaddafi, ideolojisini Libya dışında tanıtmak için petrol gelirlerini kullandı. Batılı ülkelerle arasını açan, terörizme destek suçlamaları idi. ABD bu yüzden 14 Nisan 1984'te 160 ABD ve İngiliz savaş uçakları ile Libya üzerine 60 ton bomba yağdırdı. Sidi Bilal Deniz Üssü, Babu'l-Azize, Bingazi ve Trablus havaalanı bombalandı.

Bu olayların ardından Kaddafi biri İskoçya'da 21 Aralık 1988'de diğeri 19 Eylül 1989'da Kongo'da olmak üzere iki uçağın düşürülmesi ve 5 Nisan 1986'da Berlin'de bir diskotek bombalanmasını içeren terörist faaliyetlerin arkasındaki sorumlu kişi olarak ilan edildi.1992'deki ABD'nin önderlik ettiği BM yaptırımları, Kaddafi'yi siyasi ve ekonomik olarak çok zor duruma soktu. Libya'nın bombalama olaylarının sorumluluğunu üstlenmesi ve tazminat vermeyi kabul etmesi, kitle imha silahları geliştirme programına son vermesi, batılı ülkelerle ilişkileri normalleştirme adımları sonucu yaptırımlar 2003 yılında kaldırıldı. İtalya Başbakanı Berlusconi ve Fransa Başkanı Sarkozy ile çeşitli enerji ve altyapı anlaşmaları yaptı. Bu sırada batılı ülkelerin devlet başkanları ve büyük şirketleri karlı anlaşmalar yapmak için Kaddafi'nin her türlü nazını çekiyordu. Öyleki, Sarkozy Eliza sarayının bahçesine Kaddafi için çöl çadırı kurup taze deve sütü ile kahvaltı yapmasını sağladı.

KADDAFİ'NİN ARDINDAN BAŞLAYAN KAOS

2010 yılının sonlarında birkaç Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkesinde başlayan huzursuzluk, 2011 yılının başlarında Libya'nın Bingazi'den başlayarak diğer şehirlerine de sıçradı. Kaddafi'nin protestoculara yönelik tepkisi başarısız oldu. Hükümet ve muhalefet güçleri arasında aylarca süren tahterevallı çatışmalarından sonra, Kaddafi rejimi 2011'in ortasında devrildi ve yerini Ulusal Geçiş Konseyi (UGK) olarak bilinen bir geçiş hükümeti aldı.

2012'de UGK, yetkiyi seçilmiş bir parlamento olan Genel Ulusal Kongre'ye (GUK) devretti. Seçmenler Haziran 2014'te yeni Meclis üyelerini seçti. Temsilciler Meclisi (TM) Temmuz 2014'te Trablus ve Bingazi'de çıkan çatışmaların ardından doğudaki Tobruk kentinde toplanması söz konusu oldu. Meclis'in en yaşlı üyesi başkanlığında toplanması teamülü uyarınca, en yaşlı üye Akile Salih'in Tobruklu bir aşiret lideri olmasının da etkisiyle bu sonuç doğdu. Ancak meclis üyelerinin ancak %35-40'ı Tobruk'a girmeyi kabul etti. Böylece Libya'da Kaddafi sonrasında yeşeren demokrasi umutları büyük yara aldı ve ülke siyasal bir kaosa sürüklendi.

Aralık 2015'te BM aracılığı ile, Libya Siyasi Anlaşması (LSA) olarak bilinen belge ortaya çıktı. Libya Siyasi Diyalogu üyeleri, Aralık 2015'te LSA'yı imzaladı. Eylül 2017'de, BM Özel Temsilcisi Ghassan Salame, ulusal siyasi uzlaşma için yeni bir yol haritası açıkladı. Salame planı, LSA'da değişiklikler, Libyalı liderlerin ulusal konferansı, anayasa referandumu ve genel seçimleri içeriyordu. Kasım 2018'de uluslararası ortaklar, bu plan doğrultusunda, ülkenin siyasal sorunlarını çözmek için 2019'da Libya'da bir Ulusal Konferans düzenlenmesini de içeren Libya Eylem Planını desteklediler. Ancak bu Ulusal Konferans toplanmak üzereyken Khalifa Haftar'ın Nisan 2019'da başlayan Trablus'a ani saldırısı sebebiyle yapılamadı. Türkiye'den gelen destek, Libya hükümet güçlerinin General Haftar'ın Rusya, BAE, Mısır ve Suudi Arabistan destekli birliklerini bu yılın başlarında cepheden geri sürmesine yardımcı oldu. Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti Başkanı Serrac kuvvetlerinin durumu kontrol altına almaya başlaması karşısında Haftar ateşkes ilanını kabulden başka çare göremedi. Libya, Afrika'daki en büyük petrol ve gaz rezervlerine sahiptir. Ocak ayından bu yana General Haftar'a bağlı bir silahlı grup, önemli petrol sahalarını bloke ederek elektrik kesintilerine neden oldu ve Libya'ya milyarlarca dolar ihracat kaybına neden oldu. Bu yüzden Haftar'ın kontrolündeki Bingazi'de halk sabırlı bekleyişine son vererek aleyhinde gösteriler yaptı. Aynı şekilde

Başkent Trablusgarb'da UMH aleyhine protestolar başladı. Libyalılar bu gösterilerle demokratik haklarını kullandıkları gibi bir an önce ülkede siyasal istikrarın sağlanması için uluslararası topluma seslerini duyurmaktadırlar.

LIBYA'NIN BİRLİK ve BÜTÜNLÜĞÜNE TÜRKİYE DESTEĞİ

Türkiye'nin Libya ile var olan tarihi ve kültürel bağları yanında coğrafi açıdan komşuluk ilişkileri kayda değer öneme sahiptir. Bir ülkenin tarihten gelen sorumluluklarını bilmesi deniz sularındaki haklarını korumak için ikili antlaşmalar yapması savaşmak için diğer güçlere meydan okuması anlamına gelmez. Ne pahasına olursa olsun haklarını ve çıkarlarını korumak için iradesini beyan etmesi ve ikili ilişkilerinde ahde vefa göstermesi o devletin gücünü ve caydırıcılığını ifade eder. Türkiye'nin Libya ile gündemde olan ilişkilerinin temelinde 500 yıl öncesine dayanan bir arka-plan vardır. Bu koskoca tarihi geçmişte Kanuni'den Abdülhamid'e, Mustafa Kemal'den Bülent Ecevit-Necmettin Erbakan Hükümeti'ne uzanan hatıralar yer almaktadır. Bunun yanında Libya'nın bugünkü dini, siyasi ve kültürel kimliğini müstahkem kılan Murad Ağa, Turgut Reis gibi büyük komutan ve amirallerin türbesi ve kurdukları mimari eserler orada varlıklarını bütün ihtiyaçlarıyla sürdürmektedirler. İspanyol ve Maltalı şövalyelerin yıkamadığı bu eserler, İkinci Dünya Savaşı'ndaki bombalara karşı bile direnmiştir. Bugün ise türbeleri birer tarihi miras olarak görmek yerine şirk merkezi diye tanımlayan fanatiklerin saldırılarına rağmen Turgut Reis'in türbesi Türk-Libya dostluk tarihinin ortak anıtı olarak ayakta durmaktadır.

Öte yandan, Libya yönetimi 1974 yılında Kıbrıs Türkleri'nin imdadına koşan Türk askerine, batılı güçlerin tepkisine rağmen, askeri destek verdi. Türk askerinin 1774 Küçük Kaynarca Anlaşması ile sonuçlanan ve ilk defa Müslüman Türklerin yaşadığı toprak parçasını kaybetmesinden sonra hukuken sınırları dışındaki Müslüman Türklerin yaşadığı bir

alana yaptığı askeri seferle kazandığı ilk zaferde Libya'nın dolaylı da olsa payı olmuştur. Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'da Kurtuluş Savaşı'na başlayıp milleti emperyalist işgalcilere karşı örgütlemekten önce Libya'daki halkı 1911 yılında direnişe hazırlaması ayrıca önemle üzerinde durulacak bir durumdur. Mustafa Kemal 30 yaşında edindiği bu tecrübe ile 34 yaşında Anafartalar Kahramanı oldu ve 38 yaşında Samsun'dan Kurtuluş Savaşı'nı başlattı. Canı pahasına imdadına koştuğu Libya'da gözünden yaralanmasına rağmen yılmadı. Canını ortaya koyarak vatan coğrafyasının merkezini işgale yeltenenlere karşı Mustafa Kemal Anadolu halkıyla karşı koyarken Libya'dan gelen dostu Ahmet Şerif Senûsi yanındaydı. Türkiye-Libya dostluğu bu tecrübelerden hareketle bölgede barışın tesis edilmesinde yine belirleyici olacaktır.

SONUÇ

Türkiye'nin Libya ve Doğu Akdeniz'de olup bitene tarih boyunca kayıtsız kalmamıştır. Libya'nın istikrarsızlığı, Türkiye'yi jeo-politik ve jeo-stratejik açıdan doğrudan etkileyen bir faktördür.

Türkiye'nin Doğu Akdeniz, Kıbrıs ve Libya'da bulunması mavi vatan sınırlarını korumak içindir. Türkiye'nin denizlerdeki haklarını kullanmasını istemeyen güçler, uluslararası deniz hukuku, uluslararası antlaşmalar ve ikili ilişkilerde hakkaniyet ilkesini gözetme gibi en temel hukuk prensiplerini dikkate almadan fiili durum oluşturmak istiyorlar, fiili durumları hukukileştirme politikalarını sahneye koyuyorlar. Türkiye ise uluslararası hukuktan kaynaklanan haklarını taviz vermeden kullanmak istiyor. 1792 km uzunluğundaki Akdeniz sınırları ile bölgedeki en uzun sınırlara sahip ülke olan Türkiye'nin iradesi başka ülkelerin haklarını ihlal etmek değil, bölge dışı güçlerin "İskenderun Körfezi'ne sıkıştırılma projesini sonuçsuz bırakmak"tır.

Bu bağlamda sorulması gereken en temel soru: 5 asır hatta 12 asır öncesine kadar giden tarihsel ve

kültürel bağları bulunan Türkiye'nin Libya'da ne işi var sorusu değildir. Bunun yerine ABD, Rusya, Fransa, İtalya gibi emperyalist ülkelerin Libya'da ne işi var?" "BAE, Mısır ve Suudi Arabistan hangi değerler uğruna Libya'nın birlik ve bütünlüğünü bozan darbeci bir generale destek veriyorlar?" soruları sorulmalıdır.

Türkiye'nin desteği Libya halkının sömürgeci güçlere karşı birlik ve bütünlüğünü koruyarak ülkenin bağımsızlığını ve iç barışını garanti altına almak anlamına gelmektedir. Bilindiği gibi bir devletin kara hakimiyet sınırları yanında deniz hakimiyet sınırları da vardır. Bu sınırların siyasal boyutu yanında jeopolitik ve jeo-kültürel boyutları da vardır. Bu bağlamda, Türkiye'nin Akdeniz'deki varlığı ve çıkarlarını koruyabilmesi açısından jeopolitik ve jeostratejik sınırlarının Libya'dan başladığını ifade etmek yerindedir. Libya ile ilişkileri Türkiye'nin Akdeniz, Ege ve Kıbrıs adasındaki hukukunu korumak bakımından da kayda değerdir. Tarihe bakıldığında Türkiye'nin bölgesel ve küresel güç olma yolundaki en önemli adımlarından birisi Kanuni Sultan Süleyman devrinde olduğu gibi güçlü bir deniz gücü kapasitesine bağlıdır. Doğu Akdeniz'de en uzun sahil şeridinde sahip olan Türkiye'nin bölgedeki enerji kaynakları ve enerji yolları üzerinde de hukukunu koruması en doğal ve en meşru hakkıdır.

Bölgede herhangi bir hakkı bulunmayan Fransa'nın Yunanistan ve Kıbrıs Rum Kesimi ile askeri tatbikatlar yapması ABD'nin en büyük filolarından 6. Filo'nun Akdeniz'i kontrol için Sicilya'da konuşlanması, Rusya'nın Lazkiye'deki Tartus üslerini tahkim etmesi, Libya'da ülkenin bölünmesine yol açacak şekilde kaba güç kullanan Haftar'a destek veren kendi politikaları yerine yabancı güçlerin vekalet savaşlarına finansör olan BAE ve Suudi Arabistan gibi ülkeler karşısında Türkiye'nin Doğu Akdeniz ve Libya'da olan biteni elini pasif bir şekilde izlemesi beklenemez. Türkiye'nin söz konusu politikaları hem ülke çıkarlarını korumak hem de bölge barışını sağlamak açısından vazgeçilmezdir.

OSMANLI'DA YURTDIŞI EĞİTİMİN BAŞLANGICI (1830-1839)

✎ Doç. Dr. Mustafa Gençoğlu *

II. Mahmud (1808-1839) Osmanlı/Türk Modernleşme tarihinde, gerçekleştirdiği köklü reformlarla ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Onun zamanında ilk defa modern nüfus sayımı ve mülk yazılımı yapılmış, modern posta sisteminin kurulması, pasaport ve karantina usullerinin kabulü gibi yeniliklere gidilmiőtir. Türk basınının öncüsü konumundaki ilk resmi gazete, Takvim-i Vekayi de bu dönemin ürünüdür. II. Mahmud kendinden öncekilerden farklı olarak sosyal ve kültürel alanlarda da reformlara girişmiőtir. Batı kültürünün unsurları olan sandalye ve masalar gözükmeye ve Avrupa'nın bazı sosyal adetler benimsenmeye başlandı. Perşembe günü Fransa'daki gibi resmi tatil ilan edildi. Tasvir-i Hümayun denilen sultanın resimleri törenlerle devlet dairelerinin duvarlarına astırıldı. İlkokulu zorunlu hale getirme çabaları da ilk defa onun zamanında görülür. Bu dönemde Müslüman unsurun dil eğitimi için Tercüme Odasını kurulurken (1821) bürokrasinin temelleri atılmıştır.

*Uşak Üniversitesi, Öğretim Üyesi

Aslında Sultanın ülke yönetiminde ve reformlarında takip etmiş olduğu siyasetin en belirgin özelliği, Avrupa'daki çağdaşları gibi modern merkezîyetçi devlet anlayışını benimsemiş olmasıdır. Rusya ile yaptığı savaştan sonra (1812) ilk olarak, merkezden bağımsız hareket eden eyaletlerdeki ayanları bastırdı. Ardından da, reformları içerisinde öncelik taşıyan modern bir ordu teşkiline girişti. Henüz kuruluş aşamasında, bu girişime karşı ayaklanan Yeniçeriler, kanlı bir şekilde bastırılarak tarih sahnesinden silindiler (16 Haziran 1826). Merkezi idarenin kuvvetlenmesi ve özellikle Yeniçeriliğin lağıyla yeniliklere direnen en ciddi örgütlü muhalefetin ortadan kaldırılması, II. Mahmud'a büyük bir reform programını devreye sokması için iyi bir zemin sağladı. İlk olarak kaldırılan Yeniçerilerin yerlerini Asâkir-i Mansure-i Muhammediye isimli yeni ve modern bir ordu aldı. Fakat teknik donanımlarından giyimlerine kadar yenilenen Osmanlı askerlerine eğitim verecek yeterli subay yoktu, seleflerinin önceden başvurdukları gibi Avrupa ülkelerine yönelmek zorunda kalındı. Ancak yeni ordunun eğitimini tümüyle yabancı subaylara emanet etmek uzun vadede rasyonel değildi. Modern kara ordusunu sevk ve idare edebilecek subayların yetişmesi için askeri bir okul şarttı. Talimhâne ve Sıbyan Bölükleri gibi tecrübelerin ardından asıl büyük adım ilk modern kara harp okulu olan Mekteb-i Ulûm-ı Harbiye (1834) ile atıldı, Muzika-i Humâyûn Mektebi açıldı.

Yeni ordunun askeri eğitiminde batılı uzman kadrolara başvurma mecburiyeti, söz konusu modern askeri okulların öğretim kadroları için de geçerliydi. Mekteb-i Harbiye olmak üzere askeri okullar için çağdaş bilgilerle donanmış askeri hocalar ile yetenekli subaylara ihtiyaç vardı. Ayrıca, Tophâne, Baruthâne, Fişenkâne, Dökümhâne, Tersane gibi askeri müesseselerde çalışacak ehliyete sahip mühendis subay ve teknik eleman açığının da kapatılması elzemdi. Özellikle Navarin'de yakılan donanmanın yeni teknolojik gelişmelere uygun şekilde tekrar ihya edilmesi, bu hususta bilgi sahibi teknik elemanlara bağlıydı. Bu topraklarda yetişmiş, üstüne Batı dilini ve bilimini membaından öğrenmiş, idealist kadroların bir an önce yetiştirilmesi gereki-

“

Teknik donanımlarından giyimlerine kadar yenilenen Osmanlı askerlerine eğitim verecek yeterli subay yoktu, seleflerinin önceden başvurdukları gibi Avrupa ülkelerine yönelmek zorunda kalındı. Ancak yeni ordunun eğitimini tümüyle yabancı subaylara emanet etmek uzun vadede rasyonel değildi.

”

yordu. Bu amaç ve beklentiler, Osmanlı'da ilk defa Avrupa'ya öğrenci gönderme projesini gündeme getirmiştir.

Sultan II. Mahmud devrinde Batıya gönderilenlerin büyük çoğunluğu askeri amaçlı tahsil görmüştür. Bunda reformların ağırlık noktasının askeri olmasının yanı sıra mühendislik, tıp gibi yükseköğretim alanlarının da askeri amaçlara hizmet etmesinin rolü büyüktü. Tanzimat'la modernleşmenin hemen her alanda yaygınlaşması, zamanla sivil okulların kurulması ve gelişmesiyle yurtdışı eğitim alanları çeşitlilik kazanmaya başlamıştır. Fakat hiçbir zaman sivil öğrencilerin sayısı askeri öğrencileri geçememiştir.

İlk defa yurtdışı eğitimi için Avrupa'ya gönderilen Osmanlı öğrencileri, Serasker Hüsrev Paşa'nın himayesinde olup sarayda tahsil görmüş Hüseyin, Abdüllatif, Ahmed ve Edhem efendilerdir. Bu dört öğrenci, 1830'un son günlerinde, dönemin ünlü oryantalistlerinden Amédée Jaubert (1779-1847)'in refakatinde bir yelkenliyle İstanbul'dan yola çıkmışlar ve 1831'in Şubat başında Marsilya'ya, Mart ayında ise Paris'e ulaşmışlardır. Burada, yatılı bir okul olan Institution Barbet'te dil öğrenmişlerdir. Daha sonra Abdüllatif Efendi 'askeri fûnun', Hüseyin Efendi ise hendese ve topçuluk üzerine öğ-

renim görmüşlerdir. Bu iki askeri öğrenci, Mayıs 1838'de İstanbul'a dönmüşlerdir. Hüseyin Efendi, Mekteb-i Tıbbiye'deki memuriyetinden sonra yurtdışındaki ihtisasına uygun olarak 1840'da Tophane-i Âmire'ye atanmış ve rütbesi Binbaşılığa terfi ettirilmiştir. Kaynaklardan Hüseyin'in Ferikliğe kadar yükseldiği, Abdülatif'in ise Erkân-ı Harbiye Miralaylığındayken 1914'ten önce vefat ettiği bilinmektedir. Diğer iki kişiden Ahmed Efendi, Brest Bahriye Okulu'nu bitirdikten sonra, Fransız Donanmasına ait bir gemide, iki yıl da staj yapmıştır. Nihayet Haziran 1839'da, bir Fransız Generali tarafından yapılan haritayı ulaştırmak göreviyle Paris'ten İstanbul'a gelmiştir. Osmanlı Bahriyesi'nde Fırkateyn Süvarisi olmuştur.

Bu dört kişi içerisinde hakkında en fazla bilgiye sahip olduğumuz kişi, sadrazamlığa kadar yükselmiş olan, tam adıyla İbrahim Edhem Paşa'dır (1818-1893). Institution Barbet'den sonra 1835'te girdiği Madencilik Okulu'ndan (Ecole des Mines) 1838'de mezun olmuştur. Yurda döndüğünde miralaylık (albay) rütbesiyle Dâr-ı Şûrâ-yı Askeriye'ye atanmıştır. Sarıyer bakır madeni ve Gümüşhacıköy madeni müdürlüklerinden sonra Keban ve Ergani madenleri başmühendisi oldu (1845). 1851'de Mabeyn-i Hümayûn Ferikliği'ne yükselen Paşa, bu esnada Sultan Abdülmecid'e Fransızca dersler vermiştir. Edhem Paşa, Meclis-i Âli-i Tanzimat, Meclis-i Vâlâ, Encümen-i Dâniş üyeliklerinde bulunduktan sonra muhtelif nazırlık ve elçilik görevlerinde bulunmuştur. 1877'de getirildiği sadaret makamından bir yıl sonra alınmıştır. Viyana Sefirliği'nden sonra Dahiliye Nazırı olarak görev yaptığı Kabinenin düşmesiyle, 1885'te emekliye ayrılmıştır. Paşa, maden mühendisliğinde olduğu gibi tabii ilimlerde de derin bilgi sahibiydi. Mecmua-i Fünûn'da tabii ilimlere dair makaleler yazmıştır. Rasathâne ve Matbaa-i Âmire'nin ıslahında, Dârüşşafaka'nın kurulmasında büyük bir emeği vardır. Oğullarından meşhur ressam Osman Hamdi Bey ve Halil Edhem (Eldem) de kendisi gibi yurtdışı tahsil görenlerdendir. Bunlarla birlikte üçüncü oğlu, İsmail Galib Türk kültür ve sanat tarihi bakımından önemli işlere imza atmışlardır.

“

İlk defa yurtdışı eğitimi için Avrupa'ya gönderilen Osmanlı öğrencileri, Serasker Hüsrev Paşa'nın himayesinde olup sarayda tahsil görmüş Hüseyin, Abdülatif, Ahmed ve Edhem efendilerdir.

”

Bu dört öğrenciye, Ocak 1832'de, yine Hüsrev Paşa'nın evlatlıklarından olan Mehmed Reşid Bey de katılmıştır. Asâkir-i Mensure subaylarından Mehmed Reşid, Paris'te, askeri alanda ve özellikle topçuluk üzerinde tahsil görmüştür. 1838'in sonlarında öğrenimini tamamlamış ve 1839'da İstanbul'a dönmüştür. Çok hızlı bir ilerlemeyle, çok kısa bir süre içerisinde Mirlivalıkla atandığı Tophane'de Ferikliğe terfi ettirilmiştir (1840). Aynı yıl Mehmed Reşid Paşa Dâr-ı Şura-yı Askerî üyesi olmuştur. Aralık 1847'de vezirlik rütbesiyle Anadolu Müşirliğine getirilmiştir. Ağustos 1851'de Tophâne-i Âmire Müşirliğine tayin olmuş, aynı yılın Eylül ayında vefat etmiştir.

İlk etapta Hüsrev Paşa'nın evlatlıkları olan bu çocukların gönderilmesi, daha sonraki öğrenci kafileleri için bir ön çalışma niteliği taşımıştır. Nitekim Hüsrev Paşa, Paris'teki evlatlıklarına gönderdiği mektubunda, yetiştirdikleri arasından Fransa'da eğitim görmeleri için onları seçerken, Müslüman gençliğin eğitimi için bütün umutlarını onlara bağlamış olduğunu belirtiyordu. Hüsrev Paşa'nın ifade ettiği gibi bu öncü grubun başarısı, Batıya sistemli bir şekilde öğrenci gönderilmesine ve bu suretle Osmanlı'nın yurtdışı eğitim yolunun açılmasına vesile olmuştur.

II. Mahmud döneminde Avrupa'ya toplam 89 kişinin gönderildiği tespit edilmiştir. Bu süreçte Fransa'daki öğrencilerin sayısı (24), çok az farkla da

olsa Avusturya ve İngiltere'den sonra gelmektedir. Fakat daha sonraki dönemlerde Fransa, diğer Avrupa ülkeleri içerisinde en fazla rağbet gören ülke konumuna yükselmiştir. Özellikle Tanzimat döneminde diğer ülkelerle kıyas kabul edilmeyecek derecede çok Osmanlı öğrencisine ev sahipliği yapmıştır. Bu ülkede öncü grubun akabinde tahsil görenler arasında Rifat Paşa, Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa, Ali Rıza Paşa gibi mühim isimler vardır.

Yurtdışı eğitimin ilk safhalarında, Osmanlı devlet adamlarınca itibar gören bir başka ülke Avusturya'ydı. II. Mahmud döneminde bu ülkeye 30 kişi yollanmıştır. Avusturya'da tahsil görececek ilk öğrenciler, hicrî 1251'de (1835-1836) topçu subaylarından Hauslab'a emanet edilmişlerdi. İleride mareşallik rütbesine kadar yükselerek Avusturya Devleti Tophane Nazırı olacak bu topçu subayı, Sultan II. Mahmud'un Avusturya İmparatoru ile yazışması neticesinde İstanbul'a gelmiştir. Padişahla bizzat görüştüktan sonra kendisine emanet edilen talebeleri Viyana'ya götürmüş ve uzun bir süre Osmanlı askerî öğrencilerinin nezaretini üstlenmiştir. O'nun da katkılarıyla Osmanlı askerî talebelerinin eğitimi-ne yönelik, Viyana'da bir okul açılmıştır.

Bu ülkede tahsil görenler içerisinde Seraskerliğe kadar yükselmiş Abdülkerim Nadir Paşa'nın yanı

Yurtdışı eğitimin ilk safhalarında, Osmanlı devlet adamlarınca itibar gören bir başka ülke Avusturya'ydı. II. Mahmud döneminde bu ülkeye 30 kişi yollanmıştır. Avusturya'da tahsil görececek ilk öğrenciler, hicrî 1251'de (1835-1836) topçu subaylarından Hauslab'a emanet edilmişlerdi.

sıra (1807- 1883), Ahmed Mazhar Paşa, Ömer Fevzi Paşa, Ahmed Faik Paşa, Borizin Mustafa Paşa gibi önemli askerî görevlerde bulunmuş olan subaylar yer almaktaydı.

Bunların dışında, Viyana'ya, Dikimhâne-i Âmir'e de istihdam edilmek kaydıyla terzilik öğrenmeleri için birkaç hassa askerî gönderilmiştir. Nitekim yeni kurulan ordudaki askerlerin, batılı tarzdaki yeni üniformalarının kalıplarının çıkarılarak, dikiminin öğrenilmesi gerekiyordu. Çok geçmeden sivil elbiselerin dikimi hususunda da ihtiyaç ortaya çıkmıştır. Bu iş için Viyana'ya askerî elbise dikmeyi öğrenmeye gidenlerden bir kişinin ayrılması ve sefarethane terzisinin yanına verilmesi gündeme gelmiştir. Aslında bu gelişmeler, giyim-kuşamdaki değişimle ortaya çıkan ihtiyaç ve talebi göstermesi açısından önemlidir.

Bu dönemde İngiltere, yurtdışı tahsilde 27 kişi ile Avusturya'yı takip etmektedir. İlk öğrenciler, Mühendishane-i Berri-i Hümayun'dan, kendileri de öğrenim görmekle yükümlü İstihkam Kaymakamı Bekir (Ferik Bekir Paşa) ve İstihkam Alayı Emni Emin (Müşir Emin Paşa) beylerin refakatinde h. 1250-1251'de (1834-1835) gönderilen 11 kişilik kafileden oluşmaktaydı. Bunlar, İbrahim Efendi (Ferik Ressam İbrahim Paşa), Derviş Efendi (Kimyager Derviş Paşa), Enis Efendi (Miralay iken Kozan'da koleradan vefat eden maden mühendisi Enis Bey'dir.), Yusuf Efendi (erkân-ı harbiye binbaşısı iken mazeretinden dolayı emekli oldu), Süleyman Efendi, Mahmud Efendi, Ahmed Efendi, Arif Efendi (Londra'da tahsili sırasında vefat etti.), Tahir Efendi (Mirliva Küçük Tahir Paşa), Eyüp Efendi (Ferik Eyüp Halid Paşa) ve Halil Efendi'dir (Tophane-i Amire Müşiri Halil Paşa).

Bunlardan Kimyager Derviş Paşa (1817-1878), birkaç sene Londra'da kaldıktan sonra Paris'e geçti (1838). Burada üç sene maden fakültesine (Ecole des Mines) devam etti. Tahsilini tamamladıktan sonra İtalya, Almanya ve Rumeli'deki bazı madenlerde incelemelerde bulundu ve parası devletçe karşılanan çeşitli kitap ve aletlerle birlikte İstanbul'a döndü. Mekteb-i Harbiye Nazırlığı da yap-

miş olan Kimyager Derviş Paşa Türkiye’de fizik ve kimya sahalarında bilim literatürünün oluşmasında öncülük yapmıştır. Özellikle Usûl-i Kimya adlı eseri Türkçe olarak tek başına basılan ilk kimya kitabıdır. Eserin önsözünde Türkçenin bilim ve eğitim dili olması gerektiği hususuna değinir. Bir diğer eseri, fizik eğitimi hakkındaki Usûl-i Hikmet-i Tabiiyye’dir.

İlk grupta ismi geçenlerden Küçük Tahir Paşa önce Fransa’da sonra Londra okumuştur. Kaynaklarda “Londra Darülfünununda” matematik tahsil gördüğü belirtilmektedir. Yurda döndüğünde Erkanı Harbiye Binbaşısı rütbesiyle Mekteb-i Harbiye’de Riyaziye hocalığına atanmıştır. 1835’teki İngiltere kafilesinde Cambridge’e giden Emin Paşa’da mevcuttu. Mezuniyetini müteakip İstanbul’a döndüğünde Mirliva rütbesini alarak Harbiye Mektebi nazırı tayin edildi (1841). Mekteb-i Harbiye’de modern eğitimin yerleşmesinde öncü rolü üstlenmiştir. Emin Paşa matematik ve askeri meselelerde ciddi bir bilgiye sahipti. Ancak hayatının önemli bir bölümü idari görevlerle geçtiğinden pek fazla eser yazma fırsatı bulamamıştır.

1835’te bu sefer bahriyeli dört mühendis Londra’ya gönderilmiştir. Bunlardan Aziz Efendi yakalandığı verem hastalığı yüzünden 1838’de geri dönmüştür. Salih Efendi ise tahsilini tamamladıktan sonra Tersane-i Amire vapurlarında istihdam edilerek kendisine kaymakamlık (Yarbay) rütbesi verilmiştir. Londra’ya muhtemelen aynı tarihte gönderilmiş olan Ahmed ve Kadri efendiler ise Portsmouth Tersanesi’nde gemi inşası üzerine ihtisas görmekteydiler. Bunlardan başka Mehmed Salih Efendi de İngiliz donanmasına ait bir gemi de seferdeydi. İngiltere’ye Osmanlı Bahriyesinden Londra’daki tersanelere başka öğrenciler de gönderilmiştir. Özellikle Osmanlı Bahriyesinin İngiliz usulünde teşkil edilmesi, bu husustaki eğitim hareketini teşvik etmiştir. Nitekim 1837’de Mustafa Reşid Paşa (o sırada bey) Londra sefiryken İstanbul’a gönderdiği bir resmi yazıda, İngilizlerin denizcilik biliminde diğer Avrupa devletlerinden üstün olduklarını ve bu feni tahsil edeceklerin İngiltere’ye gönderilmesinin gerekli olduğunu belirtiyordu.

“

Avrupa’ya tahsile gönderilenler içerisinde en az paya sahip ülke Prusya (Almanya) idi. Tespitlerimize göre Prusya’ya 1839’un Mart ayında Mekteb-i Harbiye’den üç öğrenci gönderilmiştir. Bunlar paşalığa kadar yükselmiş olan Ahmed, Râmiz ve Mehmed efendilerdir.

”

Bu süreçte Avrupa’ya tahsile gönderilenler içerisinde en az paya sahip ülke Prusya (Almanya) idi. Tespitlerimize göre Prusya’ya 1839’un Mart ayında Mekteb-i Harbiye’den üç öğrenci gönderilmiştir. Bunlar paşalığa kadar yükselmiş olan Ahmed, Râmiz ve Mehmed efendilerdir. Berlin’e gelen bu öğrenciler, bir Alman nazırın denetiminde iki yıllık bir hazırlık devresinden sonra astsubay okuluna kabul edilmişlerdir.

Yukarıdaki bazı örneklerde bahsi geçtiği üzere yurtdışı tahsilden dönen subayların çoğu gönderildikleri askeri kurumlarda (Tophane, Tersane vd.) istihdam edilmişler, Mekteb-i Harbiye, Mühendis-haneler ve Tıbbiyeye hoca olarak atanmışlar ve orduda Batılı talim usullerinin öğretilmesinde görevlendirilmişlerdir.

Sultan II. Mahmud döneminde Avrupa’ya 71 Müslüman ve 18 Gayrimüslim öğrenci gönderilmiştir. Yüzde olarak ifade edecek olursak bu dönemde gönderilen öğrencilerin % 20’sini gayrimüslim öğrenciler oluşturmaktadır. Aslında yurtdışı eğitimde gayrimüslimler, devletten önce harekete geçmişlerdi. 1830’dan önce bazı zengin gayrimüslim ailelerin çocuklarını Avrupa’ya okumaya gönderdikleri bilinmektedir. Devlet bursundan faydalanan gayrimüslimlerin çoğunluğunu Ermeniler oluşturmaktaydı. Ardından, Bulgarlar gelmekteydi. Bu dönemde fen tahsili

için Paris'te bulunan dört Ermeni reayaya Osmanlı hükümetince verilen burs, Fransız gazetelerinde övgüyle bahsedilmiştir. Bu dört Ermeni'den Kaspar Sinapyan Bey (1814 - 1872) II. Mahmud'un özel hekimi olan Ankaralı Kevork Ağa'nın oğluydu. Kaspar Sinapyan 1830'da Cerrahi Mektebi'ne girdi. 1835'te Serope Viçenyay (Servişen) ile Paris'e gitti. Oradan İtalya'ya Pisa Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne geçip 1841'de mezun oldu. 1845'te Tıbbiye Mektebi'ne muallim tayin edildi. Valide Sultanın doktorluğunu da yapan Kaspar'ın oğlu, Nafia nazırlığı yapmış olan avukat Krikor Sinapyan'dır. Kaspar gibi tıp eğitimi alan diğer Ermeni Archigene Sarandi de yurda döndüğünde Mekteb-i Tıbbiye hocalığına atanmıştır.

Avrupa'da tahsil gören Ermeniler arasında Baruthanenin sorumluluğunu üstlenen Dadyan ailesi mensupları da vardı. Ohannes, Azatlı Baruthanesi Barutçubaşılığı görevini sürdürürken 1835'te II. Mahmud'un emriyle barut yapımı üzerine ihtisas edinmek üzere oğlu Arakel Sisak Dadyan ile İngiltere'ye gönderilmiştir. Burada baba-oğul, İngiltere Kraliyet Baruthanesi'nden barut yapmayı öğrendiklerini tasdik eden bir şahâdetnâme almaya muvaffak olmuşlardır. 1838'de aynı amaçla bu sefer Barutçubaşı Bogos Dadyan'ın en büyük oğlu Arakel (1821-1911) arkadaşları Manuk ve Mardiros ile Londra'ya gönderilmiştir. (Dabağyan 2003: 719-721).

1835'lerde altı Bulgar çocuğu, Bulgaristan'ın demir madenleri ve mamulleriyle ünlü Samakov kasabasından Londra'ya demircilik öğrenmek için gönderilmişlerdir. Bunlardan ikisi, hastalandıkları için birisi ise başarısızlığı sebebiyle iade olunmuşlardır. Geriye kalan üç kişi, Nisan 1840'ta öğrenimlerini tamamlayarak geri dönmüşlerdir. Hatta bu çocuklardan Yenaki'nin gösterdiği gayret ve başarı ödüllendirilmiştir.

Gayrimüslim öğrenciler içerisinde, Osmanlı Devleti'ne büyük hizmetleri dokunan ünlü gazeteci Blak Bey'in (Alexander Blacque, 1792-1836) büyük oğlu Edouard Blacque da (1824-1895) vardı. Aslen Fransız olan Blak Bey'in ölümüyle geride kalan iki oğlundan büyüğü Edouard devlet tarafından okutulmuş,

Fransa'da akrabalarının himayesinde bulunan küçük oğlu Edmond için de bazı girişimlerde bulunulmuştur. 10-11 yaşlarında olan Edmond, masraflarının yarısının akrabası kalan yarısının Fransa Hükümetince karşılandığı bir okula giderken, kendi ülkesinden ziyade Osmanlı Devleti'ne bağlılığını beyan eden sözcükler kullandığı için söz konusu okulla ilişkisi kesilmiştir. Bunun üzerine Osmanlı Hükümeti devreye girmiş, Fransa'da devlet bursuyla okutulan ağabeyi Edouard'ın maaşına zam yapılmak suretiyle Edmond'a yardım edilmesi kararlaştırılmıştır.

Osmanlı Devleti'nin ilk Washington elçisi olan Edouard, yurtdışı tahsilden sonra İstanbul'da Liman Odası'nda çalışmaya başlamış (1842), devletin desteğiyle 1845'te Courier de Constantinople gazetesini çıkarmıştır.

II. Mahmud dönemi, yukarıda belirtildiği gibi bir reformlar dönemi olduğu kadar ciddi siyasi ve iktisadi bunalımlar devriydi. Sultan, uzun süren saltanatı boyunca pek rahat yüzü görmemiş, ciddi iç ve dış meselelerle mücadele etmek zorunda kalmıştı. Rusya ile savaş, eyaletlerdeki ayanlarla mücadele, iç karışıklıklar, İngiltere ve Rusya'nın desteğiyle bağımsızlığa giden Yunan Ayaklanması, Navarin faciası, Mısır Meselesi gibi derin sorunlar, reformlar için zaten paraya ihtiyacı olan devletin kasasını iyice boşaltmıştır. Bu iktisadi darboğaz, Avrupa'daki öğrencilerin giderlerinin ve burslarının karşılanmasında, sarraflardan alınan paraların ödenememesi gibi çok ciddi zorluklara da sebep olmuştur.

Sonuç olarak, yurtdışı eğitimle modernleşmede model olarak alınan Batı'dan bilgi ve teknoloji transferinin direkt olarak yapılabilmesinin kapısı açılmıştı. Ancak siyasi ve iktisadi bunalım gönderilenlerin sayısının istenilen düzeyde gerçekleşmesinin önüne geçmiş; bu da hedeflenen dönüşümün başarısını gölgelemiştir. Nitekim büyük bir özveriyle gönderilmiş öğrencilerin tahsil sürelerinin uzun sürmesi, birçoğunun mezuniyetinin sultan tarafından dahi görülememesiyle sonuçlanmıştır. Uzun vadede ise Batının değerlerinin taşınması ve yerleşmesinde, önemli bir paylarının olduğunu da yadsıyamayız.

HİTİT İMPARATORLUĞU'NUN DİĞER BİR BAŞKENTİ ORTAKÖY/ŞAPINUVA HİTİT ŞEHİRİ

 Prof. Dr. Aygül Süel

Ortaköy Hitit şehri, Çorum İlinin 53 km güneydoğusunda, Ortaköy İlçesinin 3 km güneybatısında yer almaktadır. Ayrıca, Çorum'un önemli turizm destinasyonu olan Ana Tanrıça Kybele kabartmasının içerisinde yer aldığı İncesu Kanyonu'na ise 12 km uzaklıktadır.

Ortaköy-Şapinuva'da, 1990 yılında kurtarma kazısı olarak başlayan kazı çalışmalarına, 2019 yılından itibaren Hitit Üniversitesi adına devam edilmektedir.

* Hitit Üniversitesi, Öğretim Üyesi

Kafkaslar üzerinden Anadolu'ya giriş yollarından biri olan Kelkit vadisinin ucunda, kuzeybatıdan güneydoğu istikametine alçalan bir plato üzerinde yer alan, 9 km² bir alana yayılan geniş bir antik yerleşmedir. Hititler, bölgeye geldiklerinde mevcut iskan edilmiş alanlara yerleşmemişler, meyilli araziye teraslayıp düzelterek şehri imar etmişlerdir. Arazinin meyline göre üst teraslarda daha çok idari yapıların olduğu gözlenmektedir. Şehir, batı yönünde tepelere dayanmaktadır. Bu tepeler üzerinde de dini ve askeri yapılara ait olması muhtemel yaygın mimari izlere rastlanmaktadır.

Kelkit-Yeşilirmak vadisi boyunca doğu-batı yönündeki ticaret yolu, bu şehrin önünden geçerek Orta Anadolu'ya ulaşmaktadır. Hitit şehri Şapinuva'nın hareketli ve ekonomiyi zenginleştirecek bir trafiğe sahip yol üzerinde bulunması, ticari kent olmasını sağlamıştır.

M.Ö.14. yüzyıl başlarında, Şapinuva 'da Büyük Kral II/III. Tuthaliya ve Kraliçe Taduhepa çifti hüküm sürmüştür.

Resim 1:
Ortaköy-
Şapinuva,
Hitit Çivi Yazılı
Tablet (Çorum
Müzesi Arşivi)

tür. Şehrin M.Ö.13. yüzyılda Büyük Kral II. Murşili tarafından da kullanıldığı yazılı belgelerden bilinmektedir. Bu da, Hitit idari bölgesinde yer alan kentlerde olduğu gibi geniş bir coğrafyaya yayılan Şapinuva'nın da sadece Orta Hitit döneminde değil, uzun bir zaman iskan edilmiş olduğunu göstermektedir.

Çağındaki adının Şapinuva olduğunu kazı çalışmalarında ele geçen çivi yazılı tabletleri okuyarak tespit ettiğimiz bu şehir, Hitit Devletinin bir diğer başkentidir.

Çorum-Ortaköy antik şehrinin keşfi ve bu şehrin Hitit şehri Şapinuva ile identifikasyonu, tarihi coğrafyayı yeniden şekillendirmiştir. Çünkü Şapinuva, bilim adamlarınca daha önce Boğazköy-Hattuşa'nın güney ve güneydoğusuna lokalize edilmiştir. Böylece, yazılı kaynaklarda Şapinuva ile aynı coğrafyada olan birçok şehir, nehir ve dağ adlarının Anadolu'nun kuzey ve kuzeydoğusunda aranmasının gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Şapinuva'nın idari bölgesi geniş bir coğrafi alana yayılmaktadır. Ortaköy tabletlerinde geçen yer adlarının, özellikle bu belgelerde tespit edilen yeni yer isimlerinin lokalizasyonu büyük önem taşımakta ve Anadolu'nun Hitit çağı coğrafyasında tartışılan pek çok konuya da ışık tutmaktadır.

Ortaköy'de açığa çıkarılan buluntular arasında şüphesiz ki çivi yazılı tablet arşivleri en önemli yeri tutmaktadır. Bugün için Anadolu'nun Hitit çağına ait keşfedilen, Boğazköy'den sonra ikinci büyük çivi yazılı arşiv, 'Ortaköy Arşivi'dir. Kazılarda bulunan 5 bine yakın tablet ve tablet parçası çeşitli dillerde yazılmış ve birbirinden farklı konuları içermektedir. Bu arşivlerde ele geçen tablet ve tablet parçaları Hititçe, Hurrice, Hattice, Akatça gibi dillerde yazılmıştır (Resim-1). İdari, dini, fal gibi çeşitli konuları içeren tabletler, bir kraliyet arşivi ile karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir. Ortaköy arşivlerinde yer alan, Büyük Kral ve Kraliçe'ye hitaben gönderilmiş mektuplar, Şapinuva'da bir kral çiftinin varlığını göstermektedir. Büyük kralın yanında kraliçenin de

yer aldığı, kraliçenin de kendi yetki ve görevlerini yerine getirdiği anlaşılmaktadır.

Şapinuva, Hitit dünyası için çok özel olan temizlenmek ve arınma ritüellerinin yazıldığı önemli bir dini merkezdir. Tabletlerde belirtilen ritüeller din adamları denetiminde yapılıyor ve böylece arınma işlemi tamamlanıyordu. İtkalzi arınma ritüel tabletlerindeki ifadelerde, ritüeller sırasında kullanılacak ve temizlemeyi sağlayacak olan malzeme sayıldıktan sonra ritüel töreninin bu gün henüz yerini bilemediğimiz Zithara şehrinde yapıldığı ve tabletlerin asıllarının Şapinuva'dan getirildiği belirtilmektedir.

Arınma sırasında yapılması gereken işlemlerin başında Şapinuva'da hazırlanan ve oradan tüm Hitit dünyasına dağıtılan itkalzi kutsal metinlerinin okunması, ağzın temizlenmesi yani tövbe edilmesi gelmektedir. Boğazköy-Hattuşa metin kolofonlarında, "Bu tabletleri Şapinuva ülkesindeki orijinallerinden çoğalttık" şeklindeki ifadeler şehrin ne denli önemli bir kutsal merkez olduğunu göstermektedir. Bir şehrin dinsel yönden ne kadar önemli, vazgeçilmez olması Hitit dünyasında az görülen bir olgu olmalıdır. Bu husus, Şapinuva'ya kutsanmış önemli ve vazgeçilmez dini bir şehir kimliği kazandırmıştır.

Ortaköy'de bugüne kadar yapılan kazılarda idari, ticari ve dini özellikler taşıyan birçok yapı keşfedilmiş ve bilim dünyasına tanıtılmıştır. Açığa çıkarılan anıtsal yapılar koruma altına alınmaktadır. Bu büyük şehirde, şehrin yayılımını da gösterecek olan Jeofizik çalışmaları yapılmakta, elde edilen bulgulara göre kazı çalışmaları iki ayrı bölgede yürütülmektedir.

TEPELERARASI BÖLGESİ

1990 yılında başlayan ilk kazı çalışmaları Tepelerarası bölgesinde, gerçekleştirilmiştir. Bu anıtsal yapıda, Hitit çağına ait en zengin tablet arşivleri açığa çıkarılmıştır. Bu bina, Şapinuva Hitit kentinin

en önemli ve anıtsal yapılarının başında gelir. Temellerinde, kireçtaşı ve kumtaşından büyük bloklar kullanılmış olan yapının kuzeyinde ve güneyinde çevirme duvarları tespit edilmiştir. Yapılan kazılar sonucunda şu an için 5000 m²'lik alana yayılan binanın büyük bir komplekse sahip olduğu anlaşılmaktadır.

1200 m²'lik bir alanda yer alan yapıların temel duvarlarının üzerinde 110 cm genişliğinde kerpiç duvarlar yükselmekte ve yapıda yiyecek ve içecek için kullanılmış 70'i aşkın büyük küp yer almaktadır.

Diğer önemli yapılar dini yapılardır. Yapıların girişinde sadece alt kısmı korunmuş kaideli bir orthostat bulunmaktadır. Orthostatın üzerinde, sağ elinde mızrak, sol omzunda yay, belinde sadak asılı olan sola doğru yürür vaziyette bir erkek figürü tasvir edilmiştir. Yapı içerisinde, üzerinde çivi yazısıyla 'Büyük Kral' yazılı bronz balta ve oraklar ele geçmiştir.

Tepelerarası bölgesinin güneyinde yer alan alanda, Hitit çağı için malzemeleriyle (ocak, körük, üfleç, pota, kalıp, cüruf ve metal buluntular) birlikte tespit edilen işliklerin metal üretimi ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. İşliklerde, Hitit arkeolojisi için ünik metal, taş ve seramik buluntular da ele geçmiştir. Bu buluntuların yanı sıra Hitit tarihi, sanatı ve ikonografisine önemli katkılar sağlayacak çeşitli formlarda negatif olarak işlenmiş, minyatür figürlü kil kalıplar tespit edilmiştir. Bu işliklerde keşfedilen çok sayıdaki kil kalıplar, Hitit dünyasını anlamamız açısından eşsiz bir değere sahiptir. Kaya anıtlarında, mühürlerde, pişmiş toprak ve değerli madenlerden yapılan özel ritüel kaplar üzerinde betimlenen sahnelerde gördüğümüz tanrı, tanrıça, kral, asker ve diğer figürler, kil kalıplara negatif olarak işlenmiştir (Resim-2). Aynı zamanda kil kalıpların üzerine işlenen figürler, bazı antik yerleşimlerde kaya anıtlarında görülen betimlemelerin tarihlenmesine önemli katkılar sağlamaktadır.

Resim 2: Kil Kalıp - Oturan Tanrı

AĞILÖNÜ BÖLGESİ

Ağılönü, Şapinuva şehrinde ritüel amaçlı olarak düzenlenmiş bir alandır. Şehrin akropolü diyebileceğimiz Tepelerarası Bölgesi ile aynı yükseklikte olup, aralarında bir kuru dere yatağı bulunmaktadır. Bu husus, bugün Anadolu'da ibadet yerlerinin, mezarlıkların, şehirlerin hâkim noktalara yerleştirilmesi geleneğinin o tarihte de mevcut olduğunu düşündürmektedir.

Şapinuva Ağılönü bölgesinde 2000 m²'ye yakın büyüklükte bir "Taş Döşem" açığa çıkarılmıştır. Taş Döşem, binlerce yıl süren tahribata rağmen 12 sıra halinde günümüze ulaşabilmiştir. Anadolu'nun en büyük ve benzeri olmayan abidelerinden biri olan taş döşemin hemen önünde tanrılara sunu yapılan kurban çukurları, son yılların en önemli arkeolojik keşiflerinden birisidir.

Hitit çivi yazılı belgelerdeki bazı törenlerde, genellikle yeraltına doğru bir kapı olarak kabul edilen çukurlar açılmakta ve kuş, koyun, kuzu, domuz vs. gibi hayvanlar kurban edilmektedir. Bilim adamları, metinlerde anlatılan törenlerin arkeolojik kanıt-

larının bulunamayacağı düşüncesinde olmalarına karşın, Ortaköy kazılarında açığa çıkarılan kurban çukurları, çivi yazılı metinlerin arkeolojik delilleridir.

Şapinuva şehrinin bir diğer önemli özelliği de insanların günahlarından arınmalarının sağlandığı dini bir merkez olmasıdır. Bu özellik, Şapinuva'yı vazgeçilmez önemli bir dini kent haline getirmektedir. Aynı zamanda, burada yazılan ve ülkenin her yerine ulaştırılan arınma dualarının ve törenlerin vazgeçilmez malzemesi kutsal sularının, ritüel dünyada taşıdığı önem nedeniyle Anadolu'da Hitit halkıyla beraber yaşayan Hurri, Luvi ve diğer halklar için de çok önemli olmalıdır.

II/III. Tuthaliya-Taduhepa kral çiftinin Şapinuva'da yaşamayı seçmelerinde ve buraya yerleşmelerinde en büyük etken onların dini misyonlarını yerine getirmek istemeleri olmalıdır. Bugün için söylenecek en uygun söylem, Ağılönü bölgesinin antik dünyanın en önemli kutsal alanlarından biri olduğu ve sağlayacağı zengin bilgilerle Hurri-Hitit dünyasını tanımamızda ve bilinmezlerini çözmümüzde çok güçlü ipucu vereceği gerçeğidir.

Tanrıları küstürmemek, onları memnun ederek cezalandırılmaktan kurtulmak, Hitit insanı için vazgeçilmez bir husustur. Bunu sağlayabilmek için bir kısım ritüellerin yerine getirilmesi gerektiğine inanılmaktadır. Bu ritüellerde okunacak dualar, kullanılacak malzemeler yalnızca Şapinuva'dan sağlanabilmekte idi. Herhalde bu törenlerin Şapinuva'da yapılması en makbulü olmalıdır. Ağılönü'de bu törenlerin yerine getirildiği yerdir. Yaklaşık 15 bin m²'ye yayılan kurban alanı bunun ispatıdır. Kurban çukurlarının açılması, içinin düzenlenmesi, kurban hediyeleri ve sonunda kil ile örtülmesi, çivi yazılı kaynaklarda anlatılmasına rağmen bunların görsel olarak ispatı buradaki kazı çalışmaları sayesinde olmuştur. Önemli başka bir sonuç da, Hitit ritüel alanlarının düzenlenmesinde dikkate alınan hususların görülebilmesidir.

Ortaköy, turizm açısından da büyük önem taşımaktadır. Anadolu, bir tarih cenneti olması nedeniyle bir çok kalıntıya sahip ise de bunların bir çoğunun örneklerini başka ülkelerde de bulmak olasıdır. Ancak, Hitit uygarlığı ve kalıntıları, Anadolu'ya özgün ve sakladığı gizler ve büyüklüğü bakımından tüm dünyada merak uyandırmaktadır. Dolayısıyla, bu noktada Ortaköy-Şapinuva Hitit kentinin ve edinilen bilgilerin korunarak gelecek kuşaklara aktarılması ülkemiz ve bilim dünyası açısından büyük önem taşımaktadır.

Ortaköy-Şapinuva ören yerinde açığa çıkarılan çivi yazılı tabletler ile birçoğu ünik arkeolojik eserler, Çorum Müzesi koleksiyonlarının büyük bir bölümünü oluşturmaktadır.

Hitit Üniversitesi tarafından yürütülen ve desteklenen Şapinuva Hitit Kenti'ndeki çalışmalar; arkeolojik kalıntıları, ünik buluntuları ve özellikle çivi yazılı tablet arşivleriyle Hitit Uygarlığı için yepyeni belge ve bilgiler sunmaktadır. Kazıların devamı, yeni keşifleri ve Hitit dünyasının gizemini ortaya çıkaracak olması açısından son derece önemlidir (Resim-3).

Resim 3: Altın Diadem Parçası
(Çorum Müzesi Arşivi)

SİBER UZAYDA GÜVENLİK

✍ **Prof. Dr. Hasan Karal***
Doç. Dr. Güzin Ulutaş**

Teknoloji hızla gelişmeye devam ederken sunduğu fırsatlar ve zorluklar da aynı oranda artmaktadır. İnter-netle iç içe geçmiş bir toplumdan yapay zeka, büyük veri ve nesnelerin interneti çağına doğru hızla ilerler-ken ortaya çıkan en kritik zorluk, siber uzay olarak adlandırılan tüm bu sistemin güvenliğinin sağlanmasıdır. Siber uzay, sanal bir bilgisayar dünyası olarak da değerlendirilebilir. Bu uzayda, insanlığın günlük yaşamını devam ettirebilecek çeşitli hizmetler sunulmakta ve devletler düzeyinde bilişim anlamındaki bağlantılar da yine aynı uzay üzerinden sağlanmaktadır. Belki de bu uzayı en tehlikeli hale getiren özelliklerden biri de, ülkelerin arasında çizilebilen fiziksel sınırların olmayışıdır. Fiziksel altyapı, bilgi, insan ve mantıksal yapılar siber uzayı oluşturan kavramlardır. Günümüzde haberleşme amacı ile kullanılan tüm bilişim altyapıları, siber uzayın fiziksel altyapısını meydana getirirken, bu sistemlerde kullanılan yazılımlar ise siber uzayın mantıksal gövdesini oluşturmaktadır. Uzayda sürekli hareket eden bilgi ve bu bilgiyi kullanan/ihtiyaç duyan insan ise hiç şüphesiz ki en önemli unsurlardır.

*Trabzon Üniversitesi, Öğr. Üyesi

**Karadeniz Teknik Üniversitesi, Öğr. Üyesi

Siber uzayın önemli kavramlarından olan insan, bazen sadece kendi ihtiyaçlarını karşılamak için bu uzayda var olabilirken bazen de gerçekleşen bir siber savaştaki casus/asker/saldırgan rollerine dönüşebilmektedir. Devletler arası sınırın çizilemediği böylesi bir uzayda, kimin rolünün ne zaman değişebileceğini ve bir siber savaşın ne zaman kim veya kimler tarafından başlatılabileceğini önceden tahmin edebilmeye olanak yoktur. Hedef seçilen bir ülkedeki sayısal işleyişe engel olmak (elektrik şebekeleri, hastane otomasyon sistemleri, barajlar, savunma sistemleri vb.) ve bu süreçlerin düzenli çalışmamasına bağlı olarak maddi/manevî zarar ortaya çıkartabilmek için yapılan eylemler bütününe Siber Savaş denir. Siber savaşlar ülkeler arası olabileceği gibi, siber uzayda var olan firmalar arasında veya kişisel gruplar arasında da olabilmektedir. Böylesi tehlikeli ve sınırları belirlenemeyen bir ortamda en önemli husus, siber uzayda bir devletin kendi güvenliğini sağlayabilecek tedbirleri önceden alabilmesidir.

İşte bu aşamada devreye giren siber güvenlik kavramı; Bilgisayarları, sistemleri, ağları ve bu ağ üzerinde dolaşan veriyi, oluşabilecek bir siber savaş veya siber saldırı anında koruyabilmek için alınacak tedbirlerin ve uygulanacak yöntemlerin geneline verilen isimdir. Akademik ve popüler literatürde sıkça kullanılan siber güvenlik kavramı tanım olarak ele alındığında, bağlama bağlı olarak farklı şekillerde tanımlandığı ve genellikle öznel ifadelerle açıklandığı görülmüştür (Craig ve Diğerleri, 2014). Örneğin; Seemaa (2018), siber güvenlik kavramını aşağıdaki gibi tanımlamıştır:

“Donanım, yazılım ve veri dahil internet bağlantılı sistemler tarafından siber saldırılara karşı korunmaktır. Bilgi işlem bağlamında, güvenlik, siber güvenlik ve fiziksel güvenliği içerir ve kuruluşlar tarafından veri merkezine ve diğer bilgisayarlı sistemlere yetkisiz erişime karşı güvenlik sağlamak için kullanılır. Verilerin gizliliğini, bütünlüğünü ve erişilebilirliğini korumak için tasarlanan güvenlik, siber güvenliğin bir alt kümesidir.”

Benzer şekilde Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı tarafından hazırlanan ‘2016-2019 Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi’nde de siber güvenlik:

“Siber uzayı oluşturan bilişim sistemlerinin saldırılardan korunması, bu ortamda işlenen bilgi/verinin gizlilik, bütünlük ve erişilebilirliğinin güvence altına alınması, saldırıların ve siber güvenlik olaylarının tespit edilmesi, bu tespitlere karşı tepki mekanizmalarının devreye alınması ve sonrasında ise sistemlerin yaşanan siber güvenlik olayı öncesi durumlarına geri döndürülmesi”

şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımda geçen gizlilik (Confidentiality), bütünlük (Integrity) ve erişilebilirlik (Availability) üç servis (CIA Triad) olarak isimlendirilmektedir. Gizlilik, siber uzayda gezinmekte olan bilginin istenmeyen kişiler tarafından görülmesine engel olunması; Bütünlük, siber uzaydaki bilginin, istenmeyen kişiler tarafından değiştirilmesine engel olunması ve Erişilebilirlik, Siber uzaydaki kaynakların yetkili şahıslar ya da sistemler tarafından ihtiyaç duyulduğunda ulaşılabilir ve kullanılabilir durumda olması şeklinde tanımlanır.

Sonuç olarak bireylerin, kurumların ve ulusların, siber uzaydaki verilerinin gizliliğinin/bütünlüğünün sağlanması, ihtiyaç duyulan sistemlerin gerektiğinde erişilebilirliğinin garantilenmesi, siber uzayda kendilerine karşı oluşturulabilecek herhangi bir saldırının en kısa sürede tespit edilebilmesi ve gerekli karşı önlemlerin alınabilmesi, bir siber savaş sonrası sistemlerin en güvenli son hallerine dönebilmesi için kullanılacak yöntemler-servisler-yazılımların bütünü siber güvenlik olarak isimlendirilir.

Siber güvenliğin yukarıda verilmiş olan tanımı incelendiğinde, özellikle iki tür güvenliğin ön plana çıktığı görülmektedir. Bunlar, Bilgi güvenliği ve Ağ güvenliğidir. Bilgi güvenliği, CIA Triad olarak adlandırılan Gizlilik/Bütünlük ve Erişilebilirlik servislerinin sağlanması ile gerçekleştirilirken, Ağ güvenliği

ise siber uzayda var olan sistemlerin ağ üzerinden gelecek saldırılara karşı korunması için uygulanacak yöntemler topluluğudur. Siber uzayda sistemler arası transfer edilen bilginin güvenliğinin sağlanmış olması tek başına yeterli olmamakta, bu bilginin transfer edildiği uç sistemlerinin de çeşitli ağ güvenliği yöntemleri ile güvenliğinin sağlanması gerekmektedir.

Günümüzde bilgi güvenliğini sağlamak için kullanılan çeşitli kriptografik yöntemler mevcuttur. Simetrik/asimetrik şifreleme algoritmaları (DES, AES, RSA, Diffie-Hellman vb), kriptografik özet fonksiyonları (SHA, MD5, Whirlpool vb.), sayısal imza algoritmaları, güvenli protokoller (SSL/TLS) siber uzaydaki verinin güvenliğinin sağlanması için kullanılan bilgi güvenliği yöntemleridir. Bu uzaydaki sistemlerin ağ üzerinden gelecek saldırılara karşı korunması için kullanılan saldırı tespit ve önleme sistemleri, güvenlik duvarları, sanal özel ağlar vb. teknikler ise Ağ Güvenliği yöntemlerini oluşturmaktadır. Dolayısıyla siber güvenlik kavramı aslında içerisinde hem bilgi güvenliği hem de ağ güvenliği tekniklerini barındırmaktadır.

Tüm bu karmaşık yapıları içeren siber güvenlik kavramına, şu an hepimizin içerisinde bulunduğu siber uzayda gerçekten ihtiyaç duymakta mıyız? Bu soruya cevap ararken, bizim de içerisinde bulunduğumuz siber uzayda son yıllarda meydana gelen siber saldırılara göz gezdirmek anlamlı olacaktır.

2015 yılında gerçekleşen ve Türkiye'nin DNS altyapısına yapılan siber saldırı sonucunda birçok siteye erişimlerde ciddi sıkıntılar yaşanmıştır. Anonymous adlı uluslararası hacker grubunun üstlendiği saldırının ardından ulusal siber güvenlik alanındaki çalışmalar hız kazanmıştır. 2017 yılında, yamalanmamış (güvenlik güncellenmesi yapılmamış) Windows sistemlerdeki SMB güvenlik zafiyetini kullanarak, bulaştığı sistemdeki tüm dosyaları şifreleyebilme yeteneğine sahip olan WannaCry isimli kötü niyetli bir yazılım, 150'den fazla ülkede 200.000'den fazla

sistemi etkilemiştir. İngiltere'de Ulusal Sağlık Sistemine bağlı hastaneler ve bu kuruma bağlı birimler geçici olarak servis veremez hale getirilmiştir. Böylece basit bir yazılımın bir ülkenin sağlık sisteminde nasıl kötü etkiler oluşturulabileceği, dünya genelinde net bir örnek ile görülmüştür. Yine aynı yazılımdan, Rusya'daki demiryolu şirketleri ve ikinci en önemli telekom ağı da etkilenmiştir. İsveç, Amerika, Fransa ve Almanya da bu yazılımdan etkilenen ülkeler arasında yer almıştır. WannaCry yazılımı aslında siber uzayda kişinin kendi güvenliğini sağlamanın da ülke güvenliği açısından ne kadar önemli olduğu göstermiştir. Aynı yıl, 198 milyon Amerikalı seçmene ait kişisel bilgilerin tutulduğu bir veritabanı kötü niyetli siber korsanların eline geçmiştir. 2019 yılında Facebook, Amazon'un bulut servisleri üzerinde yanlışlıkla 540 milyon kayda ait bilginin kaza ile açık olarak yayınlandığını duyurmuştur. 2020 yılında, Hindistan'daki bilgisayar korsanları, Yeni Delhi'deki 80.000 Covid 19 hastasının kişisel bilgilerinin tutulduğu bir ülke web sitesine eriştiklerini iddia etmişlerdir.

Bu örneklerle bakıldığında gerek ülke gerekse kişi düzeyinde siber güvenliğe ne kadar ihtiyaç duyulduğu ortaya çıkmaktadır. Kişi düzeyinde güvenliğin sağlanması, bazen aynı zamanda bir ülkenin güvenliğinin sağlanmasına karşı düşebilmektedir. Ülke düzeyinde önemli servislerin çalıştığı makinelerin bulunduğu yerel bir ağda çalışmakta olan bir makinenin kullanıcısının yapabilecek olduğu bir güvenlik hatası, önemli servislerin çalıştığı makineyi de aciz duruma getirebilmektedir. Dikkatsiz kullanıcı bilgisayarına bir solucanın yüklenmesine sebep olabilmekte ve bu kötü niyetli yazılım aynı yerel ağda üzerinde önemli servisler çalışan diğer makineleri etkileyebilmektedir. Üniversiteleri birbirine bağlayan ULAKBİM ağı düşünüldüğünde ise, herhangi bir üniversitenin uç bilgisayarında oluşabilecek bir saldırı, tüm üniversiteler ağını etkileyebilmekte ve diğer üniversiteleri de kurban pozisyonuna getirebilmektedir. Sayısal dönüşümün giderek önem kazandığı ve tüm kişisel bilgilerin si-

ber ortamda tutulduğu günümüzde, herhangi bir siber saldırı ile ülke genelindeki kişisel bilgilerin korsanların eline geçebilmesi tek bir kullanıcı hatası ile (yazılımın üzerinde çalıştığı sistemin güncellenmemesi, kullanılan yazılımların güncellenmemesi vb.) mümkün olabilmektedir.

Tüm bunlar göz önüne alındığında; kişinin kendisinin ya da kişinin yer aldığı kurumdaki diğer kullanıcıların ve tüm kurumları bir araya getiren devlet düzeyindeki servislerin güvenliğinin sağlanması, ülkenin siyasi itibarı ve servislerinin kesintisiz hizmet verebilmesi için gereklidir.

Farklı ülkelerdeki kötü niyetli korsanların, diğer ülkelerin sistemlerine yönelik gerçekleştireceği saldırılar, siber terör sınıfına girmektedir. Siber terör dışardan olabileceği gibi içerden de olabilmektedir. Siber uzaydaki terörist aktivitelere karşı, bir ülkenin alması gereken mücadele önlemleri olmalıdır. Bu amaçla, ülkemizde de Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu bünyesinde Ulusal Siber Olaylara Müdahale Merkezi (USOM) kurulmuştur. Siber terör aktivitelerinin savuşturulduğu USOM'da alanında yetkin uzmanlardan oluşan bir ekiptir. Bu ekip, ulusal ve uluslararası seviyede siber ortamda oluşan tehditleri ve kendisine gelen ihbarları göz önüne alarak, söz konusu tehditlerin ortadan kaldırılması için kamu kurumları ve özel kişiler ile koordinasyonu sağlamaktadır. Ülkemizde aynı zamanda 2017 yılında, kamu kurum/kuruluşları, özel sektör ve akademi temsilcilerinin katılımları ile ortaya çıkan Türkiye Siber Güvenlik Kümelenmesi projesi hayata geçirilmiştir. Bu proje ile, siber güvenlik alanında yetkin insan kaynağı ve markalaşmış yerli/milli çözümler geliştirebilme hedeflenmiştir. Özellikle akademilerde de siber güvenlik, öncelikli alanlara girmiş ve TÜBİTAK tarafından gerçekleştirilen çeşitli çağrılarla, bu alanda yeni Ar-Ge projelerinin önerilmesi için zemin oluşturulmaya çalışılmıştır. Siber Terörle mücadele kapsamında atılmış olan bu adımların dışında, Türkiye ve dünyada Kişisel Verilerin Korunmasına

(Bir siber saldırıda çoğunlukla kişisel verilerin korunma ihlali mevcuttur) yönelik de çeşitli kanun ve yönetmelikler çıkarılmıştır. Örneğin ülkemizde; 5651 sayılı "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun" 23 Mayıs 2007 tarihinde 26530 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun amaç ve kapsamı; içerik sağlayıcı, yer sağlayıcı, erişim sağlayıcı ve toplu kullanım sağlayıcıların yükümlülük ve sorumlulukları ile internet ortamında işlenen belirli suçlarla içerik, yer ve erişim sağlayıcıları üzerinden mücadeleye ilişkin esas ve usûlleri düzenlemektir.

Siber güvenliğin öneminin son yıllarda ülkemizde daha net anlaşılmasıyla atılan bu adımlar, üniversitelerde yapılacak çalışmalarla desteklenebilir. Bu bağlamda ülke genelindeki Bilgisayar Mühendisliği programlarının altında Siber Güvenlik Anabilim Dalları açılabilmesi gibi, üniversiteler bazında Siber Güvenlik Enstitüleri kurulabilir. Siber güvenlik doğası gereği çoklu disiplinler arası çalışabilmeye olanak sağlamaktadır. Uygulamalı Matematik, Bilgisayar Mühendisliği ve Bilgisayar Bilimleri, Adli Bilişim bölümleri Siber Güvenlik Enstitüsü altında toplanabilir ve enstitü altında ortak programların icra edilmesi sağlanabilir. Böylece ülkenin siber güvenlik alanında ihtiyaç duyduğu Ar-Ge ürünlerini üretebilecek nitelikli insan kaynağının sağlanmasında üniversitelerin rol almasına imkân sunulacaktır.

VAN GÖLÜ KIYISINDA TIBBİ VE AROMATİK BİTKİLER BAHÇESİ

 Prof. Dr. Rüveyde Tunçtürk*
Prof. Dr. Murat Tunçtürk*

Tıbbi bitkilerin bileşiminde, glikozitler, organik asitler, tanenler, alkaloidler, sabit yağlar, uçucu yağlar, reçineli bileşikler, vitaminler ve antibiyotikler bulunmaktadır. Tıbbi ve aromatik bitkilerden sentezlenen ve kompleks yapılu bileşiklerden oluşan sekonder metabolitler antibiyotik, antioksidan, farmasötik, koku ve aroma verici, gıda ve içecek katkısı, keyif verici, allelokimyasal, tozlaşmayı ve döllenmeyi kolaylaştırıcı veya teşvik edici, insektisit ve büyüme düzenleyici olarak görev yapmaktadırlar. Fitoterapinin uygulama yöntemlerinden olan sulu bitkisel preparatlar olan tıbbi çaylar, bir veya birden fazla drogun birlikte hazırlanmasıyla elde edilen koruyucu ve tedavi edici özelliklere sa-

hiptirler. Bitkilerin içermiş oldukları yüksek fenolik maddelerden dolayı, infüzyon, dekoksasyon ve maserasyon yöntemleriyle elde edilen herbal çayların antioksidan etkileri yüksektir.

Ülkemizde yaklaşık 600-700 bitki tıbbi amaçlı kullanılmaktadır. Bitki çeşitliliği göz önünde bulundurulduğunda dünya pazarında daha fazla söz sahibi olmamız gerekirdi. İhracatı yapılan bitkilerin başında anason, defne, haşhaş ve kekik gelmekteyken, ithalatta ise karabiber ilk sırada yer almaktadır. Tıbbi ve aromatik bitkilerin çok farklı alanlarda ve sanayi kollarında tüketimine paralel olarak bu bitkilerin dünya ticaret hacmi her geçen gün artmak-

*Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarla Bitkileri Bölümü

tadır. Türkiye'nin bitkisel drog ticareti son 18 yılda toplam ihracat değerleri yaklaşık 143 bin dolar ile 980 bin dolar arasında, ithalat değerleri ise yaklaşık 282 bin dolar ile 1.5 milyon dolar arasında gerçekleşmiştir. 2001-2018 yılları arasında Türkiye'nin tıbbi ve aromatik bitki üretimi 132 bin tondan yaklaşık 2 milyon tona yükselmiştir. Ticaret hacminin büyümesi ve talebin artmasıyla söz konusu bitkilerin üretim olanaklarının artırılmasına yönelik çalışmalar da hızlanmıştır. Dünyada en fazla tıbbi ve aromatik bitki ihracatı yapan ülkeler Çin, Hindistan, ABD, Güney Kore, Singapur ve Almanya'dır.

Ülkemiz florasındaki doğal genetik kaynaklarımızın sürdürülebilir kullanımının sağlanması, bu kaynakların ekonomik değerlere dönüştürülmesi, ürün çeşitliliğinin artırılması çok önemlidir. Anadolu'da pek çok kültür bitkisinin tarımı asırlardan beri yapılmaktadır. Tıbbi ve aromatik bitkiler; hastalıkların önlenmesi, sağlıklı yaşam ve hastalıkların iyileştirilmesi için ilaç olarak geleneksel ve modern tıpta kullanımının yanı sıra, gıda, kozmetik, boya, tekstil, tarım gibi bir çok alanda da kullanılmaktadır.

Ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre bitkilerin tedavi amaçlı kullanımı değişiklik göstermektedir. Gelişmekte olan ülkelerde insanların %80' i bitkisel ürünlerle tedaviyi tercih ederken, gelişmiş ülkelerde ise bu oran daha da az olmaktadır.

Ülkemizde doğadan toplanarak iç ve dış ticareti yapılan 347 tür bulunmaktadır ve bunların yaklaşık %30' unun dış ticareti yapılmaktadır. Bitkilerin doğadan bilinçsizce toplanması doğal vejetasyonun bozulmasına, nadir ve endemik bitki türlerinin yok olmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla; tıbbi ve aromatik bitkilerin sürdürülebilir kullanımı açısından doğal kaynakların ve biyolojik çeşitliliğin korunması, aynı zamanda artan pazar potansiyeline bağlı olarak mevcut kaynakların rasyonel kullanımının sağlanmasına yönelik tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bahçemizde de çok sayıda türü bulunan soğanlı ve yumru bitkilerin süs bitkisi olarak

kullanılmak üzere yurt dışına gönderilen kısmının %90' ı doğadan sökülümekte, geriye kalan %10' luk kısmı ise kültürü yapılan türlerden oluşmaktadır. Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgeleri ile anılan soğanlı bitkilerden Ağlayan Gelin (*Fritillaria imperialis* L.) ve Adıyaman Lalesi (*Fritillaria persica* L.) türlerinin az da olsa tarımı yapılmaktadır. Ağlayan Gelin doğal yayılış gösterdiği Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgelerinden doğadan kaçak sökümler yapılarak toplanmaktadır, ve yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kaldığı bilinmektedir. Bu olumsuz durumun önüne geçebilmek için bu bitkilerin tarımının desteklenmesi gerekmektedir. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından 2015 yılından beri verilen tarımsal destekler tıbbi ve aromatik bitkiler tarımının yaygınlaşmasında önemli katkı sağlamıştır.

Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Bahçesi

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Bahçesi, 2015 yılında; araştırma yapmak, bölge coğrafyasına yabancı yeni bitki çeşitlerinin tutunmasına ve yayılmasına fırsat vermek, tehdit altındaki bitkileri korumak, biyoçeşitliliği zenginleştirmek, tıbbi ve aromatik bitkilerin tanınmasını sağlamak ve ülkemizin endemik tür zenginliği bakımından Akdeniz Bölgesi' nden sonra 471 tür ile ikinci sırada yer alan Doğu Anadolu Bölgesi florasından faydalanma konusunda katkıda bulunarak tıbbi ve aromatik bitkilerin yetiştirilmesini, doğru, etkin ve güvenilir kullanımlarını sağlamak gibi hedefler ile kurulmuştur. Bahçede 120 adet geofit (soğanlı bitki) olmak üzere 350 civarında tıbbi ve aromatik bitki yetiştirilmektedir. Bu bahçenin en önemli işlevlerinin başında; özellikle yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalan türleri tespit etmek, korumak, çoğaltılmalarına katkıda bulunmak ve çeşitli araştırmaların yapılmasına olanak sağlamasının yanı sıra; doğa sevgisi oluşturmaya, bitki yaşamının zenginliklerinin tanıtılması ile çevre duyarlılığı ve koruma bilincinin oluşmasına katkı sağlamaktır. Bahçemiz, ülkemizin belirli bölgele-

Bazı hastalık ve rahatsızlıkların tedavisinde kullanılan tıbbi bitkiler.

Hastalık ve Rahatsızlıklar	Tedavi Amacıyla Kullanılan Bitkiler
Anne Sütü Arttırıcı	Anason, çemen tohumu, ısırgan otu, karahindiba, keçi sedef otu, kimyon, rezene
Astım	Ökse otu, siğir kuyruğu, zufa otu
Ateş Düşürücü	Kedi nanesi, nane, zencefil
Bağırsak Rahatsızlıkları	Ebegümeci, kantaron, papatya, rezene
Balgam Söktürücü ve Göğüs Yumuşatıcı	Siğir kuyruğu
Böbrek Hastalığı	Altın otu, atkuyruğu, ayrık otu
Cilt Lekeleri	Beşparmak otu
Diyabet ve Kan Şekeri Düzenleyici	Alıç, cehri, çemen tohumu, keçi sedef otu, kudret narı, mahlep, mersin, siğir kuyruğu, tarçın
Gözaltı Morlukları	Zufa otu
Güneş Korumucu	Aynisefa
Hazımsızlık	Anason, biberiye, civanperçemi, dereotu, havlıcan, kakule, kimyon, kişniş tohumu, melisa, nane, papatya, rezene, yenibahar, zencefil
Hemoroit	Acı yavşan, civanperçemi, devedikeni, kısamahmut otu, kuşburnu, mazi, sultan otu, zencefil
İdrar Söktürücü	Kimyon, yabani hindiba
Kabızlık	Keten tohumu, rezene, sinameki
Kalp Hastalıkları	Alıç, ökseotu
Kanser Hastalığı	Isırgan otu, kırmızı biber, ökse otu
Karaciğer Hastalığı	Enginar, devedikeni, hindiba, kurtpençesi, zerdeçal
Kas Ağrıları	Biberiye, çoban çantası, lavanta, mercanköşk
Kaşıntı	Papatya (banyo suyuna)
Menopoz	Adaçayı, anason, aslanpençesi, civanperçemi, karanfil, papatya, rezene, tarçın
Mide Ağrısı ve Bulantısı	Ebegümeci, eğir kökü, fesleğen, hindiba, kantaron, nane, zencefil, zufa otu
Migren	Gümüşdüğme
Öksürük	Ebegümeci, ekinezya, gelincik, hatmi, meyan kökü, ökse otu
Parazit Düşürücü	Kekik, semizotu
Prostat	Eğir kökü, ısırgan kökü, yeşil çay, zerdeçal
Romatizma	Alıç, anason, atkuyruğu, biberiye, ebegümeci, ısırgan otu, karanfil, kekik, lavanta, melisa, mürver, papatya, sinirli ot
Saç ve Cilt Bakımı	Aynisefa, hayıt, mayıs papatyası, meyan kökü, mürver, ölmez çiçek
Safra Kesesi	Altın otu, civanperçemi, karahindiba, pelin otu, zerdeçal
Soğuk Algınlığı	Ardıç, çayır papatyası, ihlamur, karanfil, keten tohumu, nane, okaliptüs, tıbbi papatya, zencefil
Stres, Depresyon ve Endişe	Anason, centiyan kökü, fesleğen, hodan, kantaron, kedi nanesi, lavanta, melisa, papatya, rezene, şerbetçiotu
Unutkanlık ve Hafıza Zayıflığı	Adaçayı, biberiye, kakule, yeşil çay, zencefil
Uykusuzluk	Anason, çuha çiçeği, kedi otu, melisa, papatya, rezene, şerbetçi otu
Yara İyileştirici	Ardıç, aynı sefa, ebegümeci, havaciva otu, hayıt, sinirli ot
Yorgunluk	Ada çayı, biberiye, kakule, kekik, kuşburnu, meyankökü, zencefil
Yüksek Kolesterol	Biberiye, kekik, kuşburnu, yeşil çay, zencefil
Zayıflama	Biberiye, mate yaprağı, rezene, sinameki, yeşil çay, zencefil, zerdeçal

rinde yetişen, ekonomik öneme sahip, adaptasyon kabiliyeti yüksek bazı bitki türleri (adaçayı, kekik, ekinezya, civanperçemi, dağçayı, tıbbi papatya, çayır papatyası, santolin, kısamahmut otu, keçisedef otu, kedi nanesi, mayasıl otu, yavşan otu, zufa otu, çivit otu, kara mürver, sarı kantaron, melisa, aynisefa, biberiye, lavanta, ıtır ve geofitler (Ağlayan Gelin, Adıyaman Lalesi, nergisler ve iris türleri vs.) için adaptasyon noktası olma görevini üstlenmesi, çevre baskısına maruz kalan, yok olma tehlikesi altında bulunan endemik ve nadir bitkilerin korunması, bu sayede doğa koruma alanlarının sürekliliğinin sağlanmasında çeşitli roller üstlenmiştir.

Bu araştırma bahçesinde eğitim – öğretim, araştırma, üretimin planlanması yapılmaktadır.

Hasat zamanında, bitkilerin tıbbi ve aromatik amaçla kullanılan kısımları türe uygun dönemlerde hasat edilerek, yaş herba olarak talep eden kişilere verilmekte hatta bahçemize gelerek bizzat hasat yapabilecekleri konusunda duyurular yapılarak davet edilmektedirler.

Yaş herba hasadı yapılan bitki kısımları kurutulmakta ve son ayıklama işleminden sonra üzerinde hangi amaçla kullanılabileceği ve kullanım talimatının yazılı olduğu etiketli paketler içerisinde drog dolaplarında muhafaza edilmektedir. Ayrıca laboratuvarımızda bulunan distilasyon ünitelerinde bitkilerin uçucu yağı çıkarılarak bilimsel çalışmalarda uçucu yağları veya hidrosolleri kullanılmak suretiyle özellikle çimlenme zorluğu yaşayan tohumlarda

fizyolojik çalışmalar yürütülmekte ve akademik yayınlar yapılmaktadır.

Paketlenmiş drog herbalar, uçucu yağlar, hatmi, kantaron ve kalendula gibi bitkilerden zeytin yağında maserasyon yöntemi ile tıbbi amaçlı yağlar üretilmektedir.

Günümüzde sentetik ilaçların yan etkilerinin fazla olması ve organizmaların bu ilaçlara karşı direnç oluşturmaları doğal bitkisel kökenli kaynakları ve bu maddeleri taşıyan tıbbi bitkileri gündeme getirmiştir. Dolayısıyla; mevcut durumu korumak ve bu artan pazarda yer bulabilmek için piyasaya, talep edilen ürünleri gerekli miktar ve kalitede sunmak zorunlu hale gelmiştir. Fakat, bu talebi bugüne kadar yapıldığı gibi doğadan toplayarak karşılamak mümkün değildir. Tıbbi ve aromatik bitkilerin çeşit ve tohumluk sorunu oldukça ciddi boyutta olup birçoğu doğadan yabani olarak toplanarak üretildiğinden henüz tescilli çeşitleri yoktur veya yeterli değildir. Dünya pazarları ve ilaç sanayii etken maddede miktarı ve kalitesi yüksek ve bu yönleriyle “stan-

dart” ürün talep etmektedirler. Yeterli miktarda standart ve kaliteli ürün temini doğal bitkilerin toplanmasıyla mümkün olmadığından, kültüre alma çalışmaları arttırılarak üzerinde önemle durulmalıdır. Dünyada önemli ihracatçı ülke olarak ön plana çıktığımız ve kültürünü yaptığımız anason, lavanta ve yağ gülü gibi birçok türde tescilli bir çeşidimiz halen mevcut değildir ve milli çeşit listesinde yer alan tescilli çeşitlerin tohumluğuna da ulaşmak kolay değildir. Çeşit geliştirme ve tohumluk üretim aşamalarında çeşit safiyetlerini koruyucu önlemler alınmalı ve bu bitkilerin tohumluk ve fidelerine ulaşmak için girişimci faaliyetlere fırsat verilmeli ve desteklenmelidir. Bahçemiz, bilinen bu sorunlara karşı farkındalık oluşturmak, üretime yönelik bölgeye alternatif ürün sunmak, yüksek katma değere sahip tıbbi ve aromatik bitkilerin ve elde edilen nihai ürünlerin ticaretini yapmayı amaçlayan girişimcilere teknik bilgi desteği sağlamak, nitelikli öğrenci yetiştirmek ve çeşitli AR-GE çalışmaları için istasyon görevi üstlenmesi bakımından önemli bir faaliyet merkezi konumundadır.

KÜLTÜREL KODLARIMIZA VE MİKROKÜLTÜREL AİDİYETLERİMİZE DAİR MİMARİ: **GELİBOLU**

✍ Prof. Dr. Nevnihal Erdoğan*

Mevlevihane

Günümüzde disiplinler arası geçişkenlik had safhaya yükselmiş durumda. Hangi sahada çalışırsanız çalışın diğer disiplinlerden katkı almadan özgün bir sentezi kuvvetli bir şekilde ortaya koymak mümkün değil. Multidisipliner mecburiyetlerin bizleri sürüklediği alanların en önemlilerinden biri de mikrokültürel aidiyetler ve kültürel kodlara dairdir.

*Kocaeli Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi

Ortalama kaygılar içinde bulunan bir mimarlık ekolünde kültürel kodlara ya da mikrokültürel temalara dair arayışlar içinde olunması beklenmez. Fakat mimarlık sanatını bir yapı ve/veya yapım süreci olarak değil de kültürel aidiyetin en sarıh göstergelerinden biri ya da kültürel mirasın en somut ögesi olarak görmeye başladığınızda mesleğe de farklı bir gözle bakmaya başlarsınız. Belli bir aşamadan sonra; mimarlık disiplininin temel meselelerinin ötesine taşarak; yapı, statik, çizim teknikleri, bina bilgisi, tasarım vs. gibi alanların ötesine geçerek mikrokültürel yaklaşımlar içinde bulunmak ve kültüre dair derinlikli arayışlar içine girmek en önemli gayelerden biri haline gelir.

Mimarlık alanındaki kültürel çalışmalarımızın ve yapmış olduğumuz çok sayıdaki kitabın bizi taşıdığı noktada meseleye bu zaviyeden bakmak gerekmektedir.

Şöyle ki; Trakya Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi'nde uzun süre öğretim üyesi olarak görev yaptığım yıllarda kadim bir mimarlık mirasına haiz bir kentte uzun süre akademik çalışmalar içinde olmanın farklılığını yaşadım. Bu şehirde bulunduğum süre içinde gerek Osmanlı'nın ikinci payitahtı Edirne gerekse de Balkanlardaki mimari merkezler hakkında araştırmalar içinde oldum. Kitaplar yazdım. Bu dönemler boyunca edinmiş olduğum farklı bakış açısı beni özgün bir noktaya taşımış olmalı ki Kocaeli Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi'ne geçtikten sonra da mikrokültürel çalışmalar ve kültürel kodlarımıza dair araştırmalar en büyük ilgi alanlarımdan biri oldu.

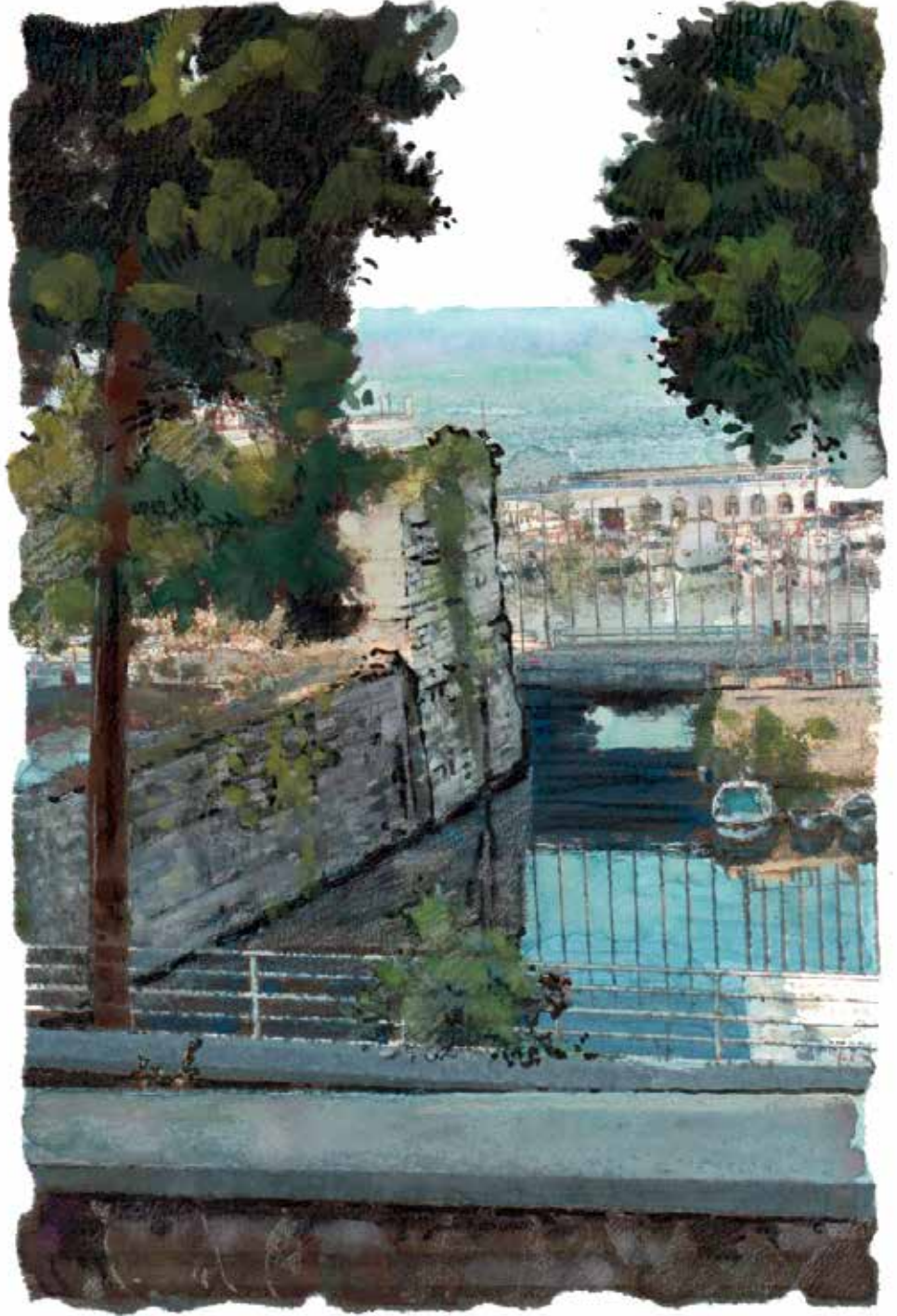
Üniversiteden aldığımız destekle Selanik ve Kavala'daki Osmanlı-Türk Mimari Mirası kitabını edebiyatçı Hikmet Temel Akarsu ve fakültemizden iki asistanla birlikte hazırladık. Daha sonra Üsküp ve Ohri'deki Osmanlı-Türk Mimari Mirası kitabını yine yazar Hikmet Temel Akarsu ve doktora talebem, Makedonya vatandaşı Mimar Belma Alik'le hazırladık.

Bu kitaplar için araştırma yapmakta olduğumuz esnada kültürel kodlarımıza dair son derecede derinlikli bulgu ve bilgilere erişmenin farkındalığını yaşadık. Öyle ki artık çevremizdeki her mimari çevreye, kültürel aidiyetimiz, harsımız, mazideki kodlarımız ve bizi var eden, bugüne taşıyan eserler üzerinden bakmaya başladık. Yine üniversiteden aldığımız destekle yakınlarımızdaki bir tarihi ilçeyi inceleme altına aldık. Öncü grup olarak öğrencilerime seçme ders kapsamında araştırma görevi verip tarihi miras zengini ilçeyi tetkik ettirdim. Daha sonra iki yıllık bir uğraşı sonucunda "Gelenekten Cittaslow'a Taraklı" kitabımızı hazırladık. Bu kitap hazırlanırken Anadolu'nun tam ortasında korunaklı kalabilmiş bir Osmanlı beldesinin "Cittaslow" konsepti çerçevesinde zamana meydan okuyuşunu büyük kültürel farkındalıkla birlikte tespit ettik, kayda geçirdik. Eşzamanlı olarak İpek Yolu rotasında olup "Cittaslow" ağına yeni dâhil olan Göynük, Mudurnu ve İznik için de seçme ders talebelerimden öncü gruplar oluşturarak incelemeler başlattım. Bu ilçelerde yapmış olduğumuz tespitler ve bulgularımız giderek bize mimarinin sadece mimari olmadığı bilakis bir toplumun bütün kültürel birikimini yansıtan bir ayna olduğunu görmemizi sağladı. Doktora yaptığım yıllarda yerlisi olduğu çok önemli bir tarihi ilçede beni de araştırmalarına dâhil eden değerli hocam Necibe Çakıroğlu'nun memleketi Gelibolu yeni ilgi ve araştırma alanım oldu.

Gelibolu serüveni diğerlerinden de ilginç oldu bizim için. Edebiyatçı kadromuz yazınsallıkta ruh ve duygu vermekten sorumluydu metne; tecrübeli bir yüksek şehir plancısı da illüstrasyonlar, çizimler ve artistik ifade tekniklerinden sorumlu olarak bizimle çalışmaktaydı. Gelibolu kültürel kodlarımız ve mikrokültürel aidiyetlerimiz açısından bakıldığında çok farklı bir yerdi. Osmanlı'nın Rumeli'ne ilk ayak bastığı kumsal olan Hamza Koy, Azepler Namazgâhı, Osmanlı'nın ilk tersanesinin son kalıntıları, Piri Reis'in ayak izleri, dünyanın en büyük Mevlevihanesi, nice nice türbe, cami ve sivil mimari örneği artık bize başka şeyler anlatıyordu. Burada bir bü-

yük kültürün kodları yatıyordu; çilehaneleriyle, sufi dergâhlarıyla, yıkkın tekkeleriyle, yok olmuş kervansaraylarıyla, harap hamamlarıyla ve mimarlık sanatında bir eşiği aşmış kişiler olarak bizler artık attığımız her adımda farklı bir sorumluluk duygusu içinde, kaybolan kültürel kodlara dair üzüntüler yaşayarak, neyi kurtarabileceğimizin, neyi kayda geçireceğimizin hesabını yaparak düşünceli ve tedirgin adımlarla yürüyorduk o tarihi kentte.

Gelibolu'nun sadece Gelibolu olmadığı ve sembolize ettiği sayısız imge bu ülkede yaşayan herkes tarafından derinlemesine bilinir. Fakat monografik bir çalışma yapmak üzere Gelibolu üzerine odaklandığımızda bu derinlik bambaşka boyutlara evrilerek katman katman büyümekteydi. Bizler Gelibolu'yu umumiyetle efsanevi 1915 memleket ve Pa-yitaht müdafaası; Gazi Paşa'nın dünya çapında bilinirliğe ulaştığı ve modern Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerinin atıldığı yer olması dolayısıyla biliriz. Fakat mimar gözülle bir inceleme yapmaya giriştiğimizde ve Gelibolu'daki tarihsel katmanların alt bölümlerine eriştikçe görmekteydik ki Gelibolu sadece ve sadece 1915 menkıbelerinin yazıldığı kült bir bölge değil, aynı zamanda toplumuzun ve ülkemizin temel kültürel kodlarının, harsının ve ideolojisinin oluştuğu ve Osmanlı'nın bir Avrupa Devleti olarak yükselmesinin temellerinin atıldığı en önemli merkezlerden biri. Avrupa'ya ilk geçen fütühatçı gazileriyle, Donanmayı Hümayun'un kuruluş yeri ve merkez üssü olması hasebiyle, kuruluş devrinin naif akıncılarına ilham veren ve kanaat önderliği yapıp ordu ile birlikte serhatta yaşayan sufi dervişleriyle, dünyanın en büyük mevlevihanesiyle ve daha da ötesiyle...

Piri Reis Kalesi

Bizler askerî tarih ya da resmi söylemin ötesine, hatta akademik bir monografinin de ötesine taşan, sadece uzmanlar ve mimarlar değil tüm toplum tarafından ilgi ile okunabilecek bir kitap hazırlamaya yöneldiğimizde Gelibolu'nun sivil tarihi ve mimari mirasından hareket etmek zorunda olduğumuzu biliyorduk. Bunların ağırlıklı merkez ilçede olduğunu, efsanevi cenklerin cereyan ettiği bölgenin ise fazlasıyla incelendiğini, buna ekleyecek yeni bir şeyimiz olamayacağını biliyorduk. O nedenle merkeze ve mimari mirasa yöneldik-Bu sayede bize kimliğimiz hakkında somut tanıklıklar sunan bir hazine ile karşılaştık ve "Mimar Gözüyle Gelibolu" kitabımızın sunuşunda şu tümcelere yer verdik: .

Bizler bu olguyu kalbinde hissetmiş mimarlar olarak, hakkında bugüne kadar -belki demilyonlarca sayfa yazılmış Gelibolu üzerine sadece ve sadece kendi mesleki alanımızdan yani mimarlıktan yola çıkarak toplumda bir uyanış başlatmak ve Gelibolu'nun tarihi mimarisinin geri kazanılması için bilinç oluşturmak üzere bu kitabı hazırlamaya giriştik.

İşte bunları kültürel kodlarımıza dair bulguları derin farkındalıklar içinde yeniden ve tafsilatlı bir şekilde keşfeder ve kitaplaştırırken içinde olduğumuz düşünceler. Fakat daha ilginç kitap çıktıktan aylar sonra yaşandı. Trakya Üniversitesi'nde bir uluslararası konferansta "davetli konuşmacı" olan; değerli önceki rektörüm; Prof. Dr. Komsuoğlu ile karşılaştığımda, kitabı alır almaz bir solukta okuduğunu öğrendim ve benzersiz bir bahtiyarlık duydum. Lakin değerli hocam Gelibolu'nun eşsiz kültürel zenginliği karşısındaki etkilenmiş halime hayretle bakıyor ve şunları söylüyordu:

"Biliyor musun Nevnihal; Anadolu'nun her ilçesi bunun gibidir. Yeterince derin bakarsan nice nice zenginlikler yatar içinde..."

Gelibolu sadece Gelibolu değildir. Gelibolu sadece efsanevi 1915 Müdafaasının yapıldığı ve Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerinin atıldığı yer de değildir. Gelibolu, bütün bunlara ek olarak selefimiz Osmanlıların ilk fütühatçı gazilerinin, yani "Bâni Babalar"ın Rumeli'ne ilk ayak bastıkları, köprübaşı tutukları ve önce Osmanlı İmparatorluğu'nun daha sonra da Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin bir Avrupa devleti olarak gelişmesine doğru ilk adımları attıkları noktadır.

YÜKSEKÖĞRETİMDE MOBİL ÖĞRENME PARADİGMASI

✍ **Doç. Dr. Nilgün Özdamar***

2009 yılında araştırma görevlisi iken Türkiye’de PDA (Personal Digital Asistanlar)’lerin açık öğretim faaliyetleri bağlamında kullanılabilirliğinin nasıl daha etkili olabileceği üzerine araştırmalar yapıyordum. O dönemlerde Türkiye’de bu cihazlar oldukça pahalıydı. Bu cihazlar genellikle şirket yöneticilerinin tercih ettikleri, sınırlı sayıda kullanıcısı olan, e-posta gönderebilmeye, Microsoft Office uygulamalarını kullanabilmeye ve dosya alışverişi gibi basit işlevleri gerçekleştirmeye yarıyordu. Bu konuda daha fazla gözlem ve araştırma yapmak üzere başvuru yaptığım Amerika Birleşik Devletleri’nin Florida Merkez Üniversitesine bağlı Simülasyon ve Eğitim Enstitüsüne ziyaretçi araştırmacı olarak kabul edildim. Bu enstitüdeki mobil öğrenme alanının ilk araştırmacıların biri olan Dr. David Metcalf’ın yönettiği Karma Teknoloji Laboratuvarında çalıştım. Laboratuvarında çalıştığım süre boyunca bu cihazların kapasitelerini en üst seviyede kullanan öğrenme süreçlerini etkili ve verimli hâle getiren mobil öğrenme ve mobil performans destek sistemlerine yönelik geliştirilen projeleri gözlemleyerek ya da doğrudan içinde çalışarak öğrenme fırsatı yakaladım.

*Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Uzaktan Öğretim Bölümü, Öğretim Üyesi

Bilimsel araştırma konusunda öğrenme ve performans desteği sağlamak amacıyla tasarlanan bu mobil eğitim uygulamamız, katılımcı grup olarak belirlediğimiz mobil öğrenme konusunda tecrübesi olmayan ve mobil öğrenmeye yönelik motivasyonlarını arttırmıştı. Ardından British Council'in desteği ile yükseköğretimde mobil öğrenmeye yönelik farkındalığı kazandırmak ve o dönem de popüler olan tablet, akıllı telefonlar gibi teknolojilerin eğitimde etkililiğini araştırmak için bir proje gerçekleştirdik. Proje kapsamında yükseköğretimdeki gerek açıköğretim gerekse örgün öğrencilerinin kullanabileceği pazarlama konusunda kendilerini geliştirmelerini sağlayacak içerik ve araçların yer aldığı Marketing Genius isimli uygulamamızı geliştirdik.

Aynı yıllarda, Apple firması i-Phone akıllı telefonu piyasaya sürdü. Bu devrimsel gelişme akıllı cihazların yeni özelliklerinin tasarım süreçlerini de başlı başına değiştirecek, yeni tasarım modellerinin geliştirilmesini teşvik edecek, yeni kuram ve yaklaşımların doğmasına neden olacaktı. Hemen ardından Google firmasının önderliğinde birleşen firmalar Android mobil işletim sistemini piyasaya sundu. Google ve HTC firması iş birliğinde Android işletim sistemi tabanlı akıllı telefonlar piyasaya sürüldü. Akıllı telefonların, dokunmatik ekran oluşu, kamera, GPS, Wi-Fi, Bluetooth vb. teknolojileri birlikte barındırması bir başka deyişle tümleşik cihazlar olması, bilgisayarda yapılabilen birçok işlemi çok rahatlıkla hatta hareketli hâldeyken bile yapabilmemizi sağlaması gibi özellikleri ile hayatımızın her alanını değiştirecekti. 2010'lu yıllardaki gelişmiş ülkelerin başlattığı teknolojik ilerlemeler yeni bir çağı başlattı. Mobil çağ olarak adlandırdığımız bu dönemde artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı.

2020 yılının başında ortaya çıkan Covid-19 salgını ile birlikte çoğunlukla evlerde kalmamızdan dolayı teknoloji kullanımının artarak devam ettiği görülmektedir. We Are Social'ın temmuz ayında yayımlanan Dijital 2020 raporuna göre dünya nüfusu 7.79 milyardır. 5,15 milyar insan (%66) mobil telefon kul-

lanıcısı, 4,57 milyar insan (%59) internet kullanıcısı, 3,96 milyar insan (%51) ise aktif sosyal medya kullanıcısıdır. 2019 yılından bu yana kullanımlar sırayla %2,4, %8,2 %10,5 oranında artmıştır. İnternette geçirilen süre günde 6 saat 42 dakika, sosyal medyada geçirilen süre 3 saat 22 dakika, mobil uygulamalarda geçirilen süre 1 saat 31 dakikayı bulmaktadır. Covid-19 salgınına yaşadığımız süreçte en fazla kullanılan araç ise %70 kullanımı ile akıllı telefonlar olmuştur. Akıllı telefonları; %47'yle dizüstü bilgisayarlar, %33'le masaüstü bilgisayarlar, %23'le tabletler, %32'yle akıllı televizyonlar, %18'le oyun konsolları, %14'le akıllı asistanlar, %9,1'le akıllı saatler takip etmektedir. Yine bu dönemde 35 milyar mobil uygulama indirilmiştir.

Mobil uygulamalara harcanan para ise 27 milyar doları bulmuştur. Uygulamalar için her ay harcanan para ise ortalama 4,48 dolar civarındadır. 2009 yılında doktora tez araştırmam sırasında okuduğum bir çalışmada 2020 yılında mobil teknolojilerin ilk başvurulacak cihazlar olacağı öngörülmüyordu. Bu çarpıcı istatistikler, hareketli olduğumuz süreçte olduğu gibi içe döndüğümüz bugünlerde de en çok tercih edilen cihazların mobil cihazlar olduğunu ifade etmektedir.

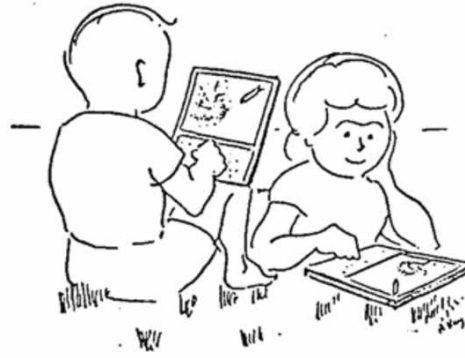
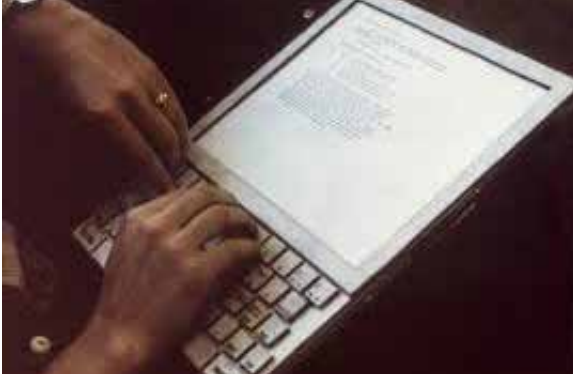
2020 Covid-19 Pandemi Sürecine İlişkin Önemli İstatistikler

% 66	Mobil telefon kullanıcısı nüfusu
1 s. 31 dk.	Mobil uygulamada geçirilen süre
% 70	Kullanılan akıllı telefonların oranı
35 Milyar	İndirilen mobil uygulama sayısı
27 Milyar	Mobil uygulamalara harcanan para

Xerox PARC Dynabook

Concept for mobile learning device in early 1970s

Kay, A., & Goldberg, A. (1977). Personal Dynamic Media. IEEE Computer, 10(3), 31-41

1977 yılında yapılan Kişisel Dynabook Ortamı çalışması mobil öğrenme alanının ilk çalışması olarak kabul ediliyor.

Mobil Teknolojiler ve Yeni Kavramlar

Bu çağda mobil teknolojiler önceki teknolojilerin yerini almadı ancak var olan deneyimleri genişletti, bağlamsallaştırdı, çoğalttı ve zenginleştirdi. Mobil teknolojilerin hayatımıza girmesi ile birlikte hareketlilik ve taşınabilirlik kavramları daha sık kullanılmaya başlandı. Her ne kadar bu iki kavram birbirini yerine kullanılsa da arada bir ayrım söz konusudur. Taşınabilirlik (Portable) olarak ifade ettiğimiz kavram, cihazın bir yerden başka bir yere taşınabilmesini ifade eder. Masaüstü bilgisayarlar da taşınabilir ancak burada ince bir ayrım vardır. Burada bahsedilen hareketlilik kavramı, kişinin kendi elleriyle kendi üzerinde rahatlıkla taşıyabileceği cihazları vurgular. Örneğin alanın öncü araştırmacılarından Keagen; mobil cihazları kadınların el çantalarında, erkeklerin pantolonlarının arka ceplerinde taşıyabildikleri cihazlar olarak tanımlar.

Mobil teknolojilerle birlikte alanımıza giren yeni kavramlardan birisi ise ulaşılabilirliktir (Ubiquitous). Bu kavram, yer ve zamandan bağımsız ve sürekli ulaşılabilir olma durumunu ifade eder. Diğer iki önemli kavram ise bağlam farkında (context-awa-

re) ve bağlamın etkisiz/nötr (context-nötr) olması kavramlarıdır. Bu iki kavramın daha iyi anlaşılması için birkaç örnek verelim. Bağlam farkındalığı, çevrenin öğrenme deneyiminin bir parça olmasıdır. Örneğin; bir havacılık müzesindeyiz ve beğendiğiniz uçağın özelliklerini merak ediyorsunuz. Uçağın üzerinde yer alan QR kodu kullanarak uçağın yapılış tarihini, kimler tarafından ne amaçlarla üretildiği, tasarım özellikleri gibi birçok konuda metin, ses, video gibi farklı türden bilgi alabilirsiniz. Dolayısıyla bulunduğunuz çevre koşulları bağlamında ihtiyacınız olan bilgiyi almanız mobil uygulamalarla mümkün olabilmektedir. Diğer kavram olan bağlamın nötr/etkisiz olması ise çevrenin öğrenme deneyimine etkisi olmama hâlini ifade eder. Örneğin otobüste seyahat ederken akıllı telefonunuzdan sesli kitap dinlediğinizde, yer ve geçişlerin etkisinin sizin için bir önemi yoktur, tamamen insan-cihaz etkileşimi söz konusudur.

Mobil cihazlar formal ve informal öğrenme arasında köprü kurmaktadır. Yükseköğretimde üniversitelerde sınıf içi etkinliklerde kullanılabileceği gibi (özellikle dil eğitimi programlarında yaygın bir şekilde kullanılmaktadır) sınıf dışında öz-yönetimli öğrenme becerilerine sahip olan öğrenenler açısından

kullanılabilecek muazzam uygulama seçeneklerine sahip olan teknolojilerdir. Örneğin birçok kitlesel açık çevrimiçi öğrenme platformlarının mobil uygulamaları da bulunmaktadır. Bununla birlikte yoga eğitimlerinden sağlıklı yaşam (fitness) eğitimlerine, yabancı dil eğitimlerinden STEM uygulamalarına kadar üniversite öğrencilerinin öğrenmelerini destekleyici, kolaylaştırıcısı birçok mobil uygulama mağazalarda bulunmaktadır. Aynı zamanda mobil uygulamalar doğal öğrenme (spontaneous) olarak ifade edebileceğimiz planlı olmayan doğal akışında öğrenmeyi de desteklemektedir.

Mobil öğrenmenin tarihsel gelişimi

Mobil öğrenmenin tarihsel gelişim sürecine baktığımızda birçok kaynak 1968 yılında Kay ve Goldberg'in geliştirdiği Dynabook'u temel almaktadır. Dynabook, günümüzde kullandığımız Tablet'in tasarım özelliklerini vurgulanmaktadır ancak geliştirilemeyen fikir aşamasında olan bir çalışmadır. 1945'te Vannevar Bush'un "As We Think" isimli makalesinde ortaya attığı ve günümüzün modern bilgisayarlarının temeli sayılan ve teorik bilgisayar tasarımı olan MEMEX'te olduğu gibi her zaman fikrin uygulamanın önünde olduğunu söyleyebiliriz.

2000'li yılların başı mobil öğrenme açısından oldukça etkili olmuştur. Özellikle Nottingham Üniversitesi, Wolverhampton Üniversitesi ve İngiliz Açık Üniversitesi gibi üniversitelerde çalışan İngiliz araştırmacıların başını çektiği birçok Avrupa Birliği destekli projeler üretilmiştir. Bu projeler SMS, MMS gibi basit teknolojilerle az gelişmiş ülkelere sağlık eğitimleri ve dil eğitimleri odaklı projeler olmuştur. PDA'lerin gelişmesi ile birlikte sınıf içi etkinliklerde mobil teknolojilerin kullanımına yönelik araştırmalar yapılmıştır. Daha sonra araştırmacılar sadece okul içi etkinliklerde değil okul dışındaki öğrenme etkinlikleri içinde mobil teknolojilerin kullanılabileceğine de dikkat çekmişler ve konum (lokasyon) tabanlı mobil uygulamalara yönelik projeler geliştirilmiştir. Akıllı telefonların ve tabletlerin çıkmasıyla

birlikte bu cihazların sahip olduğu tümleşik araçların avantajları sayesinde mobil öğrenmeye yönelik projelere olan ilgi 2010'dan sonra giderek ivme kazanmıştır.

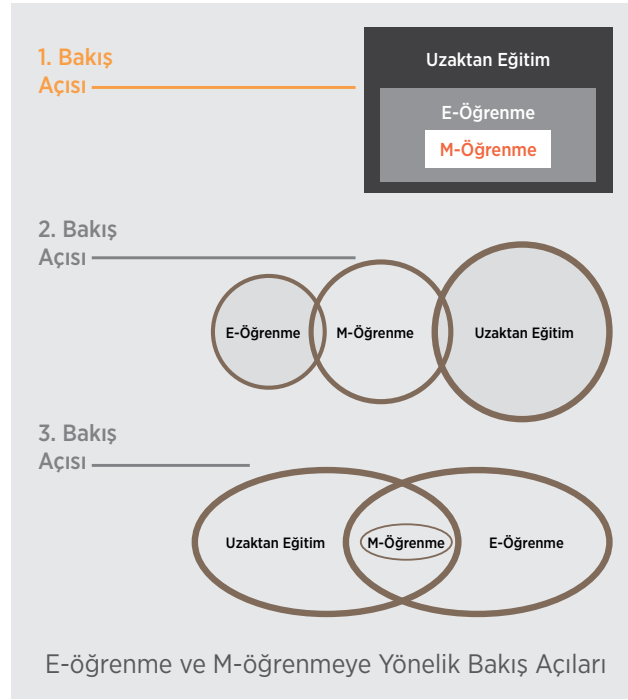
Mobil öğrenmenin tanımları

Mobil öğrenmeye yönelik yapılan ilk tanımlar teknoloji merkezlidir ve mobil öğrenme, "avuç içi cihazların öğrenme için kullanılması" olarak tanımlanır. Daha sonra yukarıda bahsettiğim okul dışı etkinliklerde kullanılabilmesi ve hareketli öğrenmeyi sağlaması gibi avantajlarından dolayı 2010'lu yılların başında alanda kabul gören tanımlardan birisi ise şu olmuştur: "Öğrenenin sabit ya da önceden belirlenmiş bir yerde olmadığı ya da mobil teknolojilerin fırsatlarından yararlandığı öğrenme yöntemidir." Bu tanımda teknolojinin yanına hareketlilik kavramı da eklenmiştir. Özellikle akıllı telefonların çıkması ile birlikte bu teknolojiler üzerinde yapılan mobil öğrenme araştırmaları sonrasında hareketlilik ve teknolojinin sağladığı avantajların yanında mobil cihazların kişisel ve etkileşimli teknolojiler olması ve öğrenmenin belli bir bağlam içerisinde gerçekleştiği sonucuna varılmıştır ve alanın bir diğer önemli ismi olan Prof. Dr. Mike Sharples tanımı şu şekilde değişmiştir: "Etkileşimli kişisel teknolojiler ve insanlar arasında çeşitli bağlamlarda gerçekleşen ve öğrenme ile sonuçlanan süreç." Mobil öğrenme el kitabının editörlerinden biri olan Dr. Helen Crompton, geçmişten günümüze mobil öğrenme tanımlarını ve araştırma sonuçlarını inceleyerek mobil öğrenmeyi, kişisel elektronik cihazlar kullanarak içerik ve sosyal etkileşimler aracılığıyla çeşitli bağlamlarda gerçekleşen öğrenme olarak tanımlamıştır. Dr. Sharples tanımı daha genişleterek sadece teknoloji ile etkileşimin olmadığı içerik ve sosyal etkileşimlerin de mobil öğrenme çevrelerinde kullanıldığını belirtmiştir. Böylece alan daha kapsamlı ve kabul gören bir tanıma kavuşmuş oldu.

Bir paradigma olarak mobil öğrenme

Uzaktan öğrenme, elektronik öğrenme (e-öğrenme) ve mobil öğrenme (m-öğrenme) kavramları iç içe geçmiş kavramlardır. Alanyazında üç farklı bakış açısı söz konusudur. Birinci bakış açısında m-öğrenme uzaktan eğitim ve e-öğrenmenin içerisinde yer aldığı belirtilir. İkinci bakış açısında; m-öğrenme, e-öğrenme ve uzaktan eğitim ile ortak noktaları olan ancak kendisine özgü karakteristik özellikleri de olan öğrenme yöntemi olarak görülmektedir. Üçüncü bakış açısında ise m-öğrenme, uzaktan eğitim ve e-öğrenmenin kesişimi içinde yer alan uzaktan eğitim ve e-öğrenme tarafından tamamen kapsanan öğrenme biçimidir.

Bana kalırsa mobil öğrenme açık ve uzaktan öğrenme ve e-öğrenmeden farklı bir paradigmadır. Örneğin; mobil öğrenmede öğretim tasarımı yapılırken göz önüne alınması gereken belli prensipler bulunmaktadır. Öncelikle öğrenciler mobildir; herhangi bir öğrenme ortamında bağımsız ve hareketlidir. İkinci cihaz mobildir; mobil cihazlar günlük faaliyetlerin bir parçası olarak öğrenci takdirine göre taşınır ve kullanılır. Üçüncüsü, içerik mobildir; öğrenme içeriği mobil öğrenme ortamında da değişiklik gösterebilir veya uyum sağlayabilir. Dördüncüsü, veri hizmetleri kalıcıdır ve ağ erişimi sürekli. İçeriklere, görüntü, ses ve videolara erişim sağlanabilir. Beşincisi eğitmen erişilebilirdir; öğretmen aktif ve eş zamanlı olarak mobil öğrenme ortamına katılabilir. Altıncısı öğrenci cihazı kullanırken hareket edebilir, verilere ve ağlara erişebilir, bir uygulamanın içine yerleştirilmiş içeriği kullanırken, içerik veya cihazın konumu öğrenmeyi etkileyebilir. Yedincisi öğrenci aktiftir; mobil cihaz özellikleri sayesinde, internet üzerinden bilgi, toplayabilir, e-kitap okuyabilir. Tüm bu özellikleri sayesinde mobil öğrenme süreçlerini tasarlarken mobil öğrenmenin doğasına uygun bir şekilde düşünmek gerekir. Birçok mobil uygulamanın başarısız

olmasının nedeni mobil öğrenme paradigmasından yoksun olmasıdır.

Günümüzde hemen hemen tüm yükseköğretim öğrencilerinin elinde akıllı telefon bulunmaktadır. Neden bu telefonları öğrenme için daha etkili kullanmaları konusunda teşvik etmiyoruz? Mobil telefonlar sadece iletişim kurmak ve sosyal medya araçlarına erişmek için kullanılan cihazlar değildir. Daima yanımızda bulunabilen, küçük boyutlu, internet / ağ teknolojilerine sahip çeşitli cihazlar (tablet bilgisayarlar, akıllı telefonlar vb.) aracılığı ile yapılan öğretim ve öğrenme aktiviteleri mobil öğrenme kapsamı içerisinde yer almaktadır. Bireyselleştirilmiş öğrenmeyi kolaylaştırır, anlık değerlendirme ve geri bildirim sağlar, zamandan ve mekândan bağımsız öğrenmeyi mümkün kılar. Sınıf içinde zamanı etkili kullanmayı ve verimliliği artırır. Yeni öğrenme toplulukları oluşturma, durumlu öğrenmeyi sağlama, kesintisiz öğrenmeyi destekleme gibi avantajlara sahiptir. Mobil öğrenmenin tüm bu avantajlarından dolayı yükseköğretimde, e-öğrenme ve uzaktan eğitim kadar önemsenmesi gereken bir alandır.

TÜRKİYE'DE KENT TARİHİ MÜZELERİ VE KÜLTÜREL HEDEFLERİ

✍ **Doç. Dr. Sıddık Çalık***

Kent tarihi müzesi kavramı klasik müze anlamı dışında gelişen bir sosyo-kültürel faaliyetler bütünüdür. Ülkemizde son yıllarda gelişmeye başlayan bu tür müze anlayışının tarihi oldukça yenidir. 19. yüzyılın sonlarına doğru dünyada yaygınlık kazanan kent tarihi müzeleri, özellikle ABD'ye göç eden toplulukların geldikleri yörelerin kültürel özelliklerini ve değerlerini yaşatmak amacıyla, hem-şehricilik ve milli kimlik oluşturmaya yönelik faaliyetlerin artması sonucu gelişmeye başlamıştır. Daha sonraki yıllarda Avrupa şehirlerinde de yaygınlaşan kent tarihi müzeciliği; ülkemizde ise, yerel yönetimlerin idaredeki ağırlığının artmaya başladığı yıllarda ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de toplumsal ve ekonomik seviyenin yükselmesi, kültürümüze ve tarihimize bakış açısında belirgin kırılmalar yaşanmıştır. Bu değişimin yanı sıra ülke turizminin son yıllardaki yükselişi de ülkemizdeki müzecilik anlayışının gelişmesine katkı sağlamıştır. Bu gelişim süreciyle birlikte 1990 sonrası yıllarda; Kültür Bakanlığı, belediyeler, sivil top-

lum kuruluşları, muhtelif eğitim kurumları ve sanat-sever iş adamlarının teşebbüsleriyle kent tarihi müzeleri açılmaya başlamıştır. Bu alanda insanların bilinçlendirilmesi ve muhtelif toplantı, sempozyum ve çalışma atölyeleri oluşturulmuştur. Kent tarihi müzeciliğinin bilimsel alt yapısını oluşturmaya yönelik faaliyette bulunan Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Tarih Vakfı'nın çabaları önemlidir.

Diğer yandan kent tarihi müzeciliğinin gelişmesine katkı sağlayan başta, İstanbul, İzmir, Bursa, Kayseri ve Samsun Büyükşehir Belediyeleri ile Sabancı ve Koç Holdingler, Kadir Has gibi sanat-sever iş çevrelerinin öncülüğünde bir dizi kent tarih müzesi kurulmaya başlanmış, bir kısmı da kurulma aşamasında faaliyetini sürdürmektedir. Bunlardan Kayseri ve Bursa kent tarihi müzeleri uluslararası düzeyde ödül almış müzeler olup, dünyada da sayılı müzeler arasına girmeye aday yerlerdir. Çalışmaları devam eden, İstanbul kent müzesi, tamamlandığında burası da dünyanın sayılı kent müzesi haline geleceğinden kuşku yoktur.

* Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Öğretim Üyesi

Bütün bunların yanı sıra, toplumumuzda tarih bilincinin uyanması; tarihî değerlere sahip çıkma, bunları yaşatma ve bu değerleri geleceğe taşıma eyleminin artması kent tarihi müzeciliğine olan ilgiyi daha da arttırmıştır.

Türkiye, dünyanın en zengin tarihî birikime sahip coğrafyalardan biridir. Ayrıca birçok bölgemiz tabii müze niteliğindedir. Bütün bu tarihi zenginliğimize rağmen, kent tarihi müzeciliğimiz henüz gelişme safhasındadır.

Klasik müzelerle kent tarihi müzeleri arasındaki en önemli fark, kent tarihi müzelerinin canlı tarihi yansımalarıdır. Klasik müzecilik anlayışında nesnelere, daha çok, donuk bir vaziyette ziyaretçilerin ilgisine sunulurken, kent tarihi müzelerinde insanlar âdeta tarihin bir parçası veya tarihin içerisinde rol alan bir şahsiyet, hatta tarihe yön veren bir kahraman gibi algılanmaktadır. Yine, birinci grup müzelerde sadece geçmişe ait eserler sergilenirken, kent tarihi müzelerinde geçmişimiz, günümüz ve geleceğimiz ziyaretçilere bir arada sunulmaktadır.

Kent Tarihi Müzelerinin Hedefleri

Son yıllarda modernlik ve tarihî kent olma vasfını birleştiren birçok şehrimiz; yerel yönetim anlayışında, sosyo-kültürel ve ekonomik alanlarda meydana getirdikleri gelişmelerle birlikte, kent tarihi müzelerini kurarak, tarihi ve kültürel miraslarını geçmiş ve gelecek bağlamında yaşatabilecek bir potansiyele sahiptirler.

Bu çerçevede ülkemizde kent tarihi müzelerinin yaygınlaşması ile bir çok sosyo-kültürel hedeflere ulaşılabilecektir.

- Kent tarihi müzeleri çok amaçlı kullanıma tahsis edilerek, şehirlerimiz hakkında her türlü bilgiye ulaşabilecekleri, sanatsal ve bilimsel aktivitelerde bulunabilecekleri çok yönlü kültürel mekanlar haline getirilmelidir.

- Anadolu'nun tarihi seyrinde birçok uygarlığa ev sahipliği yapan şehirlerimizin, bu uygarlıklardan günümüze kadar ulaşan izleri, kent tarihi müzelerinde toplanarak, gelecek kuşaklara aktarımı sağlanmalıdır.

- Bu müzelerde, ilk çağlardan günümüze; yaşam, kültür ve daha birçok tarihsel mirasa sahip şehirlerimiz sahip oldukları değerleri yaşatmak amacıyla, tematik ve kronolojik geçici ve sürekli sergiler düzenlenmelidir.

- Bu manada kent tarihi müzeleri bünyesinde; kent belleği olarak tasarlanabilecek, o şehirle ilgili; yazılı, basılı, görüntülü malzemelerden oluşan kent arşivi tesisi edilerek ve bir nevi tarih araştırmaları merkezi haline getirilip, araştırmacılara açılmalıdır.

- Yaşadıkları çevreyi tanıyan, güncel ihtiyaçları için tarihsel birikimi yok etmeyi düşünmeyen, buldukları ortama aidiyet duygusu geliştirebilmiş bilinçli kentliler yetiştirilmesi hedeflenmelidir.

- Şehirlerin, turizm açısından tanıtımına katkıda bulunmak, ulusal ve uluslararası kültür kurumları ile ortak etkinlikler yapılmalıdır.

Müze yoluyla eğitime katkı sağlayacak teşebbüslerde bulunmak üzere; Kültür Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığı ve yerel yönetimlerin birlikte birçok çalışma protokolü bulunmaktadır. Tarihten günümüze ulaşan zengin kültür mirasımızı yaşatacak bilgi, genç nesillere böyle aktarılacaktır.

Bu hususta gelişmiş ülkelerde yaygın olan, geçici müze sergilerinin, Türkiye'de de yaygın hale getirilerek, büyük şehirler dışında eğitim gören gençlerimizin söz konusu eksikliğin giderilmesine önemli katkıda bulunulabilir.

IĞDIR ÜNİVERSİTESİ

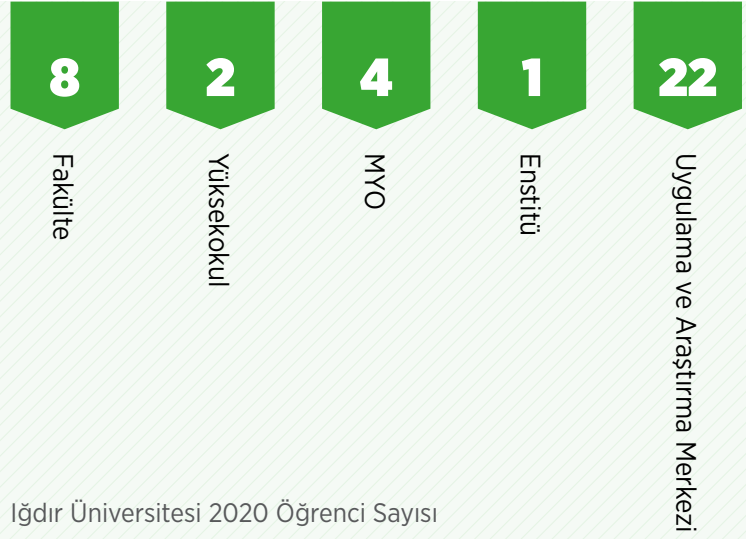
Iğdır, tarihi Paleolitik Çağ'a kadar uzanan ve Urartular'dan Assurlular'a, Perslerden Araplara, Doğu Roma İmparatorluğu'ndan Selçuklu ve Osmanlı'ya kadar birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, Türkiye'nin doğusunda efsanevi Ağrı Dağı ile birlikte İran, Nahcivan ve Ermenistan ülkelerine sınır komşusu konumunda, jeolojik yapısı, mikro-klima özelliği ve tarıma elverişli topraklarıyla birçok zenginliğe sahip bir şehrimizdir. Medeniyetlerin beşiği Iğdır'da, 2008 yılından beri aydınlık yarınlara doğan bir güneş timsali Iğdır Üniversitesi, geçmişten günümüze bölgenin sahip olduğu kültürel zengin-

likleriyle, temel değerlerinden ödün vermeden, değişime ve gelişime açık birikimlerini toplum yararına kullanabilen bireyler yetiştirme misyonunda uluslararası alanda tanınmış ve bölgesinde lider bir üniversite olma yolunda ilerlemektedir.

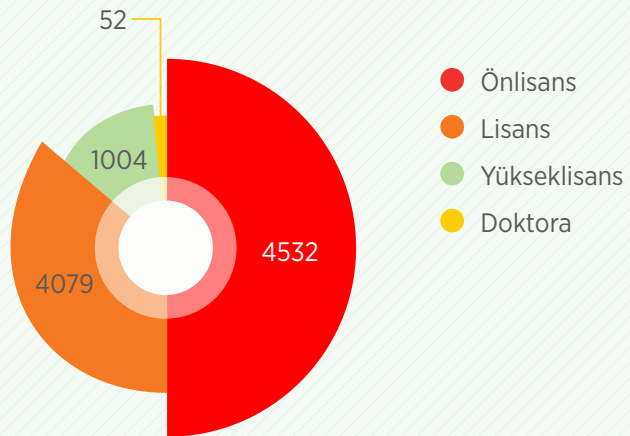
Kurulduğu 2008 yılından bu yana kuruluş evresini büyük oranda tamamlayan Iğdır Üniversitesi, Ağrı Dağı'nın eteğinde yer alan Şehit Bülent Yurtseven Kampüsü ve şehir merkezinde bulunan Karaağaç Kampüsü'nde eğitime devam etmektedir.

Ülkemizin en genç üniversitelerinden biri olan Iğdır Üniversitesi, devam etmekte olan projeleriyle hızlı gelişimini sürdürmektedir. Bu anlamda, önemli projelerden biri, 2016 yılında hizmete açılan Araştırma Laboratuvarı Uygulama ve Araştırma Merkezi (ALUM)'dir. Merkez, gerek üniversitemiz gerekse bölge üniversitelerindeki araştırmacıların faydalandıkları büyük bir araştırma laboratuvarı durumundadır. Şehit Bülent Yurtseven Kampüsü içerisinde, 3000 kişilik Üniversite Camii Projesi, Açık Hava Spor Tesisleri Projesi, ailelerin, yöre halkının ve personelimizin eğlence ve dinlenme ihtiyacını karşılayacak ve aynı zamanda öğrenci grupların da farklı etkinlikler düzenleyebileceği Seyir Tepesi ve Mesire Alanı Projesi, Hayvan Hastanesi Projesi, Mediko-Sosyal Binası Projesi, Güneş Enerji Paneleri Projesi, Mock-Up Projesi, Tuz Odaları Projesi, Bal Ormanı Projesi ve Peyzaj Projesi il Karaağaç Kampüsü içerisinde Sağlık Bilimleri Temel Simülasyon Laboratuvarı projeleri 2020 yılında tamamlanmış bazı projeler arasında yer almaktadır.

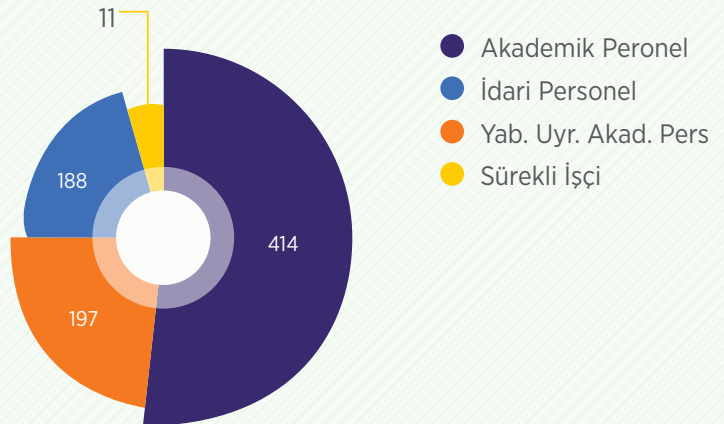
Iğdır Üniversitesi Turizm Fakültesi Uygulama Oteli, gerek personel ve öğrencilerine gerekse şehir dışından gelen misafirlerine konaklama hizmetinin yanında, duvarları tamamen tuzla kaplı "tuz terapi" odalarıyla sağlık hizmeti de sunmaktadır. Bu özelliğiyle, benzer uygulama otelleri arasında eşsiz bir özelliğindedir.

Iğdır Üniversitesi 2020 Öğrenci Sayısı

Iğdır Üniversitesi 2020 Personel Sayısı

GÜNEŞ ENERJİSİ SANTRALİ

Iğdır Üniversitesi tarafından yaptırılan 500 kW'lık Güneş Enerjisi Santrali (GES) sayesinde, Iğdır Üniversitesinde kullanılan enerjinin yaklaşık %30'luk kısmı karşılanmaktadır. 10.000 m² alana yerleştirilen 2200 adet güneş paneli ve 10 adet 50 kW invertör ile şebekeye kullanılabilir elektrik enerjisi aktarılmaktadır.

MOCK-UP SINIFI

Uçak kabini şeklinde tasarlanan Mock-up sınıfı, eğitim esnasında gerçek bir uçağın içindeymiş gibi hissedilmesine olanak sağlamaktadır. Bu özel sınıfta; acil durum, tıbbi konular, tehlikeli maddeler, genel ikram ve servis kuralları gibi derslerin eğitimi verilmektedir. Mock-up sınıfında eğitim için 24 adet uçak koltuğu, uçak mutfağı, uçak lavabosu, kadirga ve trolley bulunmaktadır.

TEMEL SAĞLIK BİLİMLERİ SİMÜLASYON LABORATUVARI

Temel Sağlık Bilimleri Simülasyon Laboratuvarı 2018 yılında kullanıma açılmıştır. Böylece öğrenciler teorik eğitimlerinde aldıkları ve mesleki uygulamalarında karşılaşabilecekleri tüm saha ve klinik içi durumları gerçeğine en yakın şekilde tecrübe edebilmektedir.

Bilgisayar kontrollü tam otomatik simülasyon maketi tamamen insan özellikleri taşımakta olup, nabız alınabilir, tansiyon ölçülebilir, EKG çekilebilir ve defibrilatör uygulanabilmektedir. Bir insanda oluşabilecek hastalıklar makette oluşturulabilmektedir.

TUZ TERAPİ ODALARI

Üniversitemiz bünyesinde, başta astım ve bronşit gibi solunum yolu hastalıklarının tedavisinde kullanılmak üzere tuz terapi odaları oluşturulmuştur. Yapılan klinik testler sonucunda haloterapi olarak da bilinen tuz terapisinin, solunum ve cilt hastalıklarının çeşitli belirtileri gidermede etkili olduğu kanıtlanmıştır.

ALUM LABORATUVARI

Iğdır ilinde Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından Toprak ve Sulama Suyu analizleri ko-

nusunda tek yetkili olan Iğdır Üniversitesi Araştırma Laboratuvarı Uygulama ve Araştırma Merkezi (ALUM), su, toprak, bitki, gıda ve kozmetik gibi alanlarda analizler yapmakta, çeşitli ürünlerin oluşturulmasında ve çevredeki çiftçilere destek vermeye devam etmektedir.

BESYO

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (BESYO), antrenörlük eğitimi, beden eğitimi ve spor öğretmenliği, spor yöneticiliği ve rekreasyon gibi bölümleriyle ihtiyaç duyulan nitelikli antrenör ve sporcular yetiştirmektedir.

AŞÇILIK SINIFI

Iğdır Meslek Yüksekokulu Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri bünyesinde bulunan Aşçılık programı öğrencileri için özel oluşturulan mutfakta son teknoloji kullanılan ocaklar, fırınlar ve diğer malzemeler bulunmaktadır. Uygulamalı dersler ile bölge ve dünya mutfağına hâkim aşçılar yetiştirilmektedir.

BAL ORMANI

Lavanta, biberiye, gül, dağ muşmulası gibi tıbbi ve aromatik bitkilerin yer aldığı Iğdır Üniversitesi Şehit Bülent Yurtseven Kampüsü'nde yer alan Bal Ormanı'nda aynı zamanda organik çiçek balı üre-

tilerek hem çevredeki arıcılara öncülük edilmekte hem de bal verimi yüksek arı ırkı üretilerek bal kalitesi yükseltilmektedir.

IĞDIR ÜNİVERSİTESİ HAYVAN HASTANESİ

Iğdır Üniversitesi bünyesinde açılan hayvan hastanesi Türkiye'de ilkler arasında yer almaktadır. Araştırma, uygulama ve eğitim amacıyla kurulan Hayvan Hastanesinin hizmete girmesi ile birlikte birçok büyükbaş ve küçükbaş hayvanın sağlık tetkikleri takip edilmiş, hayvanların ameliyat öncesi ve sonrasına dair süreçleri de takip altına alınmıştır.

Sabancı
Üniversitesi

PROGRAM SEÇME ÖZGÜRLÜĞÜ İLE FARK YARATAN ÜNİVERSİTE

SABANCI ÜNİVERSİTESİ

Sabancı Topluluğu tarafından Sabancı Vakfı önderliğinde “bir dünya üniversitesi” yaratma vizyonuyla 1996 yılında kurulan Sabancı Üniversitesi, eğitim faaliyetlerine 1999 yılında başlamıştır. Misyonu, her alanda ve uluslararası düzeyde yetkin ve kendine güvenen bireyler yetiştirmek, yenilikçi ve disiplinler ötesi araştırmalarla doğa bilimleri ve mühendisliğin yanı sıra, insan ve toplum bilimleri ve yönetim bilimleri alanlarında bilginin üretimine ve geliştirilmesine katkı sağlamak olan Sabancı Üniversitesi’ni farklı kılan özelliklerin başında özgün öğrenim sistemi gelmektedir.

Türkiye’de öğrencilerine program seçme özgürlüğünü tam anlamıyla sunan ilk ve tek üniversite olan Sabancı Üniversitesi’nde “bölümler” yerine disiplinler arası geçişi ve etkileşimi mümkün kılan “program” yapısı bulunmaktadır. Buna göre Yükseköğretim Kurumları Sınavı’na giren öğrenciler 3 fakülteden birinden yana tercihlerini kullanarak Sabancı Üniversitesi’ne yerleşebilmektedirler.

Üniversitenin öğrenim altyapısını oluşturan Temel Geliştirme Programı sürecinde tüm öğrenciler sosyal bilimlerden matematiğe, doğa bilimlerinden algoritmik düşünceye kadar farklı alanlardan dersler alarak kapsamlı bir ortak müfredatı takip ederler. Temel Geliştirme Yılı sonundan itibaren ise ayrı bir

sınav aşamasından geçmeden istedikleri diploma programını herhangi bir kontenjan veya sınıra tabi olmaksızın kendileri belirleyebilirler.

Sabancı Üniversitesi kurulduğu günden 2019-2020 Akademik Yılı sonuna kadar 13 bin 279 mezun vermiştir. Sabancı Üniversitesi mezunları arasında ilk yılda istihdama katılım oranı yüzde 97 gibi oldukça yüksek bir düzeydedir. Farklı ülkelerin önde gelen uluslararası şirketlerinde ve Türkiye’de üst düzey görevler üstlenen Sabancı mezunları arasında yüksek lisans ve doktorasını dünyanın en iyi üniversitelerinde yaparak tekrar Sabancı Üniversitesi’ne dönen öğretim üyeleri de bulunmaktadır. Sabancı Üniversitesi’nin uluslararası düzeyde saygınlığa ve deneyime sahip güçlü akademik kadrosu şimdiye kadar itibarı yüksek çok sayıda araştırma ödülüne layık görülmüştür.

Türkiye’nin En Girişimci ve Yenilikçi Vakıf Üniversitesi

Kurulduğu günden bu yana “birlikte yaratma ve geliştirme” misyonuyla hareket eden Sabancı Üniversitesi’nde “Mühendislik ve Doğa Bilimleri, Sanat ve Sosyal Bilimler ile Yönetim Bilimleri” olmak üzere 3 fakülte ve bu fakülteye bağlı 11 farklı lisans programı bulunmaktadır. Öğrenciler, program seçme özgürlüğünün yanı sıra seçtikleri tüm diploma programlarında çift ana dal yapma olanağına sahiptirler.

Büyük çaplı sanayi projelerinde öğrencilerine yer alma fırsatı açarak iş dünyasına hazırlayan Sabancı Üniversitesi, 2012 yılında T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve TÜBİTAK tarafından ilki hazırlanan “Girişimcilik ve Yenilikçilik Endeksi” sıralamasında Türkiye’deki tüm üniversiteler içinde ilk sırada yer almıştır. 2015, 2016 ve 2017 ve 2018 yıllarında listedeki lider konumunu kazanmıştır.

Dünyanın En İyileri Arasında

Times Higher Education (THE) tarafından hazırlanan Dünyanın En İyi Üniversiteleri sıralamasına 2014 yılında Türkiye'den en yüksek seviyeden giren Sabancı Üniversitesi, Dünya Üniversiteleri 2021 araştırmasında 501-600 bandında yer almaktadır. Sabancı Üniversitesi, THE tarafından hazırlanan diğer araştırmalar olan Genç Üniversiteler 2020'de dünyada 69., Asya Üniversiteleri 2020'de 48., Hızlı Gelişen Ekonomilerdeki En İyi Üniversiteler 2020'de ise 40. sırada bulunurken Türkiye'den bu sıralamalara giren tüm üniversitelerin önündedir. Sabancı, ayrıca QS Dünya Üniversiteleri 2021 sıralamasında dünyada 521 - 530 bandında, 50 Yaş Altı Üniversiteler 2021 sıralamasında 81 - 90 bandında, Gelişmekte Olan Avrupa ve Orta Asya Üniversiteleri 2020 sıralamasında ise 21. sıradadır.

Sabancı Üniversitesi'nin kurumların ve bireylerin profesyonel hayattaki yönetsel etkinliklerini geliştirmek amacıyla 2002 yılında kurduğu Yönetici Geliştirme Birimi, EDU ise Financial Times Yönetici Eğitimi Odaklı Programlar 2020 Dünya Sıralaması'na Türkiye'den giren tek kurum olmuştur. 2018 yılından bu yana listede yer alan EDU, 2020 yılında 55. sıraya yerleşmiştir.

10 Merkez ve Forum

Sabancı Üniversitesi'nde araştırma faaliyetleri; fakültelerde, merkezlerde ve forumlarda; bilim, teknoloji ve sanat alanlarında, disiplinler arası bir yaklaşımla yürütülmektedir. Sabancı Üniversitesi'nde bilimsel gelişime katkı sunmak ve toplumsal araştırma ve kalkınmayı desteklemek üzere 10 farklı merkez ve forum bulunmaktadır. Bunlar:

Saygın Bir Araştırma Üniversitesi

Eğitim faaliyetlerinde 20'nci yılı tamamlayan Sabancı Üniversitesi, dünyada anılan ve takdir edilen bir araştırma üniversitesi olma yolunda çalışmalara

- ⇒ Sabancı Üniversitesi Nanoteknoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi (SUNUM)
- ⇒ Sabancı Üniversitesi Tümeleştirilmiş Üretim Teknolojileri Araştırma ve Uygulama Merkezi (SU-TÜMER)
- ⇒ İstanbul Uluslararası Enerji ve İklim Merkezi (IICEC)
- ⇒ Sabancı Üniversitesi Finans Mükemmeliyet Merkezi (CEF)
- ⇒ Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi (SU Gender)
- ⇒ İstanbul Politikalar Merkezi (İPM)
- ⇒ Nano Tanı İçin Fonksiyonel Yüzey ve Ara Yüzeyler Araştırma ve Uygulama Merkezi (EFSUN)
- ⇒ Veri Analitiği Araştırma ve Uygulama Merkezi (VERİM)
- ⇒ Kurumsal Yönetim Forumu (KYF)
- ⇒ TÜSİAD - Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu (REF)

Fakülte ve Programlar

MÜHENDİSLİK VE DOĞA BİLİMLERİ FAKÜLTESİ
Bilgisayar Bilimi ve Mühendisliği
Endüstri Mühendisliği
Elektronik Mühendisliği
Mekatronik Mühendisliği
Malzeme Bilimi ve Nano Mühendislik
Moleküler Biyoloji, Genetik ve Biyomühendislik

SANAT VE SOSYAL BİLİMLER FAKÜLTESİ
Ekonomi
Görsel Sanatlar ve Görsel İletişim Tasarımı
Psikoloji
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

YÖNETİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ
Yönetim Bilimleri

3.962
Lisans
Öğrencisi

986
Lisansüstü
Öğrencisi

13.279
Mezun

rını aralıksız sürdürmektedir. 20 yıllık süre içinde 5917 yayın ve 234 patente imza atmıştır. Sadece 2019 yılında gerçekleştirilen dış kaynaklı araştırma projelerinin hacmi 108 milyon TL'dir.

Sabancı Üniversitesi'nde araştırma yönetimi ile ilgili faaliyetler, Araştırma ve Geliştirmeden Sorumlu Rektör Yardımcılığı bünyesinde yer alan Araştırma Süreci Planlama ve Politika Geliştirme Ofisi (APG), Araştırma ve Lisansüstü Politikalar Direktörlüğü (ALP) ve Inovent A.Ş. tarafından yürütülmektedir. APG, ALP ve Inovent'in koordineli çalışmaları sonucunda araştırma ve geliştirme yönetim süreci bütünsel bir yaklaşım ile yürütülmektedir.

Öğrencilerinin girişimcilik kültürüyle yetişebilmesi ve Türkiye'de bu alanın desteklenmesi konusunda da akademi temelli girişimciliğe odaklanmak üzere 2006 yılında Türkiye'nin ilk teknoloji ticarileştirme

ve çekirdek fon şirketi olarak Inovent'i kurmuştur. Inovent işbirliği ile çalışmalarını sürdüren SUCOOL Girişim Hızlandırma Merkezi de üniversite bünyesinde erken aşamadaki fikirlerin desteklenmesi ve geliştirilebilmesi için özel çalışmalarda bulunmaktadır. Sabancı Üniversitesi bu faaliyetleriyle şimdiye kadar 58 girişimin hayata geçmesine destek olmuştur. 2020 itibarıyla Inovent portföyünde bulunan 14 aktif girişim Sabancı Üniversitesi desteğiyle çalışmalarını sürdürmektedir.

Sabancı Üniversitesi kuruluşundan bu yana lisans öğrencilerinin araştırma faaliyetlerine katılmasına önem vermiş, öğrencilerini bu yönde teşvik etmiştir, 2016-2017 akademik yılında Lisans Araştırma Programı (PURE) başlatılmıştır. Güz ve Bahar dönemlerinde Sabancı Üniversitesi öğrencileri, derslerinin yanı sıra PURE projelerine katılarak öğretim üyelerimizle çalışmalar yapmaktadırlar. Bu prog-

ram yaz aylarında yurt içi ve dışından diğer üniversitelerin lisans öğrencilerinin katılımına da açıktır.

Dünyaya Açılan Kapı

Sabancı Üniversitesi'nin 50 farklı ülkede 280'den fazla üniversite ile uluslararası değişim anlaşması bulunmaktadır. 2019-2020 Akademik Yılı'nda Sabancı Üniversitesi'nde 513 uluslararası öğrenci eğitim almış, değişim programları kapsamında ise 26 farklı ülkeden toplam 124 öğrenci ağırlanmıştır.

Bilgi Merkezi'nde bulunan Collaboration Space ise sahip olduğu 3D yazıcılar, 3D tarayıcılar, VR, elektronik, el sanatları ve donanım malzemeleri gibi kaynaklarla öğrencilerin yaratıcı fikirlerini hayata geçirebilmeleri için özel bir alan sunar. Yenilikçi ve işbirliğine dayalı, uygulamalı öğrenme deneyimi için tasarlanmış bir Fablab (Fabrikasyon Laboratuvarı) olan Collaboration Space, öğrencilerin interdisipliner projeler yapmasına olanak sağlar.

Sabancı Üniversitesi'nin bünyesinde yer alan Sakıp Sabancı Müzesi; zengin koleksiyonu, kabul ettiği kapsamlı uluslararası geçici sergileri, konservasyon birimleri, örnek eğitim programları, yapılan çeşitli konser, konferans ve seminerleriyle çok yönlü bir Müzecilik ortamı sunmaktadır.

Üniversitemiz, 1999 yılından bu yana Toplumsal Duyarlılık Projeleri (TDP) dersini eğitim programı dahilinde tüm öğrencilerine vermektedir. TDP kapsamında 20 yılda 1329 proje gerçekleştirilmiştir. TDP, Sabancı Üniversitesi dışındaki üniversite öğrencilerinin de katılabileceği projeler düzenlemektedir.

Büyük Kampüs, Güçlü Teknoloji Altyapısı

Sabancı Üniversitesi Tuzla kampüsünde; sağlık, spor, gösteri merkezleri; Bilgi Merkezi ve yurt binaları ile sosyal yaşamın oldukça yoğun olduğu büyük bir komplekse sahiptir. YÖK "Vakıf Yükseköğretim Kurumları 2020" raporunda Sabancı Üniversitesi, 1.163.697 m²'lik toplam alanı içerisinde 976.173

metrekarelik açık/yeşil alanı ile en fazla açık alana sahip vakıf üniversiteleri arasında yer almaktadır. Sabancı Üniversitesi'nde öğrenci başına 234 metrekare yeşil alan düşmektedir.

Sabancı Üniversitesi, kurulduğu 1999 yılından bu yana güçlü teknoloji altyapısına önem vermiş ve öğrencilerine dijitalleşmenin sunduğu tüm fırsatları sağlamıştır. Tüm eğitim süreçleri Eğitim Yönetim Sistemleri (EYS) ile desteklenirken; tersine eğitim (flipped classroom) uygulamalarındaki deneyimi ve altyapısının uygunluğu, Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim sürecine hızlı bir şekilde geçiş yapmasını sağlamıştır. Açık kaynak kodlu bu sistemler (Sakai ve Moodle) üzerinden doküman ve medya paylaşım, canlı oturum, sohbet oturumları gibi sistemleri yıllardır kullanan Sabancı Üniversitesi, dijital toplantı uygulamalarıyla öğrencileriyle etkileşimi en üst seviyeye çıkarmaktadır.

Sabancı Üniversitesi 6 büyük amfisinde ve çok sayıda sınıfında yer alan profesyonel kamera ve ses sistemleri ile öğretim üyelerine ekipmanlı sınıflarda ders anlatım imkânı sunmakta, tüm derslerini senkron (online canlı), asenkron (kayıt) ve ikisinin bir arada kullanıldığı modeller üzerinden verebilmektedir. Sabancı Üniversitesi 2020-2021 döneminde öğrencilerini uzaktan eğitim ile karşılamaya hazırlanmaktadır.

YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI SINAVI (YKS) YERLEŞTİRME SONUÇLARI RAPORU-2020

Sınava Başvuran Aday Sayıları ve Toplam Kontenjanlar

	2017	2018	2019	2020
Sınava Başvuran Aday Sayıları	2.265.844	2.381.412	2.528.031	2.436.958
Önlisans Programlarının Kontenjanları	436.904	354.859	376.940	380.172
Lisans Programlarının Kontenjanları	473.767	484.631	447.754	458.049
Toplam Kontenjan Sayısı	910.671	839.490	824.694	838.221

Bu yıl YKS'ye başvuran aday sayısı 2 milyon 500 bine yaklaştı. 14 yıl önce, 2006 yılında ÖSYS'ye başvuran aday sayısı **1.678.383** iken, 2017 yılında bu sayı **2.265.844**, YKS'nin uygulamaya girdiği 2018 yılında **2.381.412**, 2019 yılında **2.528.031**, 2020 yılında ise **2.436.958** olmuştur.

2006 yılı baz alınarak başvuran aday sayıları değerlendirildiğinde 2017 yılında %35, 2018 yılında %42, 2019 yılında %51, 2020 yılında ise %45 oranında aday sayılarında artış olmuştur.

2019 YKS'ye başvuran aday sayısı 2.528.031 iken bu yıl için başvuran aday sayısı 2.436.958 olmuştur. Geçen sene lise son sınıf düzeyinde YKS'ye başvuran aday sayısı 983.701 iken bu yıl 894.187'dir.

Bununla birlikte, YKS'ye başvuran adaylar içinde daha önce bir programa yerleşmiş olan aday sayısı 2018 YKS'de 397.614 iken, 2019-YKS'de 374.795'e, bu yıl ise 335.347'ye gerilemiştir. Daha önce bir programa yerleşen ve öğrenciliği devam edenlerin tekrar sınava başvuru sayısında "artışın" değil "azalışın" gözlemlenmesi, 2018 yılında uygulamaya konulan YKS ile yerleşen öğrencilerin önceki yıla göre buldukları programlardaki memnuniyet oranında bir iyileşme gerçekleştiğini ve bunun bu yıl da devam ettiğini göstermektedir. Bu veriler önemlidir, YÖK'ün rasyonel kontenjan planlamasının başarısını göstermektedir.

Yeni YÖK'ün "yetki paylaşımı" politikası kapsamında yasal zemine kavuşan, üyeleri arasında kamu ve özel sektör temsilcilerinin de bulunduğu "Yükseköğretim Eğitim Programları Danışma Kurulu"nun ülkenin insan gücü ihtiyacına ilişkin yaptığı analizleri ve kontenjan planlamalarındaki görüşleri yanısıra yükseköğretim programlarındaki öğretim üyesi/elemanı sayıları ve doluluk oranları gibi parametrelerin, öğrencilerden gelen görüşlerin ve yükseköğretime geçiş dinamiklerinin de incelenmesi sonucunda bu yıl yükseköğretim kurumlarına (okul birincisi kontenjanı dahil) "örgün öğretim programlarında 838.221 kontenjan" tahsis edilmiştir.

2006 ile 2020 yılları kıyaslandığında yükseköğretime talep (başvuran sayısı) bağlamında 2020 yılı için artış %45, arz (kontenjan sayısı) bağlamındaki artış %108 olmuştur. Bu da gösteriyor ki, ülkemizde yükseköğretime erişim artık bir sorun olmaktan

çıkışmış, yükseköğretime erişim tatminkâr bir düzeye ulaşılmıştır. Ülkemizin 2023 hedefleri doğrultusunda ulaşılmak istenen insani, sosyal ve kültürel kalkınmışlık düzeyine erişmek ancak "nitelikli insan gücü ve nitelikli bilgi" ile mümkündür. Bu hedef istikametinde YÖK nitelikli ve kalite eksenli büyüme-yi öncelikli kılmış ve kontenjan planlamalarında bu istikamette bir büyümeyi ilke edinmiştir.

Önlisans ve lisans programlarında toplam kontenjan, 2006 yılında 402.155 iken, 2017 yılında 910.671, 2018 yılında 839.490, 2019 yılında 824.694, 2020 yılında ise 838.221 olmuştur.

Sanayinin ihtiyaç duyduğu insan gücünün niteliğini arttırmak amacıyla MYO programları ile ilgili yapılan iyileştirmeler ve rasyonel planlamalar sonucunda çok olumlu sonuçlar üretmiştir. Ayrıca Organize Sanayi Bölgelerinde açılan MYO'lar da bu çalışmalara ivme kazandırmıştır. Öte yandan geleceğin meslekleri ile ilgili olarak İnsansız Hava Aracı ve Teknolojileri, Dijital Fabrika Teknolojileri, Engelliler için Destek Programı gibi yeni bazı önlisans programları da açılmış olup bu programlar bu yıl ilk kez öğrenci almaya başlayacaktır. MYO'lardaki doluluk oranlarında yaşanan artış bu sene de güçlü bir şekilde devam etmiş, geçen sene 33.066 olan boş kontenjan sayısı, bu sene de azalışını sürdürerek 30.387 olmuştur. Bu sevindirici bir gelişmedir.

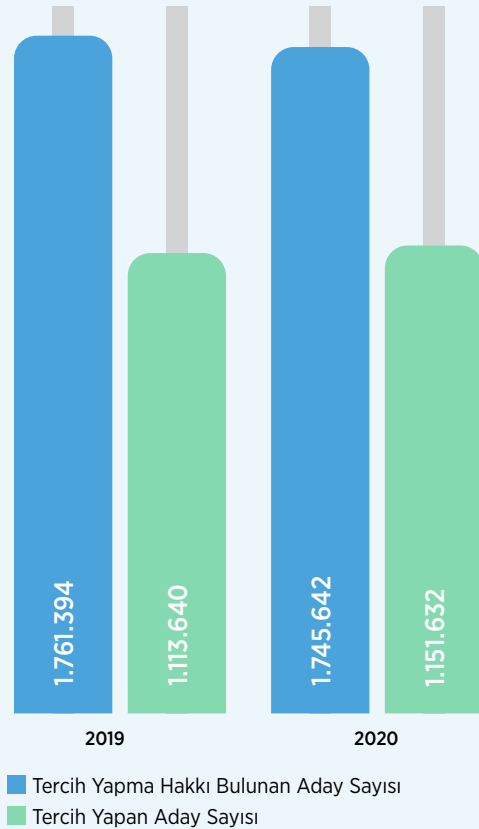
Önlisans programlarına 2019 yılında 343.874 aday yerleşmişken, bu yıl önlisans programlarına yerleşen aday sayısı 349.785 olarak gerçekleşmiştir. Lisans programları için de aynı olumlu tablo söz konusudur. 2019 yılında lisans programlarına yerleşen aday sayısı 409.587 iken bu yıl yerleşen sayısı, 431.380 olmuştur.

2019 yılında örgün öğretim programlarına yerleşen toplam aday sayısı 753.461 iken bu yıl 781.165'e yükselmiştir. 2020 YKS yerleşme sonuçlarında yerleşen aday sayılarında görülen artış, yapılan kontenjan planlamalarının doğruluğunu bir kez daha teyid etmektedir.

2018, 2019 ve 2020 yılları kıyaslandığında, bu yıl hem lisans hem de önlisans programlarına yerleşen aday sayılarında çok açık bir artış gerçekleşmiştir. Örgün programlarda 2019 yılı boş kontenjanı 71.233 iken 2020 yılı boş kontenjanı ise büyük oranda düşerek 57.056 olmuştur. 2020 yılı kontenjanında bir önceki yıla göre artış olmasına rağmen doluluk oranlarındaki artışın sürmesi, YÖK'ün kontenjan planlamasının artık istikrar kazanan olumlu bir zeminde olduğunu göstermekte ve rasyonel kontenjan planlamasının en önemli göstergesi olmaktadır.

Tercih Yapan Aday Sayıları

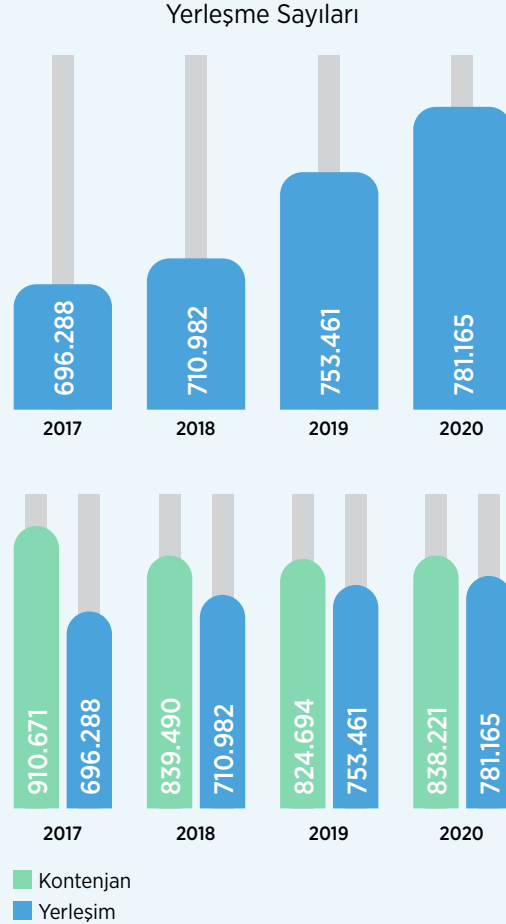
2019 yılında tercih yapma hakkı bulunan aday sayısı 1.761.394, 2020 yılında ise 1.745.642 olmuştur. Tercih yapan aday sayısı geçen sene 1.113.640 iken bu sene 1.151.632'dir. Bu yıl tercih yapan her 100 adayın 80'i üniversiteli olmuştur. Gerek bu sonuç, gerekse tercih yapan aday sayısının geçen seneyle göre yüksek olması olumlu bir gelişmedir.

Yükseköğretim Programlarına Yerleşme Sayıları ve Kontenjanlar

2017 yılında toplam yerleşen sayısı 696.288 iken, yerleşen sayısı YKS'nin ilk senesi olan 2018 yılında 710.982'ye, ikinci senesi olan 2019 yılında 753.461'e, üçüncü senesi olan 2020 yılında ise 781.165'e yükselmiştir.

“Muhakeme ve analiz kabiliyetini” öne çıkaran yeni sistemle birlikte kontenjanlardaki artışın yanında doluluk oranlarında da gerçekleşen bu artış, rasyonel bir planlama ile birleştiğinde daha da anlam kazanmaktadır. Bu olumlu sonuç, ülkenin ihtiyaçları, istihdam imkanları, öğrenci temayülleri, yükseköğretimde niteliğin artırılması gibi çok sayıda parametre göz önünde bulundurularak yapılmış gerçekçi bir planlamanın sonucudur.

Yükseköğretim Programlarında Toplam Doluluk Oranı

Yapılacak “Ek Yerleştirme” ile yükseköğretimde 2020 yılı kontenjan doluluk oranının daha da artacağı düşünülmektedir. 2017 yılından bu yana doluluk oranları kıyaslandığında doluluk oranının

%95'e yaklaştığı ve boş kontenjanlarda ise önemli düzeyde bir azalma olduğu, bu konuda ciddi bir iyileşme sağlandığı gözlemlenmiştir.

	Toplam Kontenjan	Toplam Yerleşen	Boş Kalan Kontenjan	Doluluk Oranı
2017 (YGS-LYS Eski sistem)	910.671	696.288	214.383	%76,46
2018 (YKS)	839.490	710.982	128.508	%84,69
2019 (YKS)	824.694	753.461	71.233	%91,36
2020 (YKS)	838.221	781.165	57.056	%93,19

Boş Kalan Kontenjan Sayıları

2018 yılında boş kalan 128.508 toplam kontenjanın 38.822'si önlisans programlarında idi ve bu rakam 2019 yılında 33.066'ya, bu yıl 30.387'ye düşmüştür. 2018 yılındaki 89.686 olan lisans programlarındaki boş kontenjan 2019 yılında 38.167'ye, bu yıl ise 26.669'a düşmüştür.

Önlisans programlarında azalma görüldüğü gibi lisans programlarında da boş kalan kontenjanların sayısı geçen seneye göre 11.498 azalmıştır.

2018 yılında toplam kontenjanın %15,3'ü, 2019 yılında %8,6'sı boş kalmış iken bu oran bu yıl %6,8'e düşmüştür.

Bu veri boş kontenjan konusunda çok ciddi bir iyileşmenin olduğunu, artık bu konunun sistemi zorlayan bir problem olmaktan çıktığını açıkça göstermektedir.

	Boş Kalan Kontenjan		
	Önlisans	Lisans	Toplam Boş Kalan Kontenjan
2017(YGS-LYS Eski Sistem)	163.562	50.821	214.383
2018 (YKS)	38.822	89.686	128.508
2019 (YKS)	33.066	38.167	71.233
2020 (YKS)	30.387	26.669	57.056

Üniversite Türüne Göre Toplam Kontenjan-Yerleşen-Boş Kontenjan

	2020				2019			
	Kontenjan	Yerleşen	Boş	Doluluk (%)	Kontenjan	Yerleşen	Boş	Doluluk (%)
Devlet Üniversiteleri	658.466	630.608	27.858	95,77	653.205	613.343	39.862	93,90
Vakıf Üniversiteleri	164.817	141.323	23.494	85,75	156.261	131.485	24.776	84,14
KKTC Üniversiteleri	13.848	8.636	5.212	62,36	14.017	8.039	5.978	57,35
Diğer Ülkelerdeki Üniversiteler	1.090	598	492	54,86	1.211	594	617	49,05
Toplam	838.221	781.165	57.056	93,19	824.694	753.461	71.233	91,36

Yukarıdaki tablo analiz edildiğinde açıkça görülen husus; 2020 senesinde, 2019 senesine göre devlet üniversitelerinde, vakıf üniversitelerinde, KKTC üniversitelerinde, hatta diğer ülkelerdeki programlarda bile, yani her kategoride dolulukların artmış olmasıdır. Bu başarı, kontenjanın azaltılmış olması ile de izah edilemez. Zira devlet ve vakıf üniversitelerinde kontenjanlar artmıştır. Bu başarının diğer bir sağlaması ise Devlet, Vakıf, KKTC tüm kategorilerde yerleşen sayısının da artmış olmasıdır. Yani doluluklar artarken aynı zamanda yerleşme sayısında da artış görülmektedir. Bu tablo, uzun yıllardır görülmeyen ve özlenen bir tablodur.

Yine bu tablodan şu sonuç da çıkmaktadır: Boş kontenjan sayılarında Devlet, Vakıf, KKTC'deki üniversiteler olmak üzere tüm üniversite türlerinde iyileşme görülmekle birlikte Devlet üniversitelerindeki iyileşme oransal olarak çok daha anlamlı ve dikkat çekicidir. 2019 yılında boş kalan kontenjanlarda devlet üniversitelerinin payı %55,9 iken bu sene bu oran azalarak %48,8 olarak gerçekleşmiştir. Vakıf, KKTC ve diğer ülkelerdeki üniversitelerin 2019 yılında boş kalan kontenjanlardaki payı %44,1 iken bu sene bu oran %51,2 olmuştur. Dolayısıyla Devlet üniversitelerinde artık daha başarılı bir kontenjan planlaması yapılmaktadır.

Üniversite Türüne Göre Önlisans, Lisans Kontenjan-Yerleşen-Boş Kontenjan

	2020 Lisans				2019 Lisans			
	Kontenjan	Yerleşen	Boş	Doluluk (%)	Kontenjan	Yerleşen	Boş	Doluluk (%)
Devlet Üniversitesi	358.836	347.087	11.749	96,73	354.985	334.119	20.866	94,12
Vakıf Üniversiteleri	87.908	77.330	10.578	87,97	81.526	68.962	12.564	84,58
KKTC Üniversiteleri	10.295	6.445	3.850	62,60	10.112	5.992	4.120	59,25
Diğer Ülkelerdeki Üniversiteler	1.010	518	492	51,29	1.131	514	617	45,44
Toplam	458.049	431.380	26.669	94,18	447.754	409.587	38.167	91,47

	2020 Önlisans				2019 Önlisans			
	Kontenjan	Yerleşen	Boş	Doluluk (%)	Kontenjan	Yerleşen	Boş	Doluluk (%)
Devlet Üniversitesi	299.630	283.521	16.109	94,62	298.220	279.224	18.996	93,63
Vakıf Üniversiteleri	76.909	63.993	12.916	83,20	74.735	62.523	12.212	83,66
KKTC Üniversiteleri	3.553	2.191	1.362	61,67	3.905	2.047	1.858	52,52
Diğer Ülkelerdeki Üniversiteler	80	80	0	100,00	80	80	0	100,00
Toplam	380.172	349.785	30.387	%92,00	376.940	343.874	33.066	91,23

Yukarıdaki tablo analiz edildiğinde ilk yerleştirmelerde; 2019 yılı lisans programlarının toplam doluluk oranı %91,47 iken 2020 yılında bu oran %94,18'e çıkmıştır. Aynı durum önlisans programları için de geçerlidir, bu yıl önlisans programlarının da doluluk oranı artmış ve %92,00 olarak gerçekleşmiştir.

Diğer bir ifade ile bir önceki tabloda görülen Devlet, Vakıf, KKTC üniversitelerindeki doluluk oranlarının ve aynı zamanda yerleşen sayılarındaki artışların alt kırılımları da aynı başarıyı göstermektedir.

Yani Devlet, Vakıf, KKTC'deki üniversitelerin hem lisans hem de önlisans programlarındaki yerleşen sayılarında ciddi bir artış söz konusudur.

Taban başarı sıralaması şartı aranan bazı programlarla ilgili değerlendirme yapıldığında;

- Tıp programında 2019 yılında toplam 15.398 kontenjanın 15.309'u dolmuştu. Dolmayan kontenjanların KKTC üniversitelerinde olduğu görülmüştü. 2020 yılında ise 16.818 kontenjanın

16.771'i dolmuştur. Dolmayan kontenjanlar Vakıf ve KKTC üniversitelerindedir.

- Hukuk programında 2019 yılında toplam 16.340 kontenjanın 15.721'i dolmuş, 619'u boş kalmıştı. Bu boş kontenjanlar Vakıf ve KKTC üniversitelerinde idi. 2020 yılında ise 16.580 olan kontenjanın 15.071'i dolmuştur. Dolmayan 1509 kontenjanın 1051'i Vakıf, 380'i KKTC, 78'i ise Devlet üniversitelerindedir. Bu sonuç bu sene Hukuk programlarında başarı sıralaması şartının 190 binden 125 bine çekilmesinden kaynaklanmaktadır. Sistemin, kendi içine yedirilen başarı sıralaması şartı ile kontenjanları artık kendisinin ayarlamaya başladığının göstergesidir. Bilindiği üzere Yargı Reformu çerçevesinde başta Adalet Bakanlığımız olmak üzere Barolar Birliği, Hukuk Fakülteleri ve konunun ilgili bütün taraflarınca başarı sıralaması şartının daha yukarı çekilmesi yönünde görüş ifade edilmiş ve Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından da Yükseköğretim Kurulundan bu yönde bir düzenleme yapması talep edilmişti. Kamuoyunun da desteklediği başarı sıralaması şartındaki iyileştirme, kalite açısından girdi esaslı olumlu sonuçlar üretecektir.
- Mimarlık programında 2019 yılında toplam 8.783 kontenjanın 6.561'i dolmuştu. Dolmayan 2.222 kontenjan sırası ile Vakıf, KKTC ve Devlet üniversitelerinde idi. 2020 yılında 8.132 kontenjanın 6.412'si dolmuştur. Dolmayan kontenjanlar 2.222'den 1.720'ye gerilemiştir. Bunlarda 827'si Vakıf, 537'si Devlet, 307'si KKTC üniversitelerindedir.
- Öğretmenlik programlarında ise 2019 yılında toplam 42.838 kontenjan bulunmakta idi. Bu kontenjanların 2.177'si boş kalmıştı. 2020 yılında ise 43.501 kontenjanın 42.592'si dolmuş ve 909'ü boş kalmıştır.
- 2019 yılında başarı sıralaması şartı dolayısıyla mühendislik programlarında 16.930 boş kontenjan kalmış ve böylece mühendislik eğitimi için yeterli temel bilgiye sahip olmayan öğrencilerin bu programlara girmesi mümkün olmamıştır. Bu başarı

sıralaması şartının kendi başına bir eleme unsuru olarak kalite temelinde sonuç ürettiği ortadır. 2020 yılında mühendislik programlarında belirlenen kontenjanın 11.904'ü boş kalmıştır. Görüldüğü gibi geçen seneki durum üzerine mühendislik programları ile ilgili yapılan analiz ve planlama sonucu bu sene boş kontenjanlarda ciddi oranda düşüş gerçekleşmiştir. Bu iyileşmenin önümüzdeki yıl daha güçlü bir şekilde gerçekleşmesi için çalışma ve düzenlemeler devam edecektir. Bu iyileşmenin bir plan çerçevesinde ve tedrici olarak gerçekleşmesinde yarar görülmektedir.

Mühendislik programlarında 40 soru üzerinden bazı testlerde %10 ham başarı gösteremeyen öğrencilerin mühendislik fakültesine yerleşmesi ihtimali düşünüldüğünde başarı sıralama şartı/barajının ne denli önemli ve anlamlı bir işlevi olduğu da ortaya çıkmaktadır. Başarı sıralaması şartı önemlidir. Fakat bu sadece bir girdi düzenlemesi olup bunun başkaca düzenlemeler ile de desteklenmesi icap etmektedir. Bu sene yeni nesil mühendislik programlarına da sistemde yer vermeye başlanması, laboratuvarların değerlendirilmesi, mühendislik eğitimi için asgari şartların güncellenmesi gibi bir dizi düzenlemenin devamının gelmesi, ayrıca bu programlara ilişkin öğrenci görüşleri ve memnuniyet düzeyi de YÖK'ün öncelikli konuları arasındadır. Mühendislik programlarındaki bu durumu, yapılacak girişim ve düzenlemeler ile klasik mühendisliklerin dönüşümü/evrimi ve yeni nesil mühendislikler için bir fırsat olarak değerlendirmek de mümkündür. Bununla birlikte yetkin/yüksek mühendislik için meslek icra sınavının yapılmasının bu programların eğitim ve öğretim düzeyine ve kalitesine büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu sene ilk defa uygulamaya konulan Dış Hekimliği ile Eczacılık programlarında ise durum şu şekildedir:

- Bu sene başarı sıralaması şartı uygulanmaya başlayan Dış Hekimliği programında 7.913 toplam kontenjanın 267'si boş kalmıştır. Dolmayan

267 kontenjanın 171'i Vakıf, 95'i KKTC üniversite-
lerindedir.

- Yine bu sene ilk kez başarı sıralaması şartı uygulanmaya başlayan Eczacılıkta ise 3.972 toplam kontenjanın 3.925'i dolmuştur. Boş kalan kontenjan sayısı 47'dir ve KKTC üniversitelerindedir.

Yükseköğretimde kaliteyi önceleyen Yeni YÖK'ün katılımcı bir süreç sonucunda sisteme kazandırdığı değerlerden birisi olan başarı sıralaması şartı, amacına uygun işlemektedir. Toplumun bütün kesimlerince kabul görmektedir. 11. Kalkınma Planına girmiş olmasından da anlaşılmaktadır.

Açıköğretim Programları

	Toplam Kontenjan	Boş Kalan Kontenjan	Doluluk Oranı
2018	198.102	51.844	%73,83
2019	176.464	25.749	%85,41
2020	153.933	13.212	%91,42

Yukarıdaki örgün öğretimdeki doluluk oranlarına ilişkin olumlu ve parlak tablo açıköğretim için de geçerlidir. 2018 yılında açıköğretim programlarında doluluk oranı %73,83, 2019 yılında %85,41, bu yıl ise %91,42 olarak gerçekleşmiştir.

Açıköğretim programlarına giriş koşullarının aynı isimli örgün programlardakine benzer hale getirilmesi ve kontenjan sınırlaması şartının konulması, açıköğretim programlarının ölçme değerlendirme sistemine yönelik YÖK tarafından alınan birtakım iyileştirici kararlar, yükseköğretim sistemimizde özellikle kalite odaklı uyguladığımız politikalar ile uyumlu bir tablo oluşturmuştur. Önümüzdeki yıllar da bu olumlu yükselişin devam etmesi beklenmektedir. Bu anlamlı iyileşme, dört sene önce belirlenen plana uygun olarak sürmektedir.

Temel Bilimler Programlarına Yerleşme Sayıları

Yeni YÖK, Temel Bilimlerin nitelikli öğrencilerin meylettiği programlar olması için son yıllarda bir dizi tedbir uygulamış ve bunların sonuçları alınmaya başlanmıştır. İktisadi kalkınmada etkisi yüksek olan Temel Bilimler programlarına ilişkin YÖK'ün düzenlemeleri ve projeleri bu programların tercih edilme oranlarını arttırmıştır.

- Biyoloji programına 2019 yılında; 1.954 kontenjana 1.935 öğrenci yerleşmiş iken 2020 yılında 2.079 kontenjana 2.078 öğrenci yerleşmiştir (doluluk % 99.3'ten % 99.95'e yükselmiştir!).
- Fizik programına 2019 yılında 1.278 kontenjana 1.224 öğrenci yerleşmiş iken 2020 yılında 1.405 kontenjana 1.404 öğrenci yerleşmiştir (doluluk % 95.77'den % 99.93'e yükselmiştir!).
- Kimya programına 2019 yılında 2175 kontenjana 2.168 öğrenci yerleşmiş iken 2020 yılında 2.254 kontenjana 2254 öğrenci yerleşmiştir (doluluk % 99,68'den % 100'e yükselmiştir!).
- Matematik programına 2019 yılında 5017 kontenjana 5.002 öğrenci yerleşmiş iken 2020 yılında 5298 kontenjana 5298 öğrenci yerleşmiştir (doluluk % 99,70'den % 100'e yükselmiştir!).

Diğer bir ifade ile 2019 yılında Temel Bilimler programlarına toplam 10.329 öğrenci yerleşirken, 2020 yılında toplam 11.034 öğrenci bu programlara yerleşmiştir. Programların dördünde de doluluk çok yüksek olmakla birlikte özellikle Kimya ve Matematik programlarındaki doluluk oranı, en fazla talep gören Tıp programı ile yarışır duruma gelmiştir.

Ülkemizin bilgi temelli gelişiminin zeminini oluşturan temel bilim programlarına öğrencilerimizin ilgi göstermesi ülkemizin iktisadi kalkınmasına önemli katkılar sunacaktır. Bu programlara ilişkin YÖK'ün başarı bursu uygulaması, bilim dünyası için bir ilk

olan YÖK-TEBİP (Temel Bilimlerde Üstün Başarı Sınıfı) gibi projeler bu programların tercih edilme oranlarını arttırmıştır. Bu Yeni YÖK'ün üstün değer attığı bu programlara yönelik gösterdiği hassas yaklaşımının bir sonucudur. Bu hassasiyet devam edecektir.

Felsefe: Bilindiği üzere YÖK Destek bursları kapsamında burs verilen programlar arasına bu yıl, genelde tüm bilimler, özelde ise sosyal bilimler için önemli olan, eleştirel ve mantiki düşünce ile tahlil kabiliyetinin gelişmesine etki eden "Felsefe" programı da dahil edilmiş ve bu yaklaşım kamuoyu tarafından takdir görmüştür.

Felsefe programında 2019 yılında toplam yerleşen sayısı 2.248, boş kontenjan 501 idi. Bu yıl ise toplam yerleşen sayısı 2.594, boş kalan kontenjan 28'dir. 2019 yılı doluluk oranı %81,69 iken bu yıl %98,93 olarak gerçekleşmiştir. Geçen yıla göre düşen kontenjanlara rağmen yerleşen aday sayılarının artması ve boş kontenjanların ciddi oranda azalması YÖK'ün başlattığı girişimin Felsefe alanında bir farkındalığın oluştuğunu da göstermektedir. Sadece bilgiye sahip insanlar değil dünya ve hayatı yorumlayabilme kabiliyetine sahip insan gücünün yetiştirilmesi bakımından bu sonuç sevindiricidir. Yükseköğretim Kurulunun bu alanda alacağı tedbir ve vereceği destekler ilerleyen yıllarda da devam edecektir.

- YÖK Destek bursları kapsamında desteklenen çok sayıda programdan biri de Su Ürünleri Mühendisliği'dir. 2019 yılında toplam kontenjanı 347 olan Su Ürünleri Mühendisliği programına yerleşen aday sayısı 201, boş kontenjan sayısı ise 146 idi.. 2020 yılı için ise toplam kontenjan 363, yerleşen aday sayısı 358, boş kontenjan sayısı ise 5'tir. Artan kontenjana rağmen yerleşen aday sayılarında da artış yaşanmış, doluluk oranı yüzde yüze yaklaşmıştır. Yükseköğretim Kurulu ülkemizin öncelikli ve stratejik alanları olarak gördüğü ziraat ve su ürünlerine destek vermeye ve farkındalık oluşturmaya devam edecektir.

Sonuç

Küresel salgın döneminde yükseköğretim sistemleri çok güçlü ülkeler de dahil hemen her sistem çalkantı yaşarken ülkemizde sorunsuz olarak gerçekleştirilen 2020 YKS'nin verilerinin, istikrar içinde bir süreç ile gelişme ve iyileşmeyi göstermesi, isabetli kararlarımıza, yükseköğretim sistemimizin sağlamlığına ve üniversitelerimize duyulan güvenin önemli bir göstergesidir. Bu sene olağanüstü şartlarda sınava giren öğrencilerimiz üzerindeki gerginliği azaltmaya yönelik olarak sınav süresini uzatmamızın sonuçlarının olumlu olduğunu düşünmekteyiz. Ayrıca AYT ile puan havuzlarını genişletmiştir. Bu her iki düzenleme sistemsel bir değişiklik olmayıp (kamuoyuna beyan edildiği üzere) elbet sadece bu sene sınava giren öğrenciler için geçerlidir.

Bu vesile ile şu hususu da ifade etmek isteriz: Ülkemizde kimi zaman basına aksettiği şekilde Üniversiteye giriş sistemi sıklıkla değişmemektedir. "On yıl sonunda -tekrar edilemeyen ve doğru imişcesine sunulan yanlışın aksine- bir defa değişmiştir. Üç yıl önceki bu değişiklik de tekamül yolunda olmuştur. Diğer bir ifade ile 13 yıllık bir zaman zarfında bir defa sistem değişikliği olmuştur. Bu sene üçüncü defa uygulanan YKS sistemi YÖK'ün kamuoyu önünde öğrencilerimize ve ilgili tüm paydaşlara yönelik verdiği taahhütlerine uygun olarak (pandemi döneminin en sıcak anlarında öğrenci lehine bir baraj puanında iyileştirme ve bir sınavda süreyi uzatma gibi sistemsel olmayan detaydaki iki farklı uygulama hariç) herhangi bir değişiklik olmaksızın gerçekleşmiştir. "Sosyal adalet ve fırsat eşitliğini sağlayan", başarıyı önceleyen, sözel ve sayısal okuryazarlığı sorgulayan, ezberciliği değil muhakeme ve analiz kabiliyetini öne çıkaran Yükseköğretim Kurumları Sınavı'nın kurgusundaki sağlamlık popülizmden uzak rasyonel planlama ile olumlu sonuç üretmeye devam etmektedir.

Doluluk oranları

- Devlet Üniversiteleri,
- Vakıf Üniversiteleri,
- KKTC'deki Üniversitelerde,
- Lisans,
- Önlisans,
- Örgün
- Açıköğretim Programlarında,

yani bütün başlıklarda ve kategorilerde önemli kabul edilecek bir düzeyde artmıştır. Sonuçlar kamuoyu önünde beyan ettiğimiz hedeflere tam olarak uygunluk göstermektedir.

YÖK olarak yaptığımız planlamaların başarılı sonuçlar ürettiğini büyük bir memnuniyetle ifade etmek isteriz. Bu başarılı sonucun arkasında veriye dayalı bilimsel zeminde sürdürülen büyük bir gayret ve uzun soluklu çalışma kadar tecrübe birikiminin, liyakat ve ehliyet anlayışının da payı vardır.

Yükseköğretimde tecrübenin hiçbir alternatifinin olamayacağı ve karar mekanizmalarında muhakkak yararlanılması icap ettiği bu vesile ile bir defa daha görülmüştür. Yeni YÖK olarak, yükseköğretim sistemini bilimsel bir zeminde tecrübeye dayalı olarak "tedrici" bir şekilde yeniden yapılandırmaktayız. Sistemin pek çok alanındaki iyileştirmeler beş yıl önce dediğimiz gibi, sistemin bütününde artık hissedilir bir değişimi de beraberinde getirmektedir. YÖK artık, başlatmış olduğu yetki devirleri süreci ile günlük rutin işlerden ziyade üst düzey planlama ve projelere, yükseköğretim politikalarına yönelmekte, enerjisini bu istikamette harcamaktadır.

Bu vesile ile sıra dışı ve zor şartlar altında bu sınavı gerçekleştiren başta ÖSYM'ye ve sınava katkı sağlayan tüm görevlilere teşekkür etmeyi kadirşinaslık icabı görmekteyiz.

2020 EK YERLEŞTİRME SONUÇLARI

Bilindiği gibi daha önce kamuoyu ile paylaşılan 2020 Yılı YKS Yerleştirme Sonuçları Raporu'nda, yükseköğretim programlarıyla ilgili olarak "Program kontenjanlarında yapılan rasyonel planlamalar sonucunda 2017 yılında %76,45 olan programlardaki doluluk oranının, 2018 yılında %84,69'a yükseldiğini; 2019 yılında bu artışın devam ederek %91,36'ya, 2020 yılında ise daha da artarak %93,19'a yükseldiğini; YKS'nin ilk defa uygulandığı yıla göre boş kontenjanlarda 71.002 azalma sağlandığını ve ayrıca yapılacak "Ek Yerleştirme" ile yükseköğretimde 2020 yılı kontenjan doluluk oranının daha da artacağını" belirtmiőtik.

Boş kontenjanlardaki azalma ile birlikte bu tablonun ek yerleştirme sonuçlarına da yansıtacağına ilişkin bilgi ve tecrübeye dayalı değerlendirmemiz Şu anda gerçekteşmiş bulunmaktadır. Geçen sene ikinci kez uygulanan YKS, üçüncü yılında da olumlu sonuçlar vermeye devam etmiş; bu olumlu tablo, "Ek Yerleştirme" döneminde de kendisini göstermiş ve boş kontenjanlar artık bir sorun olmaktan çıkmıştır.

Tablo 1: Yıllara Göre YKS Ek Yerleştirme Boş Kontenjan Sayıları

	2017	2018	2019	2020
Devlet Üniversiteleri	254.917	131.640	45.724	25.578
Vakıf Üniversiteleri	55.863	35.149	27.964	22.538
KKTC Üniversiteleri	10.474	9.728	6.437	4.784
Diğer Ülkelerdeki Üniversiteler	760	586	510	263
Toplam	322.014	177.103	80.635	53.163

Ek yerleştirmede bu yıl da boş kontenjan sayısı azaldı

Yıllar itibariyle bakıldığında YGS-LYS'nin uygulandığı 2017 yılında 322.014 olan boş kontenjan, YKS'nin ilk kez uygulanmaya başlandığı 2018 yılında 177.103, 2019 yılında 80.635, 2020 yılında ise

ek yerleştirme sonucunda 53.163 olmuştur. Genel yerleştirmede sağlanan olumlu gelişme, ek yerleştirme döneminde de YÖK'ün tahminleri istikametinde devam etmiştir.

Yeni Sistemle Birlikte Boş Kontenjanlar Sorun Olmaktan Çıktı

Tablo 1'de de görüldüğü üzere 2017 YGS-LYS'de 322.014 olan ek yerleştirme sonucundaki boş kontenjan sayısı, yeni sisteme geçişle birlikte YKS'nin yapıldığı ilk yıl olan 2018 yılında ciddi bir azalma göstermiştir. 2018 yılında 177.103 olan ek yerleş-

tirme boş kontenjan sayısı 2020 yılında 53.163'e gerilemiştir. Bu tablo, üç yıldır değiştirilmeden uygulanan YKS sisteminin başarısını bir kez daha kanıtlamaktadır.

Tablo 2: YKS Ek Yerleştirme : Önlisans ve Lisans Programları

	Lisans			Önlisans			Lisans		
	Kontenjan	Yerleşen	Boş	Kontenjan	Yerleşen	Boş	Kontenjan	Yerleşen	Boş
Devlet Üniversiteleri	20.807	10.120	10.687	40.961	26.070	14.891	61.768	36.190	25.578
Vakıf Üniversiteleri	13.930	3.774	10.156	19.269	6.887	12.382	33.199	10.661	22.538
KKTC Üniversiteleri	4.430	998	3.432	1.814	462	1.352	6.244	1.460	4.784
Diğer Ülkelerdeki Üniversiteler	281	32	249	22	8	14	303	40	263
Toplam	39.448	14.924	24.524	62.066	33.427	28.639	101.514	48.351	53.163

Adaylar yıl kaybına uğramadan yerleşme imkanı elde etti

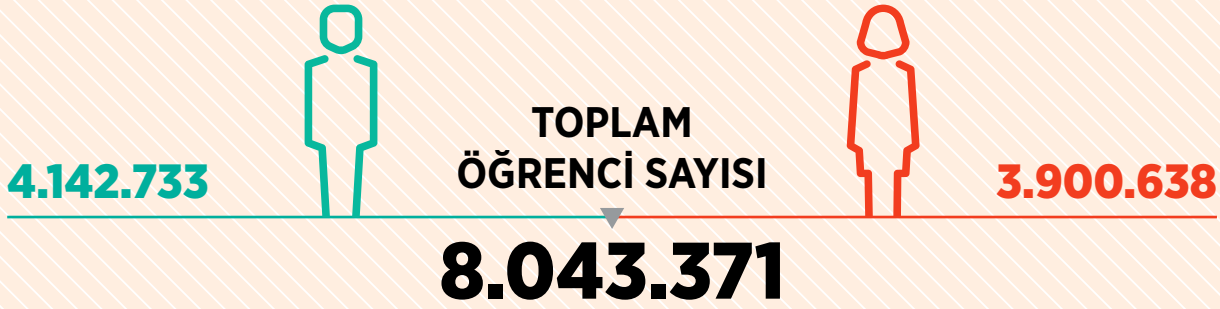
2020 yılında yükseköğretim kurumlarına yapılan ek yerleştirme ile birlikte lisans programlarına 14.924 aday, önlisans programlarına 33.427 aday olmak üzere toplam 48.351 aday daha yükseköğretim kurumlarına yerleşmiştir. Açıköğretim programlarına ise ek yerleştirmede 17.314 aday yerleşmiştir.

Diğer bir ifade ile yine geçen seneki gibi bu sene de hem örgün hem açık öğretim programlarında, hem Devlet hem Vakıf hem de KKTC üniversitelerinde boş kontenjanlar önemli bir oranda azalmıştır. (Geçen sene de hatırlanacağı üzere bir önceki seneye göre tüm başlıklarda iyileşme gerçekleşmişti.)

Geçen sene boş kalan açık öğretim programları kontenjanı da 48.673 iken bu sene 26.886 olmuştur.

29 Eylül 2020

SAYILARLA YÜKSEKÖĞRETİM

1.497.562

ÖNLİSANS

1.546.870

3.044.432

2.432.277

LİSANS

2.163.751

4.596.028

159.380

YÜKSEK LİSANS

142.812

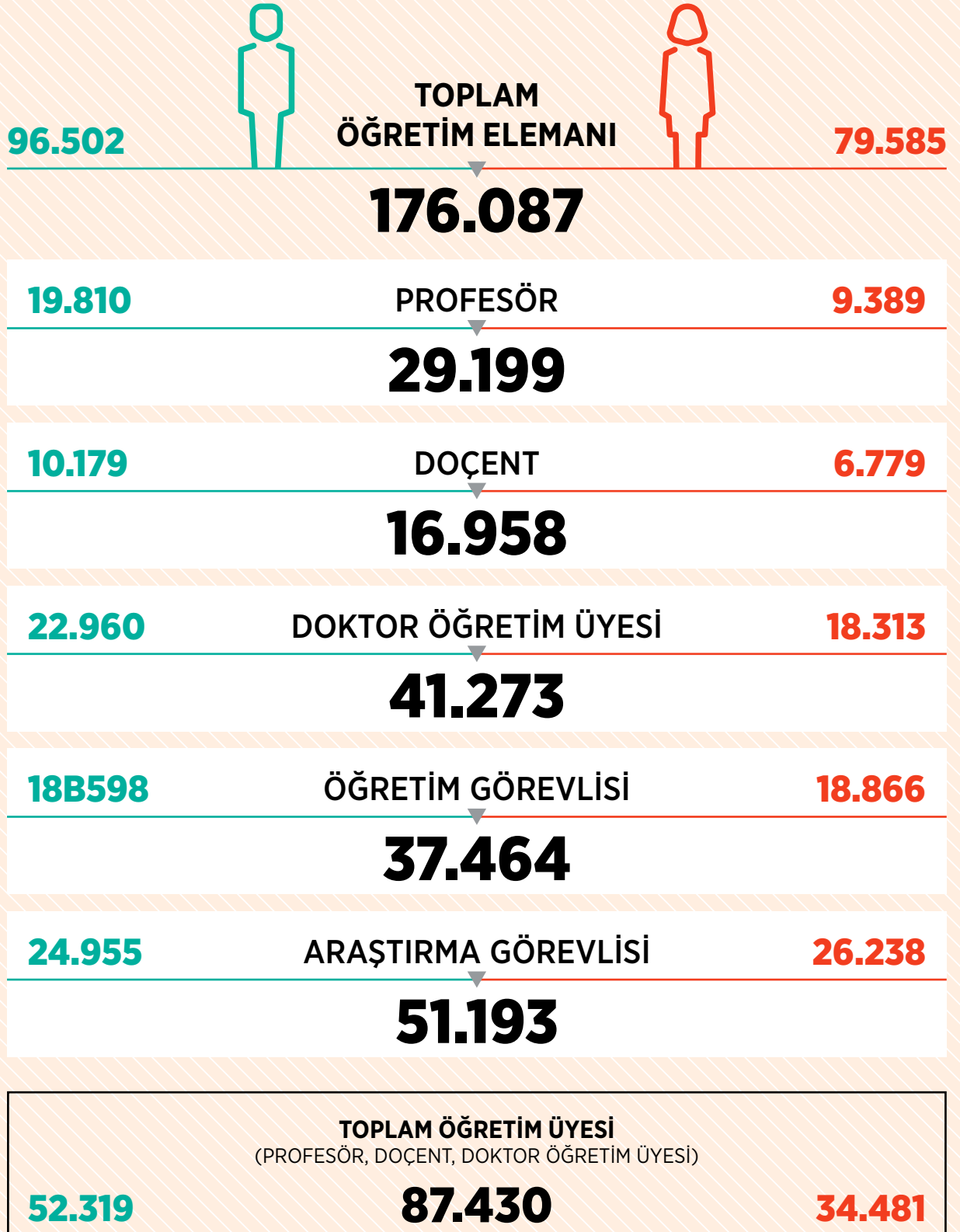
302.192

53.514

DOKTORA

47.205

100.719

ÜNİVERSİTELERDEN HABERLER

Boğaziçi Üniversitesi KOVİD-19 AŞISINDA HAYVAN DENEYİ AŞAMASINA GEÇTİ

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile TÜBİTAK koordinasyonunda oluşturulan yeni tip koronavirüs (Kovid-19) aşı çalışma grupları arasında yer alan Prof. Dr. Nesrin Özören ve ekibi, Boğaziçi Üniversitesi Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü Laboratuvarı'nda yürütülen aşı çalışmalarında hayvan deneyi aşamasına geçti.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile TÜBİTAK koordinasyonunda Kovid-19 aşı çalışmaları için oluşturulan sekiz araştırma grubu arasında yer alan Prof. Dr. Nesrin Özören ve ekibi laboratuvar ortamında aşı çalışmalarını yürütüyorlar. Boğaziçi Üniversitesi Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölüm Başkanı Prof. Dr. Nesrin Özören'in koordinasyonunda sürdüren; Dr. Öğretim Üyesi Tolga Sütlü'nün ve İTÜ Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü Öğretim Üyesi Prof.

Dr. Gizem Dinler Doğanay'ın takımlarından oluşan 15 kişilik ekip Boğaziçi Üniversitesi'nde geliştirilen, dünyanın 4 bölgesinde patentli, Türkiye'nin ilk ve tek biyoteknoloji buluşu olan mikrokürecik teknolojisi üzerinden çalışmalarını sürdürüyor. Bu teknoloji aynı zamanda protein yapılarının özelliğinden dolayı bozulmayan aşı teknolojisi olarak biliniyor.

Nesrin Özören, ASC zerrecikleri ile aşı geliştirip insana uygulanması halinde dünyada ilk uygulamanın Türkiye'den çıkmış olacağını belirtti.

Kontrol gruplarında, kullanılan RBD denilen proteinin parçasının İzmir Biyotıp ve Genom Merkezinden Prof. Dr. Mehmet Öztürk ve Prof. Dr. Mehmet İnan tarafından kendilerine gönderildiğini belirtti.

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ

Sanal Clinic Ekibi Teknofest 2020'de Türkiye Birincisi Oldu

Dünyanın en büyük Havacılık, Uzay ve Teknoloji Festivali TEKNOFEST'te Eğitim Teknolojileri Alanında yarışan Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencileri Kübra Kablan ile Yusuf Bayram Tuğlu, Sanal Clinic girişimleriyle TEKNOKENT bünyesinde ürettikleri Diagnosis Time ürünüyle 1. oldular.

TEKNOFEST 2020'de Eğitim Teknolojileri Alanında, üniversite ve üzeri seviyesinde 179 proje arasından birincilikle ayrılan Sanal Clinic ekibine başarı ödülünü Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan verdi.

Konuya ilişkin açıklama yapan Kübra Kablan ile Yusuf Bayram Tuğlu; kısa sürede ve pandemi ortamına rağmen yoğun çalışmaları sayesinde başarılı olduklarını vurguladı. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, Yerli ve Milli Türkiye hedefine ulaştıracak adımlara öncülük etmeleri için hedef büyütme

tavsiyesinde bulunduğunu aktaran genç mucitler, bu nasihatların kendilerini yüreklendirdiğini ifade ettiler.

Diagnosis Time ürünü hakkında da bilgi veren Tıp Fakültesi 5. Sınıf öğrencileri; bu ürünün Tıp Fakültesinde pratik eğitimlerin, vaka sunumlarının ve problem tabanlı öğrenimlerin online (çevrimiçi) ortamda yapılmasını sağladığını, öğrenciler için alternatif olmayan bir online eğitim uygulaması olduğunu, testlerinin yapıldığını ve şu an için muadili olmayan bir sistem olduğunu belirttiler.

Kübra Kablan, ürünün ticarileşmeye hazır olduğunu, hazırladıkları sistemin birçok kamu kurumu ile teknoloji firmasının ilgisini çektiğini ancak önceliğin Atatürk Üniversitesi olduğunu dile getirdi.

İTÜ / YAMACIN ÖTEKİ TARAFI HER ZAMAN DAHA YEŞİL DEĞİLDİR

İTÜ Avrasya Yer Bilimleri Enstitüsü'nden Dr. Öğretim Üyesi Ömer Yetemen ve birlikte çalıştığı bilim insanları, Antarktika hariç bütün kıtalardan toplam 60 lokasyonda inceledikleri bakı farkı kaynaklı bitki örtüsü yeşillik indisi sonuçlarını "Geophysical Research Letters" adlı dergide yayınlanan makalelerinde gösterdiler.

Çalışma kapsamında Antarktika hariç bütün kıtalarda ve ABD, Meksika, Şili, Sudan, İspanya, İsrail ve Avustralya gibi ülkelerde yer alan toplam 60 havzanın yamaç bakı farkını yansıtan bitki örtüsü, uzun yıllar, aylık ortalama, normalize edilmiş fark bitki indisi (NDVI) bazında incelendi. "The Grass Is Not Always Greener on the Other Side: Seasonal Reversal of Vegetation Greenness in Aspect Driven Semiarid Ecosystems" isimli makalenin bulgularına göre yarı kurak iklimlerde bakı farkından kaynaklanan bitki yeşillenmesinin, kuzey yamaçlarda güney yamaçlara göre her zaman daha fazla olmayacağı gösterildi.

"Yamacın Öteki Tarafı Her Zaman Daha Yeşil Değildir" isimli makalenin bulgularına göre, bilinenin aksine yarı kurak iklimlerde bakı farkından kaynaklanan bitki yeşillenmesinin, kuzey yamaçlarda güney yamaçlara göre her zaman daha fazla olmayacağı gösterildi. Makale, Yer Bilimlerinde yetkin bir kuruluş olan Amerikan Jeofizik Birliği'nin "Geophysical Research Letters" adlı en önde gelen dergisinde yayımlandı.

Türkiye'deki Yamaçlar Araştırmanın Önemli Bir Parçası

İTÜ Avrasya Yer Bilimleri Enstitüsü'nden Dr. Öğretim Üyesi Ömer Yetemen ve birlikte çalıştığı bilim insanları, Türkiye'de dağların denize paralel uzanması ve iç kesimlere düşen yağışların azlığı sebebiyle karşılıklı yamaçlarda bitki örtüsündeki farklılığın belirgin olabileceğini kaydetti.

Araştırmanın ön çalışmalarında, Kula Manisa'daki volkan konilerinde ve Ankara Beypazarı'ndaki havzalarda belirgin bitki örtüsü farklılığı gözlemlendi. Ayrıca, karşılıklı yamaçların orman yangınlarından etkilenmelerinin mevcut olan nemlilik ve bitki örtüsü miktarı bakımından farklılık gösterdiği gözlemlendi. Yangın sonrası oluşan erozyon özellikle yoğun bitki örtüsünü kaybetmiş kuzey yamaçlarından daha fazla olabilmekte ve iklim değişikliğinin neden olduğu kuraklaşma sonucu, kuzeye bakan yamaçların kendisinden daha kurak olan güneye bakan yamaçlar gibi olacağı bulgularda gösteriliyor. Güney yamaçlarda ise kuraklığın şiddetlenecek ve bitki örtüsünde kısmen veya tamamen kayıplar olacağı ortaya çıktı.

YÖK'TEN HABERLER

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
COUNCIL OF HIGHER EDUCATION

STUDY IN TURKEY YÖK VIRTUAL FAIR 2020

A SPECIAL EVENT FOR YOU
ALL UNIVERSITIES UNDER ONE ROOF

20 - 22 JULY 2020

08.00 - 20.00 (GMT+03.00)

A MEETING POINT FOR PROSPECTIVE STUDENTS

- Over 200 Turkish Universities
- Meet university representatives online
- Free academic counseling
- Scholarship opportunities
- Accommodation facilities
- Language education centers

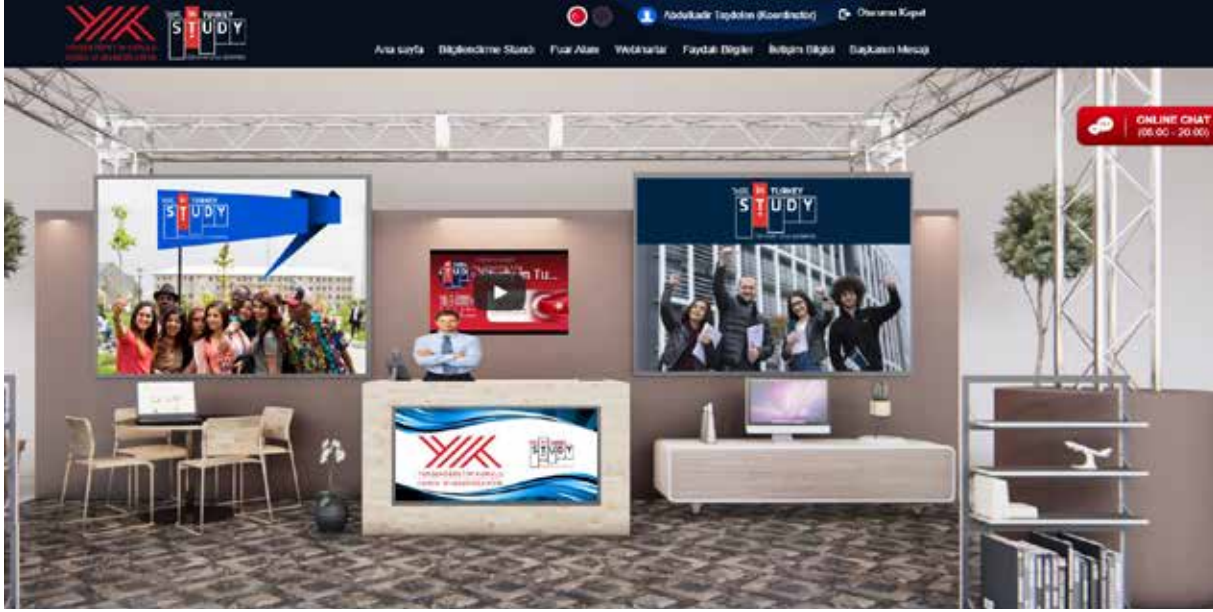
virtualfair@yok.gov.tr

www.virtualfair-yok.gov.tr

YÖK SANAL FUARI

20-22 Temmuz 2020

YÖK DESTEK BURSLARI KAPSAMINA FELSEFE PROGRAMI DA ALINDI

5 Ağustos 2020 / Ankara

YÖK tarafından son yıllarda rasyonel kontenjan politikasına geçilmiş ve bunun neticesinde bir yandan üniversitelerimizdeki programların dolulukları son yılların en iyi oranlarına ulaşırken diğer taraftan hoca yetkinliği, alt yapı ve istihdam gibi faktörlerin dikkate alınmış olması hasebiyle programa yerleşen öğrenci memnuniyeti de geçmiş yıllara göre artma eğilimine girmiştir.

Bu bağlamda üniversitelerdeki pek çok disiplinin üzerinde yükseldiği temel bilimler (fizik, kimya, biyoloji, matematik) Yeni YÖK konsepti ile başlatılan süreç ve alınan radikal kararlar ile tekrar hak ettiği ilgiyi kazanmıştır. Diğer taraftan ziraat, su ürünleri, hayvancılık, yer bilimleri gibi ülkemiz için stratejik öneme sahip bazı programlar da YÖK Destek Programı kapsamına alınmıştır.

Bu genel yaklaşım çerçevesinde YÖK Destek Programının kapsamı, bu sene Felsefe programını da içine alacak şekilde genişletilmiştir. Ülkemizde 2020 yılı için belirlenen kontenjanlar itibarıyla; 57 devlet üniversitesinde ve 6 vakıf üniversitesinde öğrenci alan felsefe programı bulunmaktadır.

Son yıllarda bu programlarda kontenjanlar bazı üniversitelerde dolmamakta ve vakıf üniversiteleri bu programları açmaya ilgi duymamaktadır. Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de sosyal bilimlerin, maalesef pek çok alana nispeten geçmişte sahip olduğu ve hak ettiği yerde olduğunu söylemek zordur. Felsefe de alaka ve talep kaybına uğrayan bu önemli bilim dallarından biridir. Her şeyin ölçülmeye çalışıldığı, maddiyat ile değer biçildiği ve

ölçülemeyenin dışarıda bırakıldığı bir dünyada felsefenin giderek önemini kaybetmesi, özelde bütün sosyal bilimler için, genelde ise tüm bilimler için olumsuz sonuçlar doğurabilir. Eleştirel ve mantiki düşünce ile tahlil kabiliyetinin gelişmesinde felsefi ve mantiki düşüncenin rolü büyüktür. Diğer taraftan üniversiteler sadece bilgiye sahip insanlar yetiştiren değil, aynı zamanda dünyayı ve hayatı yorumlayabilme kabiliyetine sahip insanlar da yetiştiren kurumlardır. Felsefenin, üniversiteleri araştırma merkezlerinden veya şirketlerden ayıran özelliği bu durumla ilgilidir. Felsefe üniversite öğrencisinin entelektüel düzeyini yükselten, onu münevver kılan, onun şahsiyetini olgunlaştıran bir programdır. Dolayısıyla bir üniversitenin diğer programları ile ilişkisinin kurulması ve seçmeli dersler havuzunda olması gerekmektedir. Bundan dolayı üniversitelerimizde felsefe eğitiminin desteklenmesi ve güçlendirilmesi gerekmektedir.

Bu düşünceler ile “Yeni YÖK” konsepti içinde felsefe lisans programları YÖK Destek Bursları kapsamına dahil edilmiş olup devlet üniversitelerinde bu programlara ilk 15 tercihinde yer vererek ilk 3 sırada yerleşen başarılı öğrencilere öğrenimleri boyunca yıllık 12 ay üzerinden karşılıksız 800 lira burs verilecektir. Bu yaklaşımın bu programın önemine yönelik önemli bir farkındalık oluşturmasını bekliyoruz. Felsefe bölümleri süreç içinde başka diğer projelerle güçlendirilecektir.

Öğrenci dostu YÖK olarak, tüm programlara yerleşecek öğrencilerimize üstün başarılar diliyoruz.

EĞİTİM FAKÜLTELERİNİN MÜFREDATLARINA YÖNELİK ÇALIŞMALARDA ÜNİVERSİTELERE **YETKİ DEVRİ**

18 Ağustos 2020 / Ankara

YÖK, üniversite sistemimizin kendi “kurumsal kapasitesini geliştirmesi ve güçlendirmesi” için insan kaynağı, araştırma, eğitim ve öğretim konuları başta olmak üzere birçok konuya ilişkin niteliği artırmak ve karar süreçlerini hızlandırmak için çalışmalar yapmakta; “sistemi tedrici bir şekilde dönüştürmektedir”.

Bu bağlamda olmak üzere bazı konularda üniversitelere “yetki devri” ve “yetki paylaşımı” gerçekleştirilmiştir.

Yükseköğretim Kurulu'nun koordinasyonunda Eğitim / Eğitim Bilimleri Fakülteleri ve öğretmenlik lisans programlarıyla ilgili ilk defa yeniden yapılandırma çalışmaları, 1997-1998 yıllarında MEB Millî Eğitimi Geliştirme Projesi kapsamında gerçekleştirilmiş olup 2006 ve 2009 yıllarında da kısmi düzenlemeler yapılmıştır. Daha sonra gelişen şartlar ve ihtiyaçlar dolayısıyla 2012 yılında eğitim sisteminde gerçekleştirilen yapısal değişikliklere bağlı olarak Eğitim Fakülteleriyle ilgili de yeni düzenlemeler gerçekleştirilmiş; bölüm ve anabilim dallarıyla lisans programları gözden geçirilerek gerekli düzenleme ve güncellemeler yapılmıştır. Yeni programlar, 2018-2019 eğitim ve öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. 2018 yılında güncellenen öğretmenlik lisans programlarındaki dersler, önceki dönemlerdeki gibi, Alan Eğitimi Dersleri (AE) %45-50; Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri (MB) %30-35 ve Genel Kültür Dersleri (GK) %15-20 olmak üzere yine üç grupta toplanmıştır.

Bundan böyle Eğitim/Eğitim Bilimleri Fakültelerinin öğretmenlik lisans programlarının geliştirilip güncellenmesi çalışmalarının, Türkiye Yeterlikler Çerçevesi ile Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen Öğretmenlik Mesleği Yeterlikleri dikkate alınarak ilgili yükseköğretim kurumları tarafından yapılmasının en doğru tercih olduğu düşünülmektedir. Zira eğitimde program geliştirme, dinamik ve süreklilik arz eden bir süreçtir. Üniversitemiz, bu dinamik süreci yönetebilecek düzeyde kapasiteye, öğretim elemanlarımız da program geliştirme ve güncelleme konusunda yetkinliğe sahiptir.

Bu bağlamda konu, 10.08.2020 tarihli Yükseköğretim Genel Kurulu toplantısında müzakere edilmiş olup öğretmenlik programlarına ilişkin 12.04.2018 tarihli Yükseköğretim Genel Kurulu kararı iptal edilerek;

- a) Ders kategorileri ile ilgili "Alan Eğitimi Dersleri, Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri ve Genel Kültür Dersleri" şeklindeki gruplandırmanın göz önünde tutulması,
- b) Ayrıca "ders sayısı, ders saati / kredi sayısı ve yoğunluğu" konusunda da yine bu gruplandırmadaki sıralamaya dikkat edilmesi,

şartıyla öğretmenlik programlarındaki derslerin, müfredatların ve kredilerin belirlenmesinde, yükseköğretim kurumlarının ilgili kurullarının yetkilendirilmesine karar verilmiştir.

Eğitim Fakülteleriyle ilgili bu düzenleme, üniversitemize çok geniş bir hareket serbestisi tanımakta olup bu "yetki devri", Eğitim Fakülteleri ve öğretmenlik programlarıyla ilgili tarihi bir karar olarak değerlendirilebilir. Yeni YÖK olarak, üniversitemizin ehliyet ve kabiliyetlerine, hocalarımızın alanlarına ilişkin akademik ve mesleki hassasiyetlerine, öğrencilerimizin de öğretmenlik aşklarına güveniyoruz.

YÖK'ün yükseköğretimle ilgili konularda genel çerçeveyi çizdikten sonra üst düzeyde düzenleme yapması, daha sonra süreci, izleme, değerlendirme ve denetleme ile sürdürmesi doğru olandır. YÖK'ün asli vazifesi olan yükseköğretimle ilgili politika üretme, güçlü bir koordinasyon vazifesi üstlenen ve bir taraftan hakkaniyet, sosyal adalet ve fırsat eşitliğine önem vererek yükseköğretime erişimi artırmaya çalışırken diğer taraftan da toplumda bilimin yükselen bir değer haline gelerek toplumu daha da ileriye götürmesinin şartlarını hazırlamaya çalışan bir kurum olması gerektiğine inanıyoruz.

YÜKSEKÖĞRETİMDE DİJİTAL DÖNÜŞÜM PROJESİ: 3. AŞAMA

YERLİ İMKÂNLARLA GELİŞTİRİLEN “UZAKTAN ÖĞRETİM PLATFORMU” 15 ÜNİVERSİTENİN HİZMETİNE SUNULDU

27 Ağustos 2020

YÖK, “Yükseköğretimde Dijital Dönüşüm Projesi” kapsamındaki 15 üniversite ile Sakarya Üniversitesi arasında, YÖK’ün koordinasyonunda ve TÜBİTAK-ULAKBİM ile işbirliği içerisinde gerçekleştirilecek olan “Uzaktan Eğitim Platformu Sağlama Protokolü” imzalandı. Toplantıya Başkan Saraç, Başkan Vekili Er ve proje ile ilgili 16 üniversitenin rektörü katıldı.

Uzaktan Eğitim Platformunu sağlayacak olan Sakarya Üniversitesi’dir.

Ağrı İbrahim Çeçen, Artvin Çoruh, Batman, Bayburt, Bingöl, Bitlis Eren, Gümüşhane, Hakkâri, Iğdır, Kilis 7 Aralık, Munzur, Muş Alparslan, Osmaniye Korkut Ata, Siirt ve Şırnak üniversiteleri projeye dahil edilmiştir.

Yükseköğretimde Dijital Dönüşüm Projesimizin 3. Aşamasında; Sakarya Üniversitesi’nin geliştirdiği tamamen yerli olan **Uzaktan Eğitim Platformu**, YÖK koordinasyonunda ve TÜBİTAK-ULAKBİM işbirliği ile 15 üniversitemizin hizmetine sunulacaktır. 2020-2021 eğitim-öğretim yılı güz döneminde proje kapsamındaki 15 üniversitemiz uzaktan öğretimle yapacakları derslerini bu yerli platform aracılığıyla gerçekleştirecektir.

Dijital Dönüşüm Projesi’nin YÖK’ün “sosyal adalet ve fırsat eşitliği” penceresinden yükseköğretime bakışının yansımasıdır. Projeye dahil edilen 15 üniversitemiz de bu bakış açısı ile seçilmiştir. Bu husus

üniversitelerin buldukları bölgeye değer katma konusunda daha yetkin olmalarına vesile olacaktır. Ayrıca, üniversitelerimiz 2020-2021 eğitim-öğretim yılı için aldığımız kararlarla, mevzuat açısından karma-hibrit sisteme geçmektedir. Yani üniversitelerimiz mevzuat olarak yerelden alınacak kararlar ile kendilerine uygun olan şekilde eğitim vereceklerdir. YÖK, bütün üniversitelerimizde liyakat ve ehliyet temelli çalışmalar ve yönetim anlayışını ortaya koymaya devam etmektedir.

Uzaktan Öğretim Platformu 5 ana modülden oluşmaktadır:

- 1- Haftalık sanal ders programlarının oluşturulmasını, uzaktan yürütülen eğitim faaliyetlerinin organize edilmesini ve yürütülmesini sağlayan “**Öğrenme Yönetim Sistemi (ÖYS) Modülü**”,
- 2- Sanal sınıfların video dağıtımı için açık kaynak yazılımlardan yararlanılarak oluşturulan “**Sanal Sınıf Modülü**”,
- 3- Oluşturulan sanal sınıflara kayıtlı tüm öğrencilere duyuruların yapılabileceği “**Duyuru Modülü**”,
- 4- Sistem üzerinden çevrimiçi sınavların organize edilebileceği “**Çevrimiçi Sınav Modülü**”,
- 5- Öğrenci devamı, akademisyen/sanal ders yürütülme sayıları gibi raporların sistem üzerinden alınabileceği “**Raporlama Modülü**”

YÖK BAŞKANI SARAÇ, KATAR EĞİTİM VE YÜKSEKÖĞRETİM BAKANI AL HAMMADI İLE GÖRÜŞTÜ

3 Eylül 2020

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, Katar Eğitim ve Yükseköğretim Bakanı Dr. Mohammed Abdul Wahed Al Hammadi ile görüştü.

Görüşmede 18 Aralık 2016 tarihinde imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Katar Devleti Hükümeti Arasında Yükseköğretim Alanında İş Birliğine Yönelik Mutabakat Zaptının" uygulanma safhalarındaki son durum ele alındı.

GELECEĞİN BİLİM İNSANLARI İÇİN: "YÖK-GELECEK PROJESİ"

9 Eylül 2020

Akademide kadro kullanılmasında hedef sadece istihdam sağlamak değildir. Konunun bir yönü, **üniversitelerimizin vizyonu ve temel misyonu doğrultusunda nitelikli bilgi üretimi için gerekli olan nitelikli insan gücüne sahip olmasıdır**. Akademik uzmanlık, zaman zaman geniş alandan ziyade hususi derinliğin de tanımlanmasını gerektirmektedir. Yükseköğretim kurumlarının bu konuda durumlarının, ihtiyaçlarının ve şartlarının farklı olabileceği kabul edilmelidir. Özellikle gelişmesini büyük ölçüde tamamlamış olan üniversitelerde, daha özel alanlarda uzman insan gücüne ihtiyaç duyulduğunu hesaba katmak durumundayız. Bununla birlikte bu

ihtiyacın karşılanmasının ancak hakkaniyet ve fırsat eşitliği çerçevesinde olması gerektiği de aşıkardır.

Meselenin diğer yönü ise **üniversitelerimizin bilimsel faaliyetlerinin ve misyonlarının ülkemizin kalkınma yolundaki tercihleri ve öncelikleri ile uygun bir şekilde ilişkilendirilmesidir**. Umumi olarak sistemdeki bütün üniversitelerin, fakat özellikle kadro rejimi itibarıyla farklı statüde olan devlet üniversitelerimiz için kadro kullanımı konusunda ülkemizin kalkınma yolundaki yürüyüşüne uygun merkezi bir planlamaya ihtiyaç vardır.

Bilindiği üzere üniversitelerimizde öğretim üyesi ve öğretim elemanı istihdamı, YÖK'ün kuruluşundan bu yana;

- a) Merkezi sistemin yükseköğretim kurumlarına toplam kadro sayısı belirleyerek tahsis etmesi,
- b) Unvan bazında belirlenen kadroların kurumlar da kullanım izninin kamu yararı gözetilerek YÖK tarafından izne bağlanması,
- c) Üniversitelerimizin bu kadrolar için aradıkları özel şartları belirleyip ilana çıkarak atama süreçlerini kendi kararları ile sonlandırmaları şeklinde sürmüştür.

Bu sene yükseköğretim tarihimizde akademik kadro kullanımında yeni bir yöntem hayata geçirilecektir. Bu yöntem, Yeni YÖK tarafından bir proje mantığı içinde kurgulanmıştır. Projenin adı “**YÖK-GELECEK PROJESİ**” dir.

1. Aşama:

Öncelikli alan araştırma görevlisi istihdamı

2. Aşama:

Öncelikli alan öğretim üyesi istihdamı

3. Aşama:

Akademik liyakat-kariyer platformu

Yeni YÖK'ün kamuoyunu bilgilendirme bağlamında son beş yıldır izlediği yol; yapacakları işleri, tasarımlarını ve hayallerini değil, gerçekleştirdiklerini veya uygulamaya koyduğu projeleri kamuoyu ile paylaşmaktır. YÖK GELECEK Projesi Eylül 2020 itibarıyla uygulamaya girmiştir.

Yeni YÖK olarak Türk yükseköğretim sistemine kazandırılan ve sistemi bu çerçevede yeniden yapılandırdığımız anahtar kavramlar bulunmaktadır. Öncelikli alanlar, ihtisaslaşma, açık bilim, üniversi-

telerde çeşitlilik, araştırma üniversiteleri, bölgesel kalkınma odaklı üniversiteler, mesleki uygulama ağırlıklı üniversiteler, tematik üniversiteler, temel bilimlerde üstün başarı sınıfları, YÖK 100/2000-öncelikli alanlarda doktora, dijital dönüşüm, geleceğin meslekleri gibi kavramlar bunlar arasındadır. Yükseköğretim sistemi bu esaslar çerçevesinde tedrici olarak yeniden yapılandırılmaktadır.

YÖK-Gelecek Projesinde 1. AŞAMA

“Öncelikli Alanlarda” Araştırma Görevlisi İlanı

Uzun yıllardır var olan sistem, genel ve cari uygulama olarak yine devam edecektir. 2020 yılında merkezi olarak belirlenen toplam atama izin sayıları üniversitelerimize tahsis edilmiştir. Bunların ilan izinlerinin YÖK'ten alındıktan sonra şartları ilgili üniversiteler tarafından belirlenerek ilana çıkılmakta ve süreçler bütünüyle üniversiteler tarafından sürdürülmektedir.

Fakat bunun yanı sıra, yani devam etmekte olan bu ana yola ilave olarak, hacim itibarıyla daha küçük/ daha az sayıda kadronun tahsis edileceği farklı bir yol daha uygulamaya sokulmaktadır. İlk defa uygulanacak bu sistem -diğer projelerimizde olduğu gibi-, YÖK tarafından basit, sade ve yalın bir şekilde kurgulanmıştır. Bu yöntemin özellikleri şu şekildedir:

- a) Ülkemizin öncelikli alanlarının belirlenmesi ve bu alanlarda doktora programlarına açılması,
- b) İlave kadro tahsisi yapılacak (ilave atama izni verilecek) üniversitelerin YÖK tarafından belirlenen ülkemizin öncelikli alanlarda doktora eğitimi verebilme yetkinliğine sahip olması,

- c) Tarif edilen kadro için belli bir kişinin değil, ihtiyaç duyulan profilin tanımlanması; hak ve adalet duygusunu zedelemeyecek, fırsat eşitliğini gözetmek üzere ilan edilen kadro için başvuru yapabilecek yeterince adayın sistemde bulunuyor olmasına dikkat edilmesi,
- d) Adayların değerlendirilmesi ve seçiminin cari usule göre üniversitelerimiz tarafından yapılması.

Asıl kadro kullanımı (a) üniversiteler tarafından sürdürülmekte iken (b) YÖK tarafından da kendisine tanınan yetki çerçevesinde belli sayıda araştırma görevlisi için ülkemizin önceliklerine odaklanılmakta, (c) fakat YÖK tarafından belirlenen şartların dışında şart koşturmak kaydıyla süreçlerin yürütülmesi yine üniversitelere bırakılmaktadır.

Proje sayesinde yükseköğretimde hissedilebilir bir iyileşme hedefleniyor

Türk yükseköğretim sisteminin "liyakat ve ehliyet" çerçevesinde şekillendirilmesine ve üniversitelerimizin ihtisaslaşmasına katkı sağlayacak "Öncelikli Alan Araştırma Görevlisi" atamalarıyla, iki üç sene zarfında yükseköğretimde hissedilebilir bir iyileşme hedeflenmektedir.

YÖK tarafından belirlenen şartların dışında özel şart koşturulamayacak

Proje kapsamında, Türkiye'nin öncelikli alanları belirlenmiş ve "adrese teslim" olmamak kaydıyla bu alanlarda doktora eğitimi yapan öğrencilere araştırma görevlisi kadrolarına atanma imkânı tanınmıştır. Genel kadro kullanımı üniversiteler tarafından sürdürülmekte iken bu daha az sayıdaki araştırma görevlisinin atanmasında ülkemizin önceliklerine odaklanılmakta, fakat YÖK tarafından belirlenen şartların dışında şart koşturmak kaydıyla süreçlerin yürütülmesi yine üniversitelere bırakılmaktadır.

2020 yılı için öncelikli alanlarda "ek" araştırma görevlisi kadro izinleri

2020 yılında "Yeni YÖK" anlayışı çerçevesinde ülkemizin ihtiyaç duyduğu alanlardaki nitelikli insan gücünü karşılayabilmek için "Öncelikli Alanlar Araştırma Görevlisi" kadrosu için "ek" atama izinleri verilmiştir. Ek atama izni verilen öncelikli alanlardan bazıları: "Yapay Zeka, Veri Bilimi, Mikro ve Nanoteknoloji, Akıllı ve Yenilikçi Malzemeler, Gıda Üretimi, İşleme ve Teknolojisi, Gıda Biyoteknolojisi, Sürdürülebilir Tarım, Zootekni ve Hayvan Besleme, Moleküler Farmakoloji, İlaç Araştırmaları ve Aşı, Biyoteknoloji, Uluslararası Güvenlik ve Terör, Eğitimde Dijitalleşme, İnsan Beyni ve Nörobilim..."vb.

Yükseköğretim sisteminde 2200 öğrencimiz, çeşitli üniversitelerde, öncelikli alan olarak belirlenen bu alanlarda doktora eğitimlerine devam etmektedir. Diğer bir ifade ile hiçbir pozisyon/kadro ilanı belirlenmiş kişiler için olmayıp belirlenmiş alanlar içindir. Burada öncelenen "kişiler" değil, "öncelikli alanlar"dır.

Bu proje ile ülkemizin öncelikli alanlarında nitelikli insan gücü ihtiyacını ve öğretim üyesi eksikliğini gidermek için önemli bir adım atılmaktadır. Bu kadrolara yapılacak atamaların tamamıyla "liyakat" çerçevesinde olması için, belli bir üniversitenin havuzundan değil, Türkiye'nin havuzundan yararlanılarak gerçekleştirilecek olması, bu önemli adımı daha da değerli kılmaktadır.

Başlatılan girişimler sonucu temel bilimler (fizik, kimya, biyoloji, matematik), ziraat, orman, veterinerlik, su ürünleri, astronomi ve uzay bilimleri, yer bilimleri ve felsefe alanlarında lisans bursları ve "YÖK 100/2000 Doktora Projesi" ile de doktora bursu verilmekte olup bütün bu burslar:

- a) Ülkemizin ve bilim hayatımızın öncelikleri göz önünde tutularak ve
- b) Şeffaf süreçler, liyakat ve hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde kurgulanmıştır.

YÖK-Gelecek Projesinde 2. AŞAMA

Öncelikli Alan Öğretim Üyesi İstihdamı

“YÖK Öncelikli Alanlar Öğretim Elemanı Projesi”nin ikinci ayağı ise ülkemizin kalkınma yolundaki öncelikli ve özelliikli alanlarında öğretim üyesi atamaları için verilecek olan “ek” izinlerden oluşacaktır. Üniversitelerimizin bu alanlarda temayüz eden ilgili bölümlerine tahsis edilecek olan “ek” öğretim üyesi kadro ilanları ile “başarılı bölümler” daha da güçlendirilmek suretiyle ödüllendirilecektir.

* Öncelikli alanlar kapsamında verilen araştırma görevlisi izinleri, öncelikli alanlar için belli üniversitelerimize verilen “ek” izinlerdir. Üniversitelerimizin genel cari usulde vereceği ilanları kapsamamaktadır. O süreç kendi mecrasında üniversitelerimizce ayrıca yürütülmektedir.

Projenin “Öncelikli Alan Öğretim Üyesi” ayağını önümüzdeki günlerde akademi camiası ve kamuoyu ile paylaşılacaktır. (Bu paylaşımında üniversitelerin ve alanların nasıl seçildiğine dair bilgilendirme de yapılacaktır.)

Böylelikle bu ay içinde YÖK-Gelecek Projesinin üç aşaması da hayata geçirilerek sisteme kazandırılmış olacaktır.*

2020'DE 627 BİN 532 ADAY ÜNİVERSİTE KAYDINDA E-KAYIT'I TERCİH ETTİ

10 Eylül 2020

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) verilerine göre, 627 bin 532 üniversite öğrencisinin kaydını elektronik kayıt (e-kayıt) üzerinden dijital ortamda yaptırmasıyla yaklaşık 400 milyon lira tasarruf sağlanırken, işlemlerdeki yoğunluk azaltılarak koronavirüs salgınına karşı tedbir alma imkânı da alınmış oldu.

YÖK, koronavirüs tedbirleri kapsamında şahsen kayıt işlemlerindeki yoğunluğu ve sosyal mesafe risklerini azaltmak amacıyla öğrencilerin de taleplerini dikkate alarak üniversitelere e-kayıt tarihleri 6 Eylül Pazar günü saat 23.59'e kadar uzatılmasına karar vermişti.

Elektronik kayıt yapabilecek öğrencilerin çok büyük bir çoğunluğunun YÖK'ün e-kayıt kolaylığından istifade ettiği görüldü.

Bu yıl tüm devlet üniversiteleri ile elektronik kayıt uygulamasına dâhil olan 61 vakıf yükseköğretim

kurumu, isteyen öğrenciler için e-devlet kapısından kayıt yaptırma imkânı sundu.

Elektronik kayıt yapabilecek %86'sı üniversite kaydını YÖK'ün 2014-2015 öğretim yılından beri e-devlet kapısı üzerinden öğrencilerin hizmetine sunduğu e-kayıt uygulaması üzerinden gerçekleştirdi.

Kayıt yapabilecek devlet üniversitelerindeki öğrencilerin yüzde 91'i, vakıf üniversitelerindeki öğrencilerin ise yüzde 55'i elektronik kaydı tercih etmiş oldu. Geçen yıl bu oranlar, devlet üniversitelerinde yüzde 83, vakıf üniversitelerinde ise yüzde 29 şeklinde gerçekleşmişti. Bu yıl özellikle vakıf üniversitelerindeki öğrencilerin e-kayıt yöntemi ile kayıt yaptırma oranındaki artış dikkat çekti.

YÖK BAŞKANI SARAÇ CİBUTİ YÜKSEKÖĞRETİM VE ARAŞTIRMA BAKANI İLE GÖRÜŞTÜ

8 Ekim 2020

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanı Prof.Dr. M. A. Yekta Saraç, Cibuti Yükseköğretim ve Araştırma Bakanı Dr. Nabil Mohamed Ahmed ile bir görüşme gerçekleştirdi.

Video konferans yöntemiyle yapılan görüşmede, Cibuti ile yükseköğretim alanında son yıllarda çok olumlu yönde seyreden ilişkilerin artarak devam ettirilmesine yönelik istişarelerde bulunuldu.

Görüşmede ayrıca ülkemizin Küresel Covid-19 salgını sürecinde almış olduğu tedbirler ve önlemlere yönelik Cibuti ile bilgi ve tecrübe paylaşımı yapılarak, Cibuti yükseköğretimine özellikle sağlık alanında verilen destekler kapsamındaki çalışmalar etraflıca ele alındı.

BASINDA YÖK

Saraç: 'Adaylar, üniversiteleri YÖK Sanal Fuarı ile keşfetti'

YÖK Başkanı **Yekta Saraç**, "Sanal fuar 4 gün içinde 153 bin kayıtlı kişi tarafından yaklaşık 250 bin kez ziyaret edildi. 1 milyon 170 bin sayfa ziyaretinin gerçekleştirildiği sanal fuarda yaklaşık 1 milyon kez sanal ziyareti de yapıldı" dedi. Üniversite tercihi yapacak adaylar, **YÖK Yükseköğretim** kurumları ve programlarının dijital ortamda tanıtılmasına yönelik ilk kez düzenlenen "Üniversiteni Keşfet YÖK Sanal Fuarı 2020"ye yoğun ilgi gösterdi. Yükseköğretim Kurumları Sınava (YKS) adaylarının dijital ortamda tanıtılmasına yönelik ilk kez düzenlenen "Üniversiteni Keşfet YÖK Sanal Fuarı 2020", üniversite tercihi yapacak adayların yoğun ilgisini çekti. » Sayfa 3'te

YÖK Sanal Fuarı başladı

Tercih yapacak adaylar için üniversitelerin ve programlarının dijital ortamda tanıtılmasına yönelik **Yükseköğretim Kurulu (YÖK)** tarafından düzenlenen "Üniversiteni Keşfet YÖK Sanal Fuarı 2020" başladı.

SARAC ÖĞRENCİLERE SELENCİ
YÖK Başkanı Prof. Dr. M. A. Saraç, "Üniversiteni Keşfet Sanal Fuarı 2020'nin açılışıyla öğrencilerle yakınlaşma imkanı sağlandı" dedi. Öğrenciler, üniversite tercihi yaparken yüksek lisans ve doktora programlarına da ulaşabilecekler.

alınan içinde gelen üniversitelerden birine başvurabileceklerdir.

"Biz, öğrenci dostu yeni YÖK olarak, sunacağımız dijital ortama öncelik verdiğimiz için her türlü tecrübe almaya hazırız. Sadece öğrencileriniz, aynı zamanda aileleriniz de bu süreçte yanınızda olabilir. Sizden gelen her türlü soru ve öneriyi karşılığında bizden de öğreneceğiz. Üniversitemizi tanıtan ve tercih yapabileceğiniz sanal fuarın başlatılmasına büyük destek sağladığınız için teşekkür ederiz."

YÖK ile yapılan ve ilgili kuruluşlere uygulanacak projelerin değerlendirilmesi, teknolojiyi kullanarak insan kaynaklarının geliştirilmesi, eğitimde teknolojiyi etkin ve başarılı şekilde kullanma gibi amaçlarla çalışmalar yürütülecektir. Üniversitemizin bu projelerle ilgili çalışmalarını takip etmek için bizi sosyal medya hesaplarımızdan da takip edebilirsiniz. Her türlü sorularınız için bizimle iletişime geçebilirsiniz. Saygılarımla, Yekta Saraç, YÖK Başkanı

'Üniversiteni keşfet YÖK Sanal Fuarı 2020' başladı

Tercih yapacak adaylar için üniversitelerin ve programlarının dijital ortamda tanıtılmasına yönelik **Yükseköğretim Kurulu (YÖK)** tarafından düzenlenen "Üniversiteni Keşfet YÖK Sanal Fuarı 2020" başladı. YÖK'ten yapılan açıklamaya göre, 7 Ağustos'a kadar sürecek sanal fuarlar, salgın dolayısıyla oluşabilecek riskleri de dikkate alarak öğrencilere tercih edeceği üniversiteyi keşfetme imkanı sağlıyor. Üniversitelerin ve programlarının dijital ortamda tanıtılmasına yönelik ilk kez düzenlenen "Üniversiteni Keşfet YÖK Sanal Fuarı 2020"nin açılışına 200 üniversite katıldı. Yükseköğretim Kurulu Başkanı Saraç, "Üniversiteni Keşfet YÖK Sanal Fuarı 2020"nin açılışını kutladı ve öğrencilerle yakınlaşma imkanı sağladığını belirtti. "Biz, öğrenci dostu yeni YÖK olarak, sunacağımız dijital ortama öncelik verdiğimiz için her türlü tecrübe almaya hazırız. Sadece öğrencileriniz, aynı zamanda aileleriniz de bu süreçte yanınızda olabilir. Sizden gelen her türlü soru ve öneriyi karşılığında bizden de öğreneceğiz. Üniversitemizi tanıtan ve tercih yapabileceğiniz sanal fuarın başlatılmasına büyük destek sağladığınız için teşekkür ederiz."

YÖK'ten sanal fuar

Üniversitelerin ve programların dijital ortamda tanıtılacağı, "Üniversiteni Keşfet YÖK Sanal Fuarı 2020" başladı. Adaylar, tercih edebilecekleri programları yakından tanıma imkanı bulacak.

TERCİH yapacak adaylar için üniversitelerin ve programlarının dijital ortamda tanıtılmasına yönelik **Yükseköğretim Kurulu (YÖK)** tarafından düzenlenen "Üniversiteni Keşfet YÖK Sanal Fuarı 2020"nin açılışına 200 üniversite katıldı. Yükseköğretim Kurulu Başkanı Saraç, "Üniversiteni Keşfet YÖK Sanal Fuarı 2020"nin açılışını kutladı ve öğrencilerle yakınlaşma imkanı sağladığını belirtti. "Biz, öğrenci dostu yeni YÖK olarak, sunacağımız dijital ortama öncelik verdiğimiz için her türlü tecrübe almaya hazırız. Sadece öğrencileriniz, aynı zamanda aileleriniz de bu süreçte yanınızda olabilir. Sizden gelen her türlü soru ve öneriyi karşılığında bizden de öğreneceğiz. Üniversitemizi tanıtan ve tercih yapabileceğiniz sanal fuarın başlatılmasına büyük destek sağladığınız için teşekkür ederiz."

programları üniversitelerine dijital ortamda yakından tanıttıklarını ifade ediyor. YÖK'ten yapılan açıklamaya göre, öğrenciler, üniversite tercihi yaparken yüksek lisans ve doktora programlarına da ulaşabileceklerdir. "Üniversiteni Keşfet YÖK Sanal Fuarı 2020"nin açılışına 200 üniversite katıldı. Yükseköğretim Kurulu Başkanı Saraç, "Üniversiteni Keşfet YÖK Sanal Fuarı 2020"nin açılışını kutladı ve öğrencilerle yakınlaşma imkanı sağladığını belirtti. "Biz, öğrenci dostu yeni YÖK olarak, sunacağımız dijital ortama öncelik verdiğimiz için her türlü tecrübe almaya hazırız. Sadece öğrencileriniz, aynı zamanda aileleriniz de bu süreçte yanınızda olabilir. Sizden gelen her türlü soru ve öneriyi karşılığında bizden de öğreneceğiz. Üniversitemizi tanıtan ve tercih yapabileceğiniz sanal fuarın başlatılmasına büyük destek sağladığınız için teşekkür ederiz."

bilgi edinmek isteyen adayların tercih yapabileceği üniversiteleri keşfetmeleri için YÖK tarafından düzenlenen "Üniversiteni Keşfet YÖK Sanal Fuarı 2020"nin açılışına 200 üniversite katıldı. Yükseköğretim Kurulu Başkanı Saraç, "Üniversiteni Keşfet YÖK Sanal Fuarı 2020"nin açılışını kutladı ve öğrencilerle yakınlaşma imkanı sağladığını belirtti. "Biz, öğrenci dostu yeni YÖK olarak, sunacağımız dijital ortama öncelik verdiğimiz için her türlü tecrübe almaya hazırız. Sadece öğrencileriniz, aynı zamanda aileleriniz de bu süreçte yanınızda olabilir. Sizden gelen her türlü soru ve öneriyi karşılığında bizden de öğreneceğiz. Üniversitemizi tanıtan ve tercih yapabileceğiniz sanal fuarın başlatılmasına büyük destek sağladığınız için teşekkür ederiz."

YÖK'ten öğrencilere büyük destek

YÖK Başkanı Prof. Dr. M. A. **Yekta Saraç**, "YÖK çatısı altında, 200 **Yükseköğretim Kurumunun** katılımıyla gerçekleştirilecek Sanal Fuarla, okumak istediğiniz üniversite ile ilgili merak ettiğiniz hususları canlı sohbet ortamında üniversitelerimizin yetkililerinden öğrenebileceksiniz" dedi.

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) tarafından bu yıl için süreci kolaylaştırmak amacıyla üniversitelerin ve programlarının tanıtılmasına yönelik dijital ortamda sanal fuar düzenleneceği açıklandı. Açıklamayı **YÖK Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç**, resmi

sosyal medya hesabı üzerinden duyurdu. 4-7 Ağustos tarihlerinde bir sanal fuar düzenleneceğini aktaran Saraç, "Sevgili öğrenciler, öncelikle **Yükseköğretim Kurumları Sınava** göstermiş olduğunuz başarıdan dolayı sizleri tebrik ediyorum. Bugünlerde program ve üniversite tercihi bağlamında geleceğiniz aç-

sından önemli bir karar verme sürecindedir. İçinde bulunduğunuz şartları da dikkate alarak, üniversite tercihi yapacak adaylarımıza bu süreci kolaylaştırmak için "Üniversiteni Keşfet YÖK Sanal Fuarı 2020" adıyla üniversitelerimizi dijital platformda size tanıtmak amacıyla bir fuar düzenleyeceğiz" dedi.

YÖK'ten tercih yapacak öğrenciler için Sanal Fuar

Yükseköğretim Kurulu tarafından tercih yapacak öğrenciler için "Universiteni keşfet YÖK Sanal Fuarı 2020" adıyla düzenlenen sanal fuar düzenleniyor. Üniversiteni Keşfet YÖK Sanal Fuarı 2020'ye katılmak isteyen öğrencilerin tercih yapacakları üniversitelerin ve programların tanıtılmasına yönelik dijital ortamda 4-7 Ağustos tarihlerinde bir sanal fuar düzenleniyor.

YÜKSEKÖĞRETİM

Yükseköğretim Kurulu tarafından bu yıl üniversite tercihi yapacak adaylar için süreci kolaylaştırmak amacıyla üniversitelerin ve programlarının tanıtılmasına yönelik dijital ortamda 4-7 Ağustos tarihlerinde bir sanal fuar düzenleniyor.

"Universiteni Keşfet YÖK Sanal Fuarı 2020" adıyla düzenlenen sanal fuar, öğrencilerin tercih yapacakları üniversitelerin ve programlarının tanıtılmasına yönelik dijital ortamda 4-7 Ağustos tarihlerinde bir sanal fuar düzenleniyor.

YÖK Başkanı Saraç: İstedğiniz ve sevdiğiniz programları tercih edin

YÖK Başkanı Saraç'tan açıklama

YÖK Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, "Ülkemiz için istediğiniz ve sevdiğiniz programları tercih edin" mesajı verdi.

Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, "Hayatın önemli kararlarından biri olan bu süreçte size tavsiyem, istediğiniz ve sevdiğiniz programları tercih etmenizdir" dedi.

Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, "Hayatın önemli kararlarından biri olan bu süreçte size tavsiyem, istediğiniz ve sevdiğiniz programları tercih etmenizdir" dedi.

Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, "Hayatın önemli kararlarından biri olan bu süreçte size tavsiyem, istediğiniz ve sevdiğiniz programları tercih etmenizdir" dedi.

Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, "Hayatın önemli kararlarından biri olan bu süreçte size tavsiyem, istediğiniz ve sevdiğiniz programları tercih etmenizdir" dedi.

Eğitimin yüzde 90'ı uzaktan

Koronavirüs salgını nedeniyle kapıları kapatan üniversitelerdeki uzaktan eğitim faaliyetlerine ilişkin görüşlerini açıklayan Saraç, "Tüm derslerin yüzde 90,1'i uzaktan eğitim ile verilebilmiştir. Dünya ile kıyaslandığında bu oranlar bir başıyayı göstermektedir" dedi.

Prof. Dr. Saraç, yeni eğitim yılında, "İlk kez kurulan online eğitim ortamında, 17 bin öğretim üyesiyle yaklaşık 17 milyon öğrenciye eğitim verildi. Tabii ki ilerleyen bir süreçte yüzde 90'ın üzerinde öğrenciye eğitim verilebilir. Ancak Covid-19 pandemisiyle birlikte uzaktan eğitim, zorunlu olarak yaygınlaştı. Bu süreçte öğretim üyeleriyle birlikte çalışarak, uzaktan eğitimi etkin şekilde gerçekleştireceğiz" dedi.

17 bin öğretim üyesiyle yaklaşık 17 milyon öğrenciye eğitim verildi. Tabii ki ilerleyen bir süreçte yüzde 90'ın üzerinde öğrenciye eğitim verilebilir. Ancak Covid-19 pandemisiyle birlikte uzaktan eğitim, zorunlu olarak yaygınlaştı. Bu süreçte öğretim üyeleriyle birlikte çalışarak, uzaktan eğitimi etkin şekilde gerçekleştireceğiz" dedi.

17 bin öğretim üyesiyle yaklaşık 17 milyon öğrenciye eğitim verildi. Tabii ki ilerleyen bir süreçte yüzde 90'ın üzerinde öğrenciye eğitim verilebilir. Ancak Covid-19 pandemisiyle birlikte uzaktan eğitim, zorunlu olarak yaygınlaştı. Bu süreçte öğretim üyeleriyle birlikte çalışarak, uzaktan eğitimi etkin şekilde gerçekleştireceğiz" dedi.

17 bin öğretim üyesiyle yaklaşık 17 milyon öğrenciye eğitim verildi. Tabii ki ilerleyen bir süreçte yüzde 90'ın üzerinde öğrenciye eğitim verilebilir. Ancak Covid-19 pandemisiyle birlikte uzaktan eğitim, zorunlu olarak yaygınlaştı. Bu süreçte öğretim üyeleriyle birlikte çalışarak, uzaktan eğitimi etkin şekilde gerçekleştireceğiz" dedi.

YÖK YKS yerleştirme sonuçları raporunu yayımladı

Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, "YKS yerleştirme sonuçları raporunu yayımladı" dedi.

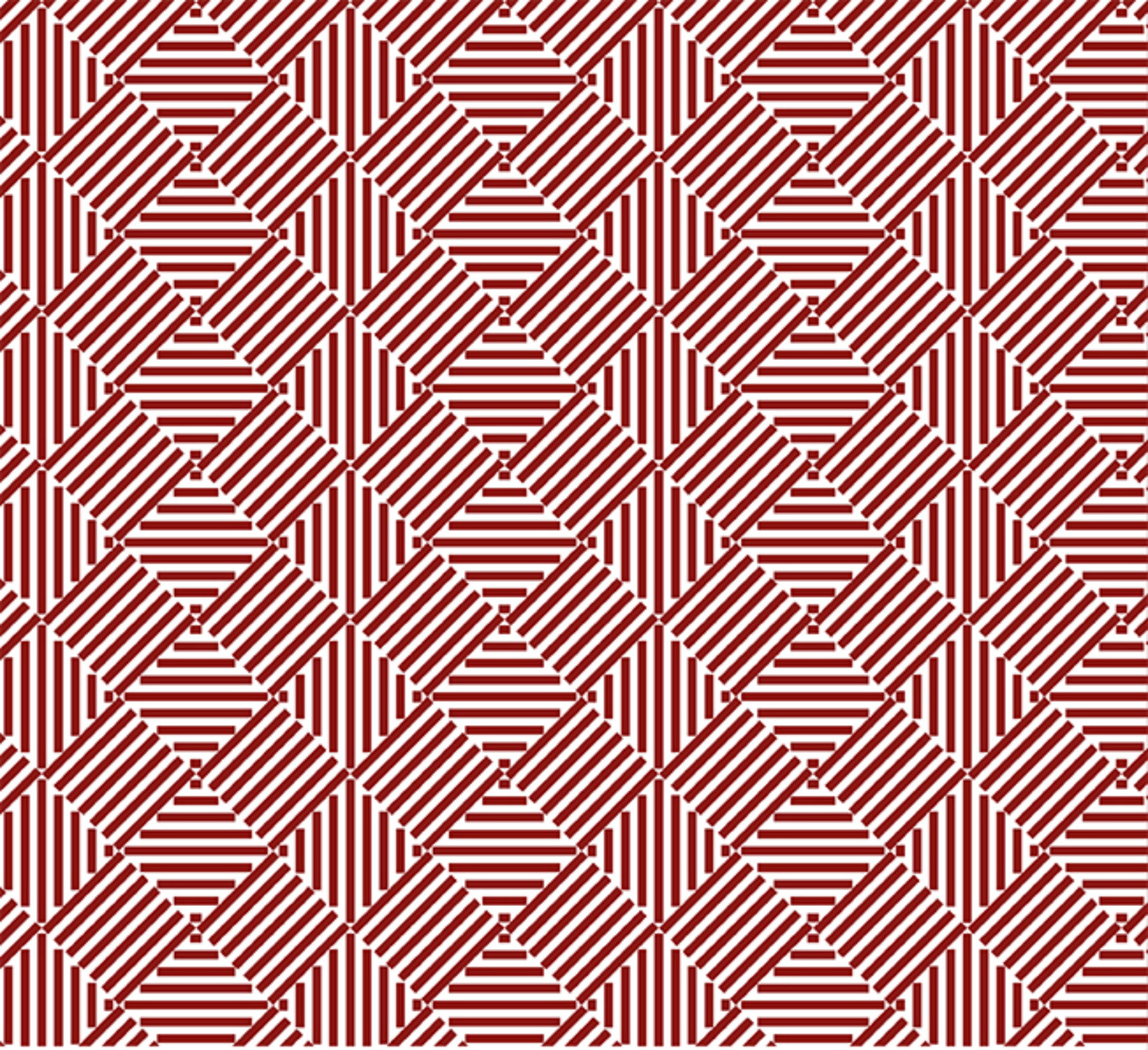
Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, "YKS yerleştirme sonuçları raporunu yayımladı" dedi.

Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, "YKS yerleştirme sonuçları raporunu yayımladı" dedi.

DEVLETEN MAAS GİBİ BURS

YÖK, stratejik bölümleri tercih eden gençlere bin 828 TL'ye ulaşan burs verecek. TARIM, ziraat, arman, su ürünleri, yer bilimleri ve hayvancılık odaklı programları, maden, tekstil ve deri mühendisliği, felsefeyi tercih eden öğrenciler, geri demektir. Bu bursla desteklenecek, **YÖK** net asarı ücreti (1828 lira) kapar burs verecek. 2 DE

Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, "YKS yerleştirme sonuçları raporunu yayımladı" dedi.

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı 06539 Bilkent / Ankara-Türkiye
Telefon: +90 (312) 298 70 00 **Faks:** +90 (312) 266 47 59
www.yok.gov.tr

9 772455 929004

0 1